

Espanya és el problema

Eugeni Casanova
Cabanes, 42. 08004 BCN
329 24 11

La fal·làcia nacional

Els pilars en els quals se substenta l'esperit col·lectiu i el geni d'Espanya com a unitat descansen en el fang. A partir de la inconsistència dels fonaments nacionals, els espanyols han construït tota la seua arquitectura social i estatal. Algunes veus s'han començat a alçar tímides per denunciar-ho. Potser la catarsi col·lectiva en què han sumit l'Estat els casos de corrupció i l'absolut desgavell econòmic i moral hi faran també forat. Tanmateix, la falsedat és acceptada amb carta de naturalitat, de forma general i unànime, i fins i tot és consensuada. El que preval són els valors delirants, en una barreja d'inconsciència i conveniència.

Cap dels grans estendards de l'Espanya moderna és cert, cap dels seus conceptes vertebrals -convertits, a més, en dogma de fe- resisteixen l'anàlisi cartesiana més superficial. Hi ha una mena de confabulació col·lectiva -fomentada des del poder i acceptada fins als substrats més

humils, amb feed back inclòs- per a amagar sota l'estora les misèries més evidents i ostensibles i, al mateix temps, per a construir sobre els núvols els conceptes més volàtils. En realitat hi ha una voluntat col·lectiva d'aixecar un gran foc d'encenalls, de bastir un passat i un futur de cartó-pedra, a gust del consumidor. El futur, però, cada cop es converteix en més intangible.

Res del que vertebra actualment el concepte Espanya és veritat. Després de la dictadura, on tot era obvi i cert per decret, l'espanyol es va trobar orfe d'idees i de mites i es va construir una història, una economia, una convivència, unes forces armades, una democràcia, una monarquia i, fins i tot, un Estat a la mida de la seua imaginació o de la imaginació interessada del poder. Cap dels dogmes dats i benïts que circulen sobre aquests conceptes té la mínima vinculació amb la realitat; el que és més sorneguer, però, és que la majoria ho sap i tothom fa que no ho veu. Hem arribat així a una situació absurda, pràcticament suprasensorial, en la qual l'únic culpable que aquest món oníric que s'ha forjat cada un dels espanyols no funcioni -¿com pot funcionar la irrealitat?- és el Govern.

Tot està falsejat en la quotidianitat espanyola, des de la figura dels polítics fins al nombre d'aturats, des de les institucions fins a les peonades del Plan de Empleo Regional, des del concepte de país fins al de continent, des de les inversions fins a les llengües parlades..., i ningú sembla està interessat a despertar d'aquest estat llunàtic absurd.

Cal començar per la primera personalitat del país i l'anatema més

gran amb què aquest s'enfronta, el Rei: tot el que envolta la seua persona és fals, i més encara tot el que envolta la institució que ell representa. Primer que res: la pròpia personalitat de l'individu: se'ns ha martellajat fins a l'esgotament físic i psíquic que és humil, intel·ligent, senzill, asequible, democràtic., i no se sap quantes coses més, evidentment totes superlatives. La realitat palpable és que ningú sap la mínima cosa sobre ell com a persona i menys com a polític. Tot el que ha trascendit és una imatge seràfica filtrada pel màrketing. El poc que se li hagi pogut treure al sobirà ha estat filtrat mesurat, comprovat, censurat i autoncesurat, o sigui, que poc ha d'acabar dient d'ell. Cap dels seus discursos pot servir de res, ell no hi escriu ni una coma. El fet que no en sapiguem absolutament res sobre el rei, que no es deixi la més petita escletxa perquè hi entri la llum, fa sospitar la realitat més negra sobre la seua capacitat política i, fins i tot, personal.

Però és que, a part d'això, tota la població espanyola sap que Joan Carles I va ser inventat, auspiciat i designat per Francisco Franco - dictador inveterat i personalitat abominada amb unanimitat-, tothom sap que el príncep d'Espanya (títol creat per Franco) va acatar i fomentar els Principios Fundamentales del Movimiento i que es va saltar l'ordre dinàstic, precisament aquell en què se substenta la institució monàrquica. Tothom sap...

El discurs sobre la seua persona és monocolor; un exercici radical d'amnèsia i servilisme. Sense rubor, tothom afirma que és l'encarnació de

la perfecció i de la virtut: se li construït una imatge de superheroi de pel.lícula de Hollywood que fa riure. Ningú, però, s'ho pren a broma... Entre altres coses perquè això seria herètic i, més concretament, il.legal. El rei, la màxima institució de l'Estat, el dogma de fe monàrquic, és la primera gran mentida d'Espanya.

Però no és només la monarquia el que se substenta en fonaments falsos; el propi país, el propi Estat, el concepte que es vol inculcar sobre ell, no s'ajusten a ens tangibles, empírics. Amb la dictadura, Espanya era "una, grande y libre", o una "unidad de destino en lo universal", i prou. Tothom sabia que aquests epitafis grandiloqüents eren metàfores i tot conservava el seu punt de realitat, sabíem en quin terreny ens movíem; tampoc era qüestió de discutir-ho... Ara, però, el concepte que es té d'Espanya és l'heretat d' aquells epitafis irrefutables i ens el venen com una realitat nova de trinca; ja no es diuen els tòpics de sempre, però es porten iincrustats en el cerebel. Així, segueix vigent que Espanya es un concepte indiscutible, inalienable, inesborrable i immutable, i res és més lluny del dur asfalt del carrer.

Espanya ("aquesta nació absurda i metafísicament impossible", en paraules d'Angel Ganivet) és una entelèquia diversa, múltiple, excèntrica i immadura que acabarà esberlant-se a causa, precisament, de l'exacerbació i la histèria en la implantació dels principis fal.laços que engloba. Aquesta mentida és un concepte reiterat i repetidament denunciat en la història del pensament espanyol, però debades. Josep Ferrater Móra li'n va dir

'obsessió inútil': "José Ferrater Mora, en los años de la década de 1960, en un trabajo poco conocido y a mi juicio bien ilustrativo, habló de la 'obsesión inútil de los españoles'. La obsesión inútil consistía en ignorar el sentimiento de 'federalismo subyacente y reconocedor' [avui en diríem ja 'autodeterminació' amb possibilitats de secessió] de la diversidad de las Españas; surgido de la misma evolución histórica del avance hacia el Sur que llevó a la configuración del Estado confederal de finales del siglo XV" (Ramón Tamames. 'La España alternativa', Madrid, 1993. p. 41).

El propi concepte de la democràcia espanyola és mentida, des de la liquidació de la dictadura fins a la transició i el desenvolupament dels drets civils. Si el franquisme va aguantar durant tants anys a Espanya i va morir al llit va ser, precisament, perquè la majoria d'Espanya era franquista. Sobre tot això i sobre els crims que va cometre la dictadura s'ha volgut escampar una boira difuminadora. No és que s'hagi volgut oblidar; la qual cosa podria arribar pietosa i, fins i tot, saludable: s'ha volgut falsejar. S'ha presentat Espanya com un sol poble esclafat per la dictadura militar, quan a la majoria ja els anava bé el muntatge. I, el que és pitjor, s'ha presentat la transició a la democràcia com un model de racionalitat i consens, quan va ser un nyap improvisat; possibilitat, únicament, perquè el dictador no tenia recanvi i els temps europeus estaven massa madurs per al barroquisme noucentista i militar espanyol. En el súmmum del deliri onírico-democràtic espanyol s'han volgut donar lliçons de democràcia a països com Txecoslovàquia i Polònia quan aquests

estaven forjant-se una democràcia. Aquests països, la Unió Soviètica, fins i tot, sí que s'ho van guanyar a pols. Espanya hi va caure com es precipita per un avenc que no ha previst. Prova d'això és que les primeres eleccions democràtiques i les següents- les va guanyar la Unión de Centro Democrático, un "cagalló del franquisme", com va dir el sempre lúcid Joan Fuster. Que no sols era això, sinó, a més -i perquè no pugui haver-hi al·legacions en contra-, era conduït pels mateixos noms propis que havien dut les camises blaves que Franco havia brodat en vermell ahir.

Hi ha miratges tradicionals dins la vida política espanyola que segueixen avui ben vigents. Un exemple clar és el que duu endavant el govern -tots el governs- en connivència amb tota la societat espanyola respecte al terrorisme basc. Està clar que si es pactés amb els bascos (no cal amb els terroristes: el PNB és soci del PSOE en el govern d'aquell país) el problema de les bombes pacíficament. Potser la solució passaria per atorgar el dret d'autodeterminació. Aquest és el gran tabú, i abans permetran que morin centenars de bascos, de guàrdies civils i del que convingui que permetre que les urnes diguin la seua. Tothom ho sap, això, i tothom permet que la sagnia continuï. Aquesta és precisament, una de les mentides fonamentals sobre la que se sustenta la societat espanyola. Nega l'existència de pobles perifèrics, durant molt temps, fins i tot, n'ha negat la llengües; ara els nega una capacitat pròpia de decisió. I fan com si aquest pobles no existissin i com si no hi hagués 'problema'. "Aquí no passa res", s'ha dit: la sobirania resideix en la societat espanyola en el seu

conjunt. Els espanyols poden estar d'acord a viure en una gran mentida col·lectiva, però està clar que catalans i, sobretot, bascos, no n'estan tant; i això li acabarà costant car a Espanya. D'aquí ve un dels gran pilars de la mentida hispànica, que n'és la pròpia constitució. S'ha pres aquesta carta com les taules de la llei o, més pròpiament, com els Principios Fundamentales del Movimiento -que han sentat jurisprudència-, precisament perquè aquest esperit, aquest poder immutable, els permet apuntalar el que la democràcia real, o un mínim de plantejament racional, fan insubstentable: amb la Constitució la unitat d'Espanya i una monarquia 'democràtica' instaurada per un dictador prenen caràcter sacre. Tots els grups polítics i la majoria de ciutadans han acceptat la Constitució com a valor immutable i han refrendat el seu valor 'sacre'. Una altra mentida descomunal (i aquí em costa entendre la connivència dels ciutadans rasos) és la que implica els cossos de seguretat de l'Estat i l'exèrcit. Tothom ha tingut tracte amb guàrdies civils o amb policies nacionals per a saber-ne els topalls, i la majoria de la meitat masculina del país ha fet el servei militar, i sap, en conseqüència, que l'exèrcit ho és gairebé tot excepte el que els seus exegetes exaltats anuncien. Així i tot, aquests cossos uniformats són elevats contínuament als altars pels mitjans de comunicació, i els objectors de consciència i insubmissos -autèntics avançats de la lluita pels drets civils- han de dur en solitari una batalla muda i sorda. Encara que aquesta situació se li comença a escapar al poder.. Aquesta sacralització dels cossos de seguretat no té en compte

les seues irregularitats en temes de drogues, de fons reservats o de corrupció; per no parlar ja de la seua reiterada participació en cops d'estat. Se'ls accepta, perquè se'ls promociona per la televisió (criticar-los és pecat, ja que són 'necessaris', i 'sacrificats' i...) i prou.

Aquesta sacralització, unida a la de la unitat d'Espanya, porta a una altra de les grans mentides d'Espanya, que és el terrorisme d'Estat. Tant els GAL o el Batallón Vasco Español van ser organitzats desde el ministeri de l'Interior, és un fet que està demostrat, però ningú hi ha volgut burxar, ni l'oposició ni l'opinió pública. A tots els està bé. Ja els va estar bé que membres de la pròpia policia atentessin a Algèria contra el líder del MPAIAC, Mariano Cubillo, ara els està bé que tot hagi estat enterrat en un tal Amedo, que ja surt de la presó les festes de guardar. Més evidències són innecessàries, més connivència en el terrorisme d'Estat, també.

Que Ceuta i Melilla -un altre punt roent de la realitat local- siguin espanyoles és un axioma argumentalment defensable; després de tot, encara que aqueste dues ciutats estiguin enclavades en territori marroquí, la població que hi viu vol ser espanyola a tota costa. Tot correcte fins aquí; o sigui, el mateix cas que a Gibraltar: de la mateixa manera, els habitants del penyal volen seguir sent britànics. Però, ah! aquí ells no tenen cap raó. Sense cap embut, sense cap vergonya, menyspreant les lleis de la lògica més elementals, la diplomàcia espanyola diu que "tot per a nosaltres", sense consultar a ningú ni transigir en res. Que ho faci els polítics, fins a cert punt té una lògica, ells defensen uns interessos; però

que mai s'hagi plantejat el sil·ligisme a la societat espanyola, que mai ningú -o gairebé ningú, el filòsof Fernando Sabater va estar lúcid en un memorable article- hagi' observat que hi ha alguna cosa que no quadra en els plantejaments que fa Exteriors diu bastant en contra de la salut mental espanyola: al capdavant la pèrdua de contacte amb la realitat és una malura tractada pels psiquiatres.

Hi ha 'mentides nacionals' que són de factura recent. Una és la de l'esventada modernitat i "benestar" espanyol, un bluff que s'ha esvaït com va arribar, perquè falsejar les xifres d'una economia és difícil aguantar molt de temps. Totes les estadístiques europees donen a Espanya les xifres més denigrants. Espanya, en canvi, en un deliri de grandiositat, es va llençar a una cursa de "poder" internacional i de balafament local. La trencadissa va arribar, és clar, de forma quasi immediata. Paral·lelament a això, Espanya es va emborratxar d'europèisme, un concepte abstracte i difícil que va formar part també d'un deliri col·lectiu. Encara està per veure que se'n treurà. És clar, a qui no li agrada ser ric, lliure, poderós, modern i ros. Tota Espanya es va apuntar en massa a l'efecte Mario Conde, aquest, però, és potser l'únic del qual molts han despertat, perquè no afecta els dos grans tabús de l'essència nacional espanyola: la pàtria i el rei (l'exèrcit entà inclòs en aquests dos conceptes, els conpendia i els dóna cos). Aquesta fal·làcia ja va ser denunciada pel delirant José Ortega y Gasset el 1920, ell en deia 'miratge'. Sembla que vuitanta anys el país no s'hagi mogut ni un milímetre, ancorat en la seua tossuderia i el seu

desenvolupament material i intel·lectual: "La descomposició del poder polític lograt per Espanya en el segle XVI no significa, rigorosament parlant, una decadencia. El encumbrament de nostre poble fue més aparente que real, y, por lo tanto, es més que real que aparente su descenso. Se trata de un espejismo peculiar de la historia de Espanya, espejismo que constituye precisamente el problema específico propuesto a la atención de los meditatores nacionales" (José Ortega y Gasset. 'La Espanya invertebrada. Madrid, 1983. p. 14).

A part de les mentides en majúscula, les mentides d'epitafi i de grans idees, hi ha els petits enganys amb els qual conviu a diari la societat espanyola, les quals contribueixen a crear confusió dins la gran xarxa, el gran maremàgnum, de l'engany espanyol. Un pot ser el de l'esperit democràtic de la societat espanyola, aquest amor que de cop i volta - sense cap tradició ni demostració- a corprés a tota la societat civil ¿és democràtica, és a dir, respectuosa i tolerant la societat espanyola? encara està per veure. ¿Per què s'aplica un doble rasero a tantes coses? Per què no es parla a la constitució d'igualtat lingüística, quan hi figuren la raça, la religió, el orígens... i no sé quants punts més? ¿Per què no són iguals el castellà i l'aranès? ¿Per què el dret d'autodeterminació és vàlid per Ceuta i Melilla i no ho és per Gibraltar o Errenderia? ¿Per què La Rioja ha pogut decidir quin tipus de comunitat autònoma volia ser -o li han decidit- i Navarra o el comtat de Treviño, no? En aquest sentit, una de les coses estranyes que se sent contínuament és la de la riquesa de les "dues

llengües", la sort que tenen catalans i gallecs de tenir dues llengües i de poder expressar-se en les dues (de balears i valencians no se'n parla, en aplicació del principi: d'allò que no se'n parla, no existeix). La falsedat en el concepte de les dues llengües radica a què, com que és evident que ara ja no es pot prohibir una llengua, cal dir que n'hi ha dues i obligar a usar-les totes dues; he sentit a un tal Alfonso Ussía defensar per ràdio aquest "bilingüismo tan rico" i dir seguidament que li feia ràbia que a la televisió catalana li parlessin amb la llengua del mitjà -i del país-. Al tal Ussía, com a la majoria d'hispanos, el que els demana el cos és que el castellà sigui l'única llengua que prevalgui a l'imperi, i les múltiples campanyes histèriques d'atac al català ho demostren.

D'aquestes mentides, la més eixelabrada, la més estúpida, és la que consisteix a afirmar que no existeix una 'qüestió' catalana i basca; la d'afirmar que Catalunya i el País Basc són com Múrcia i com Extremadura, la d'amagar el cap sota l'ala i la brutícia sota l'estora.

Aquesta mentida serà la que acabarà esbotzant Espanya. Ningú no sap què volen Catalunya i el País basc (i, evidentment, menys que ningú ells mateixos). Almenys ningú no sap què vol Catalunya (el que vol Euskadi pot arribar a intuir-se). El poder central es podria apuntar una victòria esbrinant-ho, és a dir, consultant-ho. S'estimen més, però, fer com si la 'qüestió' no existís. En els pròxims anys, la 'qüestió', encara "sense existir", s'haurà d'acabar dil.lucidant, perquè és el principal problema 'ontològic' que té en que té en aquests moments Espanya: la desocupació, el

dèficit públic, el tancament d'empreses, la corrupció... són únicament problemes conjunturals, la qüestió catalana i basca li són "essencials" a Espanya.

Serán els propis perifèrics els que hauran d'acabar dilucidant la qüestió pel seu compte i -oh ignorància oficialista- ho hauran de fer contra Espanya. I ja estarà armada. Quan la petita Lituània va decidir separar-se, ni l'ós soviètic -tot i que ho va intentar, i va matar- no ho va poder impedir ¿com vol un Estat desgavellat com Espanya, on ningú s'entèn, aturar les seues dues regions més actives? Només la col·laboració dels dirigents nacionalistes moderats d'aquestes dues regions han pogut aturar, fins ara, el desmembrament. Però això no podrà durar sempre. I els propis dirigents regionals, especialment els bascos, s'estan començant a cansar d'aguantar tants romanços...

Però part essencial del tarannà hispànic és el camuflatge. Les coses que no agraden no existeixen: una enquesta realitzada per la Unió Europea -divulgada el març de 1994- demostra que el 18 % dels espanyols votaria un partit racista i que el 33 % no conviuria en el mateix bloc amb un gitano, en canvi, "els espanyols neguen generalment que existeixin problemes de racisme i discriminació". S'esborra, o no se'n parla, i ja està...

La corrupció -una altra- està en l'esperit espanyol (en això, val a dir que Espanya no és gens original), no havia existit fins que els casos van ser tan evidents que no es van poder amagar més. Es va preferir

arribar fins a les portes de la descomposició política i nacional, que afrontar-la. Parlo, sobretot, a nivell cívic: que l'ocultessin els corruptes sembla normal. Una altra gran mentida és la que impulsa la política internacional espanyola: s'ha fomentat la guerra a Bòsnia per tal de "donar un exemple" als nacionalistes catalans i bascos, no s'ha reconegut a Macedònia (i el mateix va passar en el seu moment amb les altres antigues repúbliques iugoslaves) pel mateix cas, i s'ha volgut presentar com a posició de força i com a victòria la negociació sobre el bacallà noruec a les converses sobre l'ampliació de la Unió Europea de març de 1994. S'han subvencionat, pràcticament regalades, armes a Hassan II perquè matés saharis i s'ha votat a l'ONU a favor del referèndum del Sàhara... Tot fals.

Al final ha resultat falsa la pròpia ideologia dels partits. El que ha governant més anys, el PSOE ha resultat d'una falsedat absoluta i estraolària, des de la seua honestedat i moralitat -la corrupció ha estat la pràctica més estesa durant el seu govern-, fins a la seua ideologia progressista o republicana. El que durà ja al paroxisme que esbotzarà la cohesió espanyola és que aquest partit corrupte i pervers, que només se sustenta gràcies a la figura del seu secretari general -i president del Govern- Felipe González, és que no té alternativa. Després de fer-ne mil i una, d'arruinar el país i de protagonitzar cent escàndols va guanyar les eleccions del 6 de juny de 1993, perquè tothom va entendre que darrera seu tot era pitjor. A Espanya només li queda el buit al davant -sobretot perquè les pròximes eleccions les guanyarà el PP-. Tancades les portes del

'paradís' europeu -Espanya s'havia agafat, com sempre, al miratge europeu perquè la salvés-, esbotzat l'aparador de la modernització, fracassat el boom del desenvolupament, ens hem quedat sense miratges, però també sense esperança. Espanya es troba abocada al nihilisme més absolut.

El que és rar és que tot el país coincideixi amb la falsedat, que estigui d'acord en aquest espècie de litúrgia col·lectiva d'enterrar l'evidència per a atènyer els fins 'inconfesables' que convenen. Però aquí els espanyols s'equivoquen, aquesta gran mentida generalitzada acabarà engegant en orris (està fent-ho ja) al propi Estat, tant en el concepte territorial com moral. Eduardo Subirats ha constatat aquest desgavell: "Este es el drama que es preciso inquirir, investigar y debatir: una modernidad históricamente contradictoria, muchas veces confusa, casi siempre debilitada, que ha perdido sus pasos y su frágil tradición de un pasado ilustrado y reformador. Sobre estos dilemas se cierne la amenaza de la tragicomedia española que ya Ortega diagnosticó para el siglo XX: la amnesia de los conflictos de ayer, el olvido olvidado de los errores pasados, y el apantallamiento mediático de las falacias y las quimeras de nuevas esperanzas vanas, promesas carismáticas de poder y alternativas en un secularizado más allá". ('Después de la lluvia. Sobre la ambigua modernidad española', Madrid 1993. P. 26).

Totes aquestes mentides es resumeixen en tres: rei, pàtria i forces armades. Es a dir, els tres intocables, els tres grans tabús, els tres dogmes de fe de l'Espanya de sempre i, especialment, d'ara. No cal dir que

aquests tres subjectes son les tres grans mentides amb les quals s'enfronta Espanya. Però no sols la imatge que se'ns vol donar sobre tots tres està falsejada (la qual cosa podria entrar dins el camp d'allò 'lògic'), sinó que, a més, per llei explícita i implícita no es pot parlar -ni tan sols educadament- en contra; no es poden tocar, no es poden ni esmentar. Son anatema! De fet, ha anat gent a la presó únicament per expressar-ne una opinió. Això permet fer la pregunta següent ¿és comporta Espanya com una democràcia? ¿Té algun futur aquesta entelèquia nacional? El jubilat Ortega ho va resumir amb contundència: "Espanya és el problema".

Arzallus i el principi del final

Espanya és insalvable. Aquesta entitat política secular que s'estén des dels Pirineus fins a Gibraltar està condemnada a desaparèixer en els pròxims anys -abans del canvi generacional-, exhaurida, descomposta i esberlada. El gran miratge en què viu l'ha enfonsada.

No no hi haura tumults (no valdran la pena), només hi haurà cridòria i amenaces dels irredemptistes agonitzants. Al final hi restarà tan sols una sensació aspra per als que han dedicat fetge i sang a miratges integristes que el vot i la maduresa social acaben ensorrant ¿o és que no

hem après que les religions de déus i polítics no duen enlloc? Als que no ho sabien, la història els ho ha estat ensenyant amb crueltat minuciosa els darrers anys.

Tot indica que Espanya pogressa amb entusiasme cap al no res. Solament el feixisme, aquest credo polític que ha sostingut el moribund durant tot el segle, pretindrà salvar-lo, i intentarà, probablement, algun acte desesperat i violent. Tot serà inútil. No hi serà a temps perquè el temps dels salvapàtries ha passat, per més que el fonamentalisme nacional espanyol abraça tots els espectres polítics i tots els estrats socials, per més que l'irredemptisme a Espanya és global i unificador, per més hagi estat sempre la ideologia oficial de l'Estat. Espanya mor a pesar que la branca nacional-integradora del feixisme perdura en el si de les estructures polítiques i les institucions. Aquest obscurantisme, que dóna sentit a Espanya s'esforçarà a morir matant, com li escau, però tots els seus actes es limitaran a amenaces grotesques i extratemporals que no podran aconseguir res. Espanya ha entrat ja en la nit dels morts vivents.

Es impossible trobar a aquestes altures, per més que el cerquem i el recerquem, un sol indici que ens dugui a creure que aquest zombi pot revifar. Només l'autoritarisme n'ha allargat el desenlla. Ara, l'integrisme contemporani pretén dissimular el cos en descomposició amb ungüents democràtics. Es impossible, el cadàver ja put massa. La intransigència ha convertit el procés en irreversible. Potser fa uns anys hauria estat possible conjurar la gangrena. Hi va haver esperança quan va néixer la nova Espanya democràtica. Hauria estat possible estrenar un nou tarannà que unifiqués enlloc de disgregar, que construís enlloc de destruir, que respectés enlloc d'imposar... Impossible, l'irredemptisme espanyol va ser i és absolutament incapaç d'adaptar-se, de reformar-se, de democratitzar-se. S'hauria hagut de donar des d'un principi llibertat total a les nacions que companen l'Estat, acceptar sense dubtes ni embuts els seus drets, les

seues personalitats i ¿per què no? els seus capricis. Es va emprar la tàctica de l'estruç i la del dogal al coll. Ara el procés és ja irreversible i la sort està donada. L'Estat avança cap a l'extinció. Molts se'n congratularan: viure amb Espanya, viure a Espanya, es viure abraçat a un cadàver.

¿Què podrà fer el feixisme quan l'entelèquia espanyola, finalment - empesa per la dinàmica que ella mateixa ha creat durant tants segles-, s'esberli? Tindrà la reacció que li és normal, fregar la bota contra l'asfalt, brandar les cadenes, acaronar el gallet de la pistola sota la casaca negra, però haurà de callar ¿què podrà fer l'irracionalisme violent -encara que provingui de la legalitat estatal- contra una Europa democràtica, contra una Europa acostumada ja a canvis de fronteres? ¿Què pot el feixisme contra els vots en el món civilitzat? Pot urlar i prou. Pot intentar un mort, dos, tres..., però això només incrementaria la fondària de la seua tomba. El resultat seria el neocolonialisme i la negació radical del vot. Un desastre. Serà impossible.

Durant els últims anys, d'ençà que els auguris que feien d'Espanya una espècie nacional en extinció s'anaven convertint en evidències i, més tard, en proves, taumaturgs conspicus han cercat indicis -un, si més no- que fessin creure que aquesta vella unió a la força es podia salvar com a unitat política. Hi va haver el miratge de de la bonança econòmica, però aquest es va convertir en el fracàs més estrepitosos de l'espanyolitat, i després el destí del cuer d'Europa es va veure de nou enfrontat a si mateix. Espanya es va ofegar definitivament a finals de 1992, just passada l'eufòria dels "fastos" (quina paraula més adequada!), quan es va veure confrontada de nou, com li ha succedit secularment, contra la seua pròpia decadència i la seua pròpia incapacitat de maniobra. Havia estat un moment d'il·lusion per als nacionalistes espanyols. No hi havia fonament, però, tot estava basat en l'especulació i la fantxendada, foc d'encenalls, en

definitiva. Un sol moment de glòria fictícia després de 300 anys de decadència: va ser l'espernec final; després la nit dels temps s'ha tornat a engolir Espanya.

Espanya té raó a ser feixista, perquè la democràcia li donarà l'impuls definitiu cap a la fi. Només l'autoritarisme ha salvat l'Estat, i ara és incapaç d'enfrontar-se cara a cara a la democràcia. Espanya ha sobreviscut funambulejant a quinze anys de votacions. No n'hi haurà gaires més.

Va ser un gran error històric (un acte de ceguesa sense precedents) tancar-se a l'oportunitat del retrobament, quan encara hi havia temps per a inventar un destí igualitari i lliure. Mort Franco, un horitzó encara per dibuixar es va obrir per a totes les nacions de l'Estat. Tot estava per fer i tot era possible, però Espanya va preferir refugiar-se en l'autoengany, en la fal·làcia i en el triomfalisme buit, i el feixisme va perdurar. Era el moment de l'autocomplaent transició, quan es va voler canviar tot per a conservar-ne l'essencial. Va triomfar la falsedat, i això la història no ho perdonarà.

Els nacionalismes que estan disgregant l'estat i acabaran amb ell, el català i el basc, van pactar i van transigir: van decidir renunciar - generosos i il·lusos- a moltes de les vindicacions dels seus programes i a un dels punts bàsics que havien reclamat durant la resistència, el dret a l'autodeterminació. Era, deien, el moment de confluïr en una sola idea per a crear l'Espanya democràtica, per a deslliurar-la de la seua cara més terrible, el feixisme militar. Sí que la van salvar, però per al nacionalisme espanyol, i aquest, gasiu i miop, va oferir només una sortida momentània, però no un marc estable i no va fer res per a curar les ferides. El nacionalisme espanyol mai no ha cregut en res que no fos ell mateix. No hi havia cap substància, cap convenciment darrere de les autonomies. El reconeixement dels "pobles històrics", es va atorgar, concedir, per a sortir

del pas, per a evitar mals més grans. En cap moment es va creure en la idea de la llibertat ni es va pretendre fer justícia. Aquest error històric enterrarà Espanya.

Es van oferir unes autonomies que no agradaven l'Espanya espanyola i que estaven condemnades a no interessar l'Espanya dissident. Van fer una espècie de pacte per contenir l'esclat sense modificar el que era substancial: la raó històrica i ideològica de l'esclat. Espanya es va fer autonòmica sense fer-se autonomista, va repartir transferències sense repartir el dret, va atorgar enlloc de consensuar... Esgotat el termini en què l'engany ha estat viable, Espanya es troba al cap del carrer.

¿Què pot salvar Espanya? Només el reconeixement de la diversitat i la igualtat entre els pobles. Només l'entendre que és tan lícit parlar aranès com parlar espanyol, entendre que el 12 d'octubre no té el mateix significat per a tothom i, sobretot, que la unitat no pot ser imposada, i que la solidaritat, quan és obligatòria, no és més que xantatge. Això no s'ha entès i no hi ha voluntat que s'entengui. I no és que no ho hagi entès un grup o una tendència, cap espanyol 'primigeni' no ho ha entès, cap partit polític espanyol no ho ha entès, cap intel·lectual espanyol no ho ha entès. No interessa, i ho amaguen sota l'estora com si no existís. Però el temps de les estores protectores s'està acabant.

L'únic que aguanta la unitat espanyola ara és ETA. Paradoxalment, el gran enemic de l'espanyolisme és qui el sustenta i dóna encara forma a l'Estat. Es, al cap i a la fi, el que el justifica. Quan ETA abandoni la lluita armada, Espanya desapareixerà. La violència del grup armat, la seua irracionalitat i la seua intransigència, és l'únic que manté dividits els èuscars i els fa ajornar la seua voluntat indefugible d'exercir el dret a l'autodeterminació. Quan les armes d'ETA callin, la democràcia s'imposarà implacable a la terra dels bascos. I, per més que els unitaristes intransigents s'afanyin a seguir la tàctica de l'estruç, a les democràcies

són els números els que prevalen. Al Parlament de Vitòria elegit l'any 1990, la distribució dels escons va ser la següent: Partit Nacionalista Basc (PNB), 22 escons; Partit Socialista de Euskadi (PSOE), 16; Herri Batasuna, 13; Eusko Alkartasuna, 9; Euskadiko Ezkerra, 6, i Unidad Alavesa, 3.

Es a dir, d'un total de 75 diputats, 50 es declaren nacionalistes bascos i estan a favor del dret a l'autodeterminació. I, no ens enganyem, aquest dret no es reclama per a seguir units a Espanya, com diuen quan passen l'Ebre alguns membres del PNB. El dret a l'autodecisió s'exigeix, precisament, per a assolir una cosa diferent de la que ja es té: posem la independència. ¿O és que els espanyolistes s'hi oposen tan aferrissadament de forma gratuïta?

Això pel que fa als escons. Si sumem les persones, els vots, la diferència és molt més gran a favor de la destrucció d'Espanya, perquè a l'Estatut d'autonomia els bascos van respectar un principi antic d'igualtat territorial, i així, Alaba, amb només 257.850 habitants, té el mateix nombre de representants, 25, a la Cambra basca que Biscaia, que en té 1.189.278, i Guipúscoa, que en té 694.681. Aquests són els vots que van obtenir els partits amb escó: PNB, 289.701; PSE-PSOE, 202.736; Herri Batasuna, 186.410; Eusko Alkartasuna, 107.703; Partido Popular, 83.719; Euskadiko Ezkerra, 79.105, i Unidad Alavesa, 13.351. O sigui, els partits estrictament bascos (que defensaven l'autodeterminació) van obtenir 662.919 vots, davant dels 299.806 dels espanyolistes.

Alaba, on el basc ja no es parla col·loquialment, es la província menys independentista, i decanta la balança d'una forma anòmala i irreal en el parlament. La relació aclapadorament majoritària a favor de l'autodeterminació no canviarà a pesar que Euskadiko Ezkerra s'hagi integrat al PSE-PSOE. ¿Com podrien el PSOE o el PP seduir l'electorat?

El PNB, el partit majoritari, encara que governi en coalició amb el PSOE, és el més moderat. I aquest fet, precisament, és el que deixa clar que la independència d'Euskadi és un fet imminent: els altres partits bascos són ja declaradament independentistes, sense ambigüitats. Si el president del més pactista dels partits bascos fa reiteradament manifestacions tan clares com dir "que no se sent espanyol", com va assegurar 2 de juliol de 1993 just després de les eleccions legislatives del 6 de juny, ¿què podem pensar? Cal una declaració més clara i més rotunda? Però això no és més que una petita mostra personal, el PNB declara reiteradament que mai no renunciarà al dret a l'autodeterminació i el propi Arzalluz es permet dir sense embuts que el model present d'Estat a Europa està ja esgotat. El president del PNB va dir, concretament, el 20 de març de 1993 a Graz (Austria) que "els estats actuals europeus ja no són viables, perquè la sobirania que els pobles històrics han cedit als seus estats és la mateixa que els Estats hauran de cedir a les institucions europees". Segons va dir Arzalluz, en aquest moment la preocupació dels pobles d'Europa és no perdre la seua identitat, i reafirmar-se, i que això està generant una pugna entre estats membres de la Unió Europea i les regions que engloben a dintre seu. L'actitud del president del PNB -i del partit- és, doncs, inequívoca, només el grau d'ocultisme a què ha arribat la societat espanyola en el tema dels nacionalismes perifèrics pot arribar a dibuixar en la postura del PNB alguna ambigüitat.

Xabier Arzalluz s'ha compromés, únicament, a no reclamar ara l'autodeterminació per simples qüestions d'estratègia - que estan directament relacionades amb ETA- i només espera el moment històric propici per a fer-ho. El president del PNB va dir en un míting a Vitòria el 9 de maig de 1993 que no exigiria aquest dret "en els pròxims quatre anys". Això vol dir, evidentment, que alguna vegada l'ha d'acabar exigint, i per a això no hauran de passar segles; cal entendre que serà d'aquí a uns anys,

però, és clar, sempre dins aquesta generació, i potser més aviat del que alguns s'esperen. Arzalluz estava parlant per ell, i ja té 61 anys. En aquest mateix míting, el president del PNB es va despatxar dient que "el basc no domesticat molesta a Madrid, i al basc domèsticat l'enalteixen". "Al basc que no se sent i no es proclama espanyol, el linxen", va concloure. Amb això només es pot entendre que ell, lògicament, no té cap voluntat de domesticitat. O sigui, que acabarà exigint els drets que li convinguin encara que els els neguin. Arzalluz va puntalitzar que caminar ara vers l'autodeterminació "demanant un referèndum o amb mètodes poc socials per a lluitar contra el poder, duria Euskadi a la guerra".

Una dada més, Xabier Arzalluz va fer referència a unes curioses manifestacions que Juan Carlos de Borbón, rei i cap d'Estat d'Espanya, va llegir (no es té notícia que ell faci altra cosa) al parlament israelià a Jerusalem el novembre de 1993. El monarca havia reclamat el dret d'autodeterminació per als palestins, i, és clar, li va posar massa fàcil al dirigent basc, que va reaccionar de la guisa següent: "Em va agradar la referència del rei, en el viatge a Israel, a l'autodeterminació del poble palestí, però m'agradaria saber qui li va posar això al discurs, perquè és esmentar la soga a casa del penjat. El que no es pot és practicar, o anunciar, l'autodeterminació per al poble palestí, o eslovè, o croat, i després creure que això són drets que són reclamables fora d'unes fronteres. Algú podria dir, i jo ho dic, és clar: ¿i nosaltres què? Es un dret elemental, i quan un poble, per majoria, no vol estar dintre d'un Estat, és una vergonya que se l'hi tingui".

Però Arzalluz, que serà el botxí de la unitat espanyola, va apujant el to del discurs independentista cada dia que passa. Cap polític s'endinsa en un camí tan escabros si no té una meta clara, i si parla d'independència l'objectiu és, no per casualitat, la independència. Les darreres manifestacions secessionistes dels nacionalistes moderats bascos ho

diuen tot. Ultimament, en tenen el calendari està bastant atapeït:

"ARDANZA ESTABLECE PARALELISMOS ENTRE EL ACUERDO ANGLO-IRLANDES Y EL PACTO DE AJURIA ENEA" ('El País, 18.12.93)

"El 'lehendakari' José Antonio Ardanza relacionó ayer el acuerdo suscrito entre los gobiernos británico e irlandés [que incluía el reconocimiento de l'autodeterminació per a Irlanda del nord] para la pacificación del Ulster con el Pacto de Ajuria Enea (...) para la pacificación de Euskadi.

"El Parlamento vasco, dijo el 'lehendakari' "evidentemente es un Parlamento democrático. Por tanto tiene en sus manos el seguir avanzando sobre el principio del derecho de autodeterminación o sobre cualquier otro principio".

"ARZALLUZ: "CON LAS ARMAS NO SE FRENA LA AUTODETERMINACION. El líder del PNV afirma que en Europa ya no caben soluciones militares a los problemas de los pueblos", ('El Periódico', 20.12.93).

"Xavier Arzalluz defendió ayer con ardor el derecho de autodeterminación del pueblo vasco. "Está ahí", dijo, como lo está el artículo de la Constitución que prevé "una solución militar pensada por si un pueblo como el nuestro decidiera pronunciarse en un sentido determinado". El presidente del PNV predijo, sin embargo, que no caben hoy soluciones militares a los problemas de los pueblos.

"Mencionó a la reciente oferta de paz para el Ulster, la reunificación alemana y el reconocimiento de Macedonia por la mitad de la Unión Europea. "El Estado español no la ha reconocido y dice que para no herir a Grecia. Lo que pasa es que hay mucha gente en Madrid, en el Gobierno y

fuera de él, que con esto de la autodeterminación que prolifera en todas partes y viendo que no se acepta la solución armada para dirimir los conflictos de los pueblos, creen aquello de que cuando las barbas del vecino veas pelar, pon las tuyas a remojar.

"Precisó que la autodeterminación no es hoy urgente, que lo principal es la economía. Por eso reprochó al Gobierno que no se convenza de que España es un "país de medio pelo", que debe dejarse de "cuentos".

"ELS PNV PIDE A FELIPE QUE MIRE "DE CARA" LA AUTODETERMINACION" ('El Periódico', 22.12.93)

"El 'lehendakari', José Antonio Ardanza, replicó ayer a Felipe González y afirmó que la autodeterminación existe como realidad en Europa, aunque algunos no quieran mirarla "de cara".

Ardanza negó que su partido haya abierto polémica alguna en torno a la propuesta de pas para el Ulster: "Lo que hay es una realidad en Europa que no se quiere abordar".

Xabier Arzalluz también replicó a González, quien rechazó el lunes cualquier cambio constitucional que facilite la disgregación de España. "Es obvio que no lo acepte -dijo- cuando los socialistas ni siquiera aceptan el estatuto". Arzalluz aseguró que la autodeterminación no es hoy urgente, pero admitió que es probable que el PNV la plantee una vez superada la crisis y desarrollado el estatuto [!].

"Anasagasti opina que don Juan Carlos "no tiene que apoyarse sólo en las bayonetas. EL PNV CONSIDERA "CHUSCAS Y DEL PASADO" LAS APELACIONES DEL REY A LA UNIDAD DE ESPAÑA", ('El País', 8.1.94).

"El discurso del Partido Nacionalista Vasco (PNV) se endurece por momentos. El portavoz peneuvista en el Congreso, Iñaki Anasagasti, aseguró ayer que el lenguaje empleado por el Rey al referirse a la unidad de España en un discurso de la Pascua Militar es "chusco y del pasado". Anasagasti agregó que el Monarca había aprovechado su alocución ante las máximas autoridades civiles y militares para airear "el típico discurso del nacionalismo español". El diputado nacionalista reiteró la idea de que la nación es un "plebiscito permanente", y recalcó que don Juan Carlos, "como jefe del Estado, no tiene que apoyarse sólo en las bayonetas, por decirlo en un lenguaje de la época napoleónica".

"ARDANZA RECOMIENDA QUE "SE TENGAN EN CUENTA" LAS ADVERTENCIAS NACIONALISTAS", ('Diario 16', 14.3.1994)

"El lehendakari José Antonio Ardanza, que hoy será recibido por el rey en La Zarzuela, recomendó ayer que "se tengan en cuenta las advertencias de los nacionalistas, especialmente del nacionalismo democrático, ponderado y sereno como el nuestro" para que "las cosas no se salgan del carril" en el que las fuerzas democráticas se comprometieron en el 79.

"Ardanza asuma como propias las proposiciones del PNV que desde hace una semana explica Xavier Arzalluz, advirtiendo que en el caso que no se complete el Estatuto su partido podría propugnar el incumplimiento de la Constitución "en un 20 por ciento".

"EL PNV ACUSA A LOS PARTIDOS ESTATALISTAS DE "HACER EL SERBIO", ('El Mundo', 30.3.94).

"El Partido Nacionalista Vasco hizo público ayer un manifiesto con

motivo de la celebración, el próximo domingo, del Aberri Eguna (Día de la Patria Vasca), en el que se señala que el nacionalismo es la única ideología vigente y en el que se acusa a los partidos estatistas de "hacer el serbio".

"El documento, que lleva por título "La otra liberación", critica la degeneración que ha sufrido el concepto de patria, que ha derivado hacia el racismo, el fascismo y la xenofobia, y en alusión al nacionalismo español señala: "dejemos a otros hacer el serbio, que es lo que siempre han hecho".

"ARZALLUZ COMPARA LA VIOLENCIA ETARRA CON LA QUE SE RESERVA EL ESTADO", ('El País, 4.4.94).

"Hablan mucho de ETA", dijo Arzalluz, "y ellos tienen un artículo octavo de la Constitución vigente, hecha precisamente para rojos y separatistas, en la que confían la unidad de la patria, de su concepto de patria territorial, al Ejército, a las armas, a la violencia".

Arzalluz, durante un mitin en Azpeitia (Guipúzcoa), se esforzó en marcar divisiones entre 'nosotros' (los vascos) y 'ellos' (el resto de los españoles y el Gobierno central). El presidente del PNV dijo que no todas las ideas políticas pueden defenderse pacíficamente, aunque su partido rechaza el uso de la violencia. "Que no nos vengan diciendo que sin la violencia se puede defender cualquier cosa, porque cuando defendemos algo que viene de nuestra propia libertad y en lo que los nacionalistas creemos [en clara referencia a la autodeterminación], se nos echa todo el mundo encima porque son de otra patria".

"ARZALLUZ ASEGURA QUE EUSKADI SERA INDEPENDIENTE", ('El Periódico', 7.4.1994).

"El presidente del PNV, Xabier Arzalluz, aseguró ayer que el País Vasco logrará algún día la independencia, aunque añadió que él "no espera verla".

"El líder peneuvista declaró a la SER que el pueblo vasco podría lograr esta independencia si quisiera, pero añadió: "Yo soy un nacionalista vasco y aquí hay gentes que no son nacionalistas; yo creo que lo que ha de lograr este pueblo ha de ser por una clara mayoría". Y añadió que en estos momentos "el pueblo vasco no tiene perspectivas de pronunciarse en libertad".

El discurs d'Arzalluz és tan transparent, tan clar, que només la gran mentida sociològica i comunicativa en què es troba sumida Espanya impedeix que sigui interpretat. Qui no ho vulgui entendre, que no ho faci; però el camí cap on va el PNB és brutalment evident. El partit basc només es reserva per motius tàctics, i al ritme que ens envesteix la història en aquest tombant de milenni, el moment propici per a exigir els drets elementals no està lluny. No n'està gens; especialment veient el ritme en què s'han declarat les manifestacions independentistes des del PNB.

El mateix parlament basc, d'altra banda, ja va reivindicar el dret a l'autodeterminació i va aprovar el seu exercici el febrer de 1990; després que ho fes el parlament català.

La postura d'Arzalluz, de la Cambra i de la població basca és inequívoca. Quan creguin que ha arribat l'hora de remenar el sidral, la independència guanyarà el referèndum sense cap dificultat. ¿Com podrien els bascos deixar passar l'oportunitat? ¿Com podrien seguir les consignes de partits desacreditats com el PSOE i el PP? ¿Com podrien deixar de jugar el seu paper a la història, d'entrar a l'única divisió no regional de la comunitat internacional, d'assaborir, per fi, la mel del triomf, de

revenjar-se, pacíficament i democràticament, de tantes humiliacions i tantes manipulacions? Si hi ha democràcia, si es pot votar, la independència guanyarà.

Tot això serà, probablement, encara més evident quan el Partit Popular guanyi les eleccions legislatives al govern central. Ara hi ha antics "progres" que encara creuen el PSOE, i aquest reprimeix amb un cert estil. El PP contribuirà a engegar-ho tot en orris, destaparà la cara més dura i estrofolària de l'espanyolisme, n'evidenciarà el discurs i retallarà les llibertats fins on podrà. Serà un error per a la unitat espanyola i un gaudi per als secessionistes. Ja no jugaran amb el discurs "progressista" d'unitat i "solidaritat". Tot serà evident, diàfan i ostensiblement ranci, i molts dels propis socialistes acabaran votant independència simplement per a deslliurar-se d'una ideologia que els repugna. El procés de destrucció d'Espanya s'accelerará amb el PP al poder. A aquestes altures, evidentment, ningú es planteja si aquest partit arribarà a governar: es dóna per fet.

El president del PP, José María Aznar, ha donat mostres contínues de quina és la seua visió respecte a l'unitarisme monocolor d'Espanya; moltes vegades, fins i tot, passant per sobre de les delegacions del seu propi partit, que és de suposar que estan més en contacte amb la realitat directes dins les comunitats autònomes, i són els que han de guanyar-se "per contacte" les garrofes. El 16 de setembre de 1993 el president del PP a Catalunya, Aleix Vidal-Quadras, es va veure obligat a rectificar les declaracions de suport que el dia anterior havia fet a les sancions previstes a l'avantprojecte de modificació de la Llei de Normalització Lingüística. Aquest text ha de fer complir quotes de pantalla de cine doblat o subtítolat en català i les bandes d'emissió a les emissores atorgades per la Generalitat. Vidal va dir, després de rebre la trucada corresponent des de Madrid, que s'hi oposava, i que el dia anterior havia

fet "unes declaracions en calent". Es així.

I ¿ que farà Madrid, què farà l'exèrcit, que farà l'exaltat poble espanyol quan el procés irreversible es desencadeni? Rondinar, increpar i res més. ¿Què poden fer? Trencar les urnes, enviar els tancs del seu exèrcit franquista a matar bascos? Declarar l'estat d'emergència? l'estat de setge? l'estat de guerra? Tot això sona ja ridícul. Confiscaran les paperetes? Ocuparan Euskadi? Voldran seguir sent un país democràtic i impediran votar els bascos? S'atreviran a exercir de sud-africans blancs? Tot el que fessin se'ls giraria immediatament en contra. Poden no acceptar el resultat del referèndum. Com? Faran de serbis? Impossible.

Es evident, doncs, que els bascos acabaran celebrant un referèndum d'autodeterminació, que la independència té totes les de guanyar, i que els espanyols hauran de quedar-se amb un pam de nas i amb els tancs a casa (els haurien d'acabar retirant vergonyosament si els arribaven a fer entrar a Euskalherria). A partir d'aquí arrenca el camí del calvari d'Espanya cap a la seua atomització. Dels irredemptistes amb vocació de txètniks depèn que aquest procés sigui pacífic i democràtic; és a dir, que cada territori decideixi lliurement allò que vol ser. Una cosa que semblaria bàsica en qualsevol societat oberta i racional.

Si el País Basc celebra un referèndum, Catalunya el seguirà en qüestió de dies. Vist des de la perspectiva actual, hom diria que hi ha força possibilitats que els catalans decideixin seguir vinculats a Espanya. No ho decidiran. Si es convoca un referèndum, el crit de ¡cafre l'últim! s'haurà ja donat i ni les rates es voldran quedar al vaixell que s'enfonsa. Només els que són realment espanyols constituïran la nova Espanya, principalment perquè no tindran on anar, i que vagin amb compte que no es quedin sense Astúries o Andalusia. Canàries també guillarà.

Espanya seguirà, doncs, en els pròxims anys el procés de la Unió Soviètica. El de Igoslàvia no, perquè ningú està tan boig (apart alguns

fanàtics) per practicar al joc absurd de la guerra (i si el volen jugar, alerta amb els bascos). Tothom sap, tanmateix, que si els txètniks locals es posen pesats tenen totes les de guanyar, i no hi haurà guerra perquè només una part és forta. Però el desmembrament, cas que s'usés la força bruta, quedaria ajornat tan sols una temporada: fins que hi tornés a haver democràcia (caldria suprimir-la) i quan les urnes es tornessin a pronunciar l'independentisme seria encara més radical. El desenllaç es retardaria uns mesos, no més.

El procés serà el següent. El PNB, quan cregui que ho té prou madur, iniciarà el procés cap al referèndum. El debat s'iniciarà a tot arreu, i si s'inicia el debat, la unitat té totes les de perdre a les zones de nacionalitat distinta a la castellano-espanyola. ¿Quins arguments tenen els unionistes? L'única raó que esgrimeixen ara és la 'inel.ludibilitat'; ja es digui Constitució, forces armades o internacionalisme (versió moderna del 'destino único en lo universal'). Per a Catalunya, el País Valencià, les illes Balears, el País Basc i Navarra, Espanya és un ésser rar i excèntric - en ambdós sentits- del qual als separatistes no els costarà demostrar que no reporta cap benefici. Molts hi estan acostumats, és veritat, però davant el moribund es farà evident que aquest no porta enlloc ni genera cap ataràxia beatífica, cap nirvana excels que justifiqui la seua defensa. Aquestes comunitats autònomes citades estan, d'altra banda, i ja des d'un punt de vista més ras, mantenint la rêmora, pagant-la, i l'únic que obtenen a canvi és fanatisme, homologació, menyspreu i maldecaps. A més, el principi bàsic de "votar pels de casa", tan natural, tan 'chauvinista' i tan estès, farà que guanyi la independència (cap dels referèndums efectuats els últims anys a Europa ha estat guanyat pels unionistes). I si la primera vegada no guanyés, s'ajornaria uns anys, una generació com a màxim. Els països autodeterminats tenen totes les possibilitats d'acabar-se separant més tard o més d'hora. I no hi ha dades sobre estats que no s'agradin entre

si i s'hagin acabat unint voluntàriament.

El País Basc, doncs, i immediatament després. Catalunya, votaran per la independència. ¿Què passarà llavors amb Navarra, el País Valencià i les Illes Balears, que no són històricament ni culturalment espanyols, encara que no estigui clar que siguin bascos o catalans?

Sens dubte hi haurà pugna, la qual ningú sap fins on pot arribar. El que és segur, tanmateix, és que Espanya haurà ja iniciat un procés de descomposició irreversible i ningú es voldrà o podrà quedar a la casa en flames. A la URSS i a Iugoslàvia, repúbliques que no tenien cap vocació secessionista van haver de crear un Estat quan es van quedar sense un lloc on arrecerar-se. Aquestes van ser, encara que sigui paradoxal, la majoria de les que formaven les unions, des de Bielorússia a Kajastan, des de Bòsnia-Hercegovina a Macedònia. Els països bàltics i Eslovènia i Croàcia van marcar la pauta. Així, el País Basc i Catalunya seran són- la gangrena d'Espanya.

Entestats els irredemptistes a subjugar bascos i catalans a qualsevol preu, s'estan cavant la pròpia tomba. Encara que també és veritat que no tenen alternativa (vist que la transigència no constitueix per a ells una possibilitat).

La lluita s'iniciarà immediatament a Navarra, possiblement allà els espanyolistes són majoria, però si Espanya es desintegra ¿quina alternativa tenen? El mateix passarà al País Valencià: els anticatalanistes són majoria, però ¿acceptaran afegir-se a una Espanya estrictament castellana? Probablement, després de dures raons, acabaran constituint-se també en Estat. I les illes? Aquí és clar. No hi ha lloc al mapa celtibèric on els nadius se sentin tan poc espanyols. Un castellà ha estat sempre un foraster i la 'península', ideològicament, gaudeix d'un estatus similar al de Madagascar. Voten al PP, d'acord, però és per simple inèrcia i menfotisme. Les Illes s'acabaran constituint també en Estat.

Quedarà per al futur una possible federació o confederació amb Catalunya.

I Galícia? Galícia, com el País Valencià, es quedarà sense una altra sortida que la independència. A Canàries hi hauria dubtes, però segons les darreres tendències, que decanten el vot cap als nacionalistes, i la llunyania geogràfica, un dia o altre, oberta la possibilitat, acabaran triant la desvinculació d'Espanya.

Aragó, Andalusia i Astúries hauran de triar també el seu camí. El que decidiran estarà en relació al grau de descomposició al que finalment arribi Espanya i a factors i rauxes d'última hora. Però fins i tot ara, quan la unitat d'Espanya es sacro-santa i segellada amb lloses místico-polítiques, aquestes tres comunitats remuguen sovint.

Francisco Fernández Ordóñez, un polític que tothom s'ha entestat a titllar de capaç i clarivident, i que ha estat qualificat com el millor ministre de la democràcia espanyola (va exercir a Justícia 198xxx, i Exteriors 19xxx) tenia una visió sens dubte bastant clarivident de la qüestió que s'aborda aquí. Obviament es va cuidar de fer mai la mínima reflexió en veu alta: a Espanya aquestes coses són anatema, pecat heregíac i motiu segur de foguera. El diari 'El País' va publicar, tanmateix, el 7 d'agost de 1993 (quan es complia un any de la mort del ministre -"un dels polítics més rellevants del postfranquisme"-, diu Ignacio Cembrero, l'autor del text) algunes dels seus pensaments i comentaris de cafè. El títol de l'article, "La obsesión por Cataluña", ho diu tot. Segons, aquest text, Catalunya era "la comunidad autónoma que más admiraba y temía la mismo tiempo".

"Es preciso no invitar a Cataluña a dejar de ser ella misma, sino infundirle, hacerle irresistible su deber misional de ser ella en exceso, dándole misional y voluntariamente el trabajo (...) de un España mejor". Evidentment, això d'"invitar" és ben bé un eufemisme, típic del llenguatge críptic que s'utilitza a Espanya per a parlar de Catalunya, però a Catalunya

mai no se l'ha invitada a res, això per començar; sempre s'han emprat mètodes més expeditius. El missatge predica Fernández és el que ja va intentar Cambó, Roca i tots els 'regeneracionistes', i gairebé tots ells van concloure dient "una vegada i mai més". El polític convergent ha manifestat que ell ja ho havia intentat, i que hauria de ser ja la pròxima generació, si mai la idea tornava a prosperar, qui ho intentés. Ho va intentar, ho intenten els socialistes catalans (perquè hi creuen i perquè és l'única via que tenen oberta per arrabassar-li la trona a en Pujol); ho van intentar els presidents de la generalitat republicana i ho vam intentar tots els vuitentistes locals. La feina de regenerar a Espanya és recurrent des de Catalunya, i és inútil, pel simple fet que els espanyols no es deixen. Ni es deixaran. Això, nacionalista espanyol com era, és una qüestió que el propi Fernández tampoc no va voler entendre: era més fàcil donar la culpa als catalans, com s'escau a un bon espanyol.

L'article continua d'aquesta guisa: "Pero lejos de contribuir a regenerar España, el nacionalismo catalán de finales de este siglo constituye un germen de desintegración del Estado". Fernández temia, sobretot, el nacionalisme de Jordi Pujol, "cuyo lenguaje ambiguo intenta disimular un independentismo pragmático". Caldrà tornar a aquesta qüestió, perquè ningú sap on és Pujol. De moment, el president de la Generalitat és, amb el seu control gairebé total del nacionalisme, el que manté vinculat el Principat a Espanya.

El difunt ministre d'Exteriors temia el nacionalisme català per sobre de tot, perquè, afirmava, "España se puede concibir sin el País Vasco, pero no sin Cataluña". Això és radicalment cert des d'un punt de vista estructural, però també des d'un punt de vista econòmic, perquè Catalunya manté l'Estat. Fernández Ordóñez estava preocupat, doncs, perquè veia clarament els passos accelerats d'Espanya cap a la seua desintegració. Feia, també, incidència en la qüestió basca: segons l'article "el día aún

lejano en que desaparezca ETA la reivindicación independentista, ahora prácticamente monopolizada por sus 'compañeros de viaje' reagrupados en Herri Batasuna, se contagiará al conjunto de partidos de carácter 'abertzale'. Ni més ni menys, aquesta és la qüestió.

Al ministre, tanmateix, li "feia mal" (le dolía), sobretot, Catalunya. Una coïssor, d'altra banda, que sembla consubstancial al caràcter espanyol, en neixen amb l'estigma. El president del Govern Felipe González ja ho ha dit reiteradament en privat: Catalunya és el gran perill per a la unitat d'Espanya. Així, doncs, la teoria de l'esberlament d'Espanya fa ja temps que es passeja pels mateixos passadissos de la Moncloa ¿quan temps la podran seguir tenint amagada sota l'estora?

La democràcia destruirà Espanya. Després de 500 anys de monarques forçats i 275 de lleis forçades, ens adonem ara que no s'ha aconseguit vertebrar un estat. Altres ho han aconseguit gràcies a la repressió i a l'eficàcia del propi estat, com França; d'altres han assajat el pacte, com Suïssa, Bèlgica o Canadà; d'altres han fet una i altra cosa, com el Regne Unit i Itàlia, i d'altres, simplement, no han aguantat, no han pogut amb la democràcia, com Txecoslovàquia, l'URSS o Iugoslàvia. Espanya té un model peculiar: rentar el cervell als dissidents. Exhibeix la porra i els galons, diu que no hi ha res a fer, que la separació és impossible, reprimeix amb un tribunal constitucional, amb les lleis de la majoria nacionalista espanyola o amb terrorisme tipus GAL, si convé, i l'oposició perifèrica s'hi avé i s'ho creu. Es rar, però de moment, li ha funcionat. Serà molt difícil, però, que l'obediència gratuïta li duri gaire més, la ingenuïtat dels nacionalismes perifèrics no dóna per tant.

A part, tot li va en contra a la pobra Espanya. Els estats plurinacionals que no són harmònics estant passant a la història ¿a qui li interessan? ¿per què forçar a la convivència desestabilitzadora?. Aquest tipus d'agrupacions polítiques estan sent superades per totes bandes, per

dalt i per baix. D'una banda les estitats supranacionals, des de la Unió Europea fins a la simple i ineludible "aldea global". Qui pot dir que un lituà té menys "accés al món" que un soviètic? El discurs estatalista - l'espanyol més que cap- és insostenible, principalment perquè no es tracta de cap argumentació congruent: es parteix d'un dogma de fe, d'una veritat última: la unitat d'Espanya, i s'adequen les teories, les cites, les filosofies i els camins per a arribar a sostenir teòricament el dogma. Evidentment, el discurs construït d'aquesta manera descansa en l'aire, és falaç, partidista i conté un alt índex de mala fe, i això el fa insostenible.

I, precisament, són els propis arguments que substenta aquest nacionalisme espanyol, els que ensorraran l'estat, especialment el tan grapejat segons el qual el nacionalisme és avui una incongruència de la història. Alguna raó no els falta, però els sobra el partidisme i la demagògia: voler construir nacionalismes és, tal com estan els temps, un anacronisme; el que no han caigut, però, és que l'anacronisme principal és el seu. Per als petits i el frustrats, per als que sofreixen l'abús i la humiliació constant, la realitat és una altra: han de construir l'Estat per a poder oblidar-se de l'Estat. No hi haurà pau ni treva si no, no hi haurà descans ni maduresa històrica fins que no es doni aquest pas. Tota unió ha d'estar basada en la igualtat i la llibertat, sinó és imposició.

L'estat-tentacle, l'estat-homogeneïtzador, l'Estat-per força, aquest és el que ha quedat deixat per la història. O sigui, l'Estat que no està basat en el consens de tots els seus ciutadans. Evidentment, "si un poble no vol estar en un Estat, és una vergonya que se l'hi tingui". I no sols això: és antidemocràtic, feixista i contrari al dret internacional.

Pujol i l'ontologia

I mentre els bascos esperen temps més propicis, ¿què fa l'altra colònia de termites de Celtibèria? què fan els catalans? Aquesta és ja una pregunta a ser transferida als taumatòlegs o als homes del temps, una qüestió per a la qual s'està preparant a consciència la primera generació de "generalitòlegs" (o potser caldria dir "pujòlegs"), aquests observadors polítics que, com els "kremlinòlegs" a l'antiga URSS, s'esforcen a intuir cap on va la política a partir d'aparicions, manifestacions, gestos o simples presagis del cap del Govern i del partit, de l'autoritat suprema.

Tant el número u, Jordi Pujol, com el número 2, Miquel Roca, han pretès deixar-ho clar: les seues declaracions de principis han estat diàfanes, contundents i reiterades. Volen, únicament, que s'apliqui l'Estatut d'autonomia d'un forma no restrictiva, i prou. Accepten el model actual d'Estat de les autonomies, no volen federalismes ni confederalismes i no tenen reivindicacions ulteriors. El problema és que ningú no els creu.

El número u i el número dos diuen constantment que no estan contra la lletra, sinó contra l'esperit; que Catalunya ja està plenament realitzada amb l'Estatut d'autonomia (obtingut finalment el 15 per cent de la recaptació de l'IRPF pel qual tan sospiraven), però que no pot ser que no es fiïn d'ells i que constantment es faci el possible per portar al Tribunal Constitucional les lleis que aprova el parlament català. Bé, sí, però no tant... Quan Pujol vol pressionar el Govern de Madrid per alguna qüestió en particular -generalment per a aconseguir alguna transferència de més-, desembeina la llengua i fa alguna reivindicació conspícua. Quan estaven a punt de començar les converses 'finals' per a la cessió del dit 15 per cent, el president de la Generalitat va dir, per exemple, en una entrevista publicada pel diari Avui el 29 d'agost de 1993, que "ara ja és evident que l'Estat de les autonomies, amb la interpretació que finalment s'ha fet de la Constitució i de l'Estatut d'autonomia, no ens va: no resol el problema històric de Catalunya". Tanmateix, en aquesta entrevista, Pujol no diu què li va, ni què reclama, ni cap on vol anar, ni què ha de ser per a ell Catalunya. Es limita a dir que "cal donar un fort cop de timó". Com de fort i cap a quin cantó és un misteri més: cal recórrer a augurs i intèrprets.

En aquesta entrevista Pujol es copia a si mateix en el que fa ja anys que diu, que el Govern central fa una lectura restrictiva de l'Estatut i de la Constitució, dos textos que, afirma, permeten interpretacions molt variables. I es lamenta, és clar: la voluntat dels catalans de contribuir a la

governabilitat d'Espanya els va fer renunciar a 1978 a mantenir actituds intransigents en la redacció dels textos i ara (oh, miserables!) "aquesta actitud generosa dels catalans de diverses tendències" no s'ha vist recompensada amb una interpretació generosa de l'autonomia". Per cert ¿quan la generositat ha estat una de les virtuts de la política o de qualsevol negoci?

En l'entrevista, Pujol citava unes manifestacions de Gregorio Peces-Barba (que va ser el representant del PSOE en la ponència constitucional), segons les quals, "partint del reconeixement polític, la Constitució fa un esforç absolut perquè el fet diferencial basc i català no tingui rellevància". I Pujol se n'estranya i es plany: a Madrid i a la Constitució no el comprenen.

A pesar, però, de tota la llenya que reparteix contra la Carta Magna, el Govern, el sistema repressiu i tot plegat, Pujol evita fer cap pronunciació política i a l'entrevista no cita en cap moment (a part de la "interpretació generosa") què cal fer per a solucionar el seu problema. Obviament, no hi ha el més mínim esment a reformar cap text legal; encara que més tard va denostar l'Estatut.

En els últims anys, Jordi Pujol s'ha manifestat profusament a favor de la pertinença de Catalunya a Espanya, i ha deixat ben clar que aquesta és definitiva. Pel maig de 1991 va dir en una conferència pronunciada a la Universitat madrilenya Carlos III que "Catalunya és Espanya", i que "un cop resolt el problema de la pertinença de l'una a l'altra, caldria abordar el reconeixement explícit del fet diferencial català". Segons les seues paraules, "encara no hem trobat el nostre encaixament a Espanya i, per tant, el problema de Catalunya no s'ha resolt".

No cal dir que durant aquest conferència Pujol va ser xiulat i escridassat per la concurrència estudiantil.

Pujol està dolgut i desencaixat a Espanya, diu que no es fia perquè el

govern l'ha enganyat massa vegades... Pujol, però, és voluble. El 12 de novembre de 1993, de Viena estant, va redundar en unes manifestacions contra l'Estatut que havia fet el seu conseller d'Economia, Macià Alavedra, i els va donar suport. Alavedra havia assegurat que "l'Estatut és molt dolent en la lletra i en l'esperit". I ell va especificar que "genera nivells d'autonomia d'un nivell molt baix".

Instal·lat constantment en la queixa, el president de la Generalitat ha inaugurat una manera de fer política que es podria dir "pujolisme": acceptar l'estatus quo vigent i, al mateix temps, queixar-se'n. Fer del plany i de la reivindicació el pal de paller de la seua política. Créixer en el descredito de l'oponent, però dient que se substenta en les pròpies virtuts. Supeditar-se a l'estat i intentar dinamitar-lo en tot el possible. Algú havia definit ja aquest tipus d'actuació: en psiquiatria se li'n diu esquizofrènia.

Tan aviat diu (25 de març de 1993) que "Catalunya ha perdut la possibilitat de ser independent perquè ha quedat al marge en els dos períodes en que s'ha reformat el mapa europeu: la primera guerra mundial i la caiguda del mur de Berlín"; com acusa el Govern de Madrid de deslleial i li adverteix (12 de desembre de 1993) "que la qüestió autonòmica no pot esperar indefinidament". Es guarda de dir, una vegada més, qué passarà si resulta que sí que ha de seguir esperant.

Segons opinió de Pujol, "Espanya no corre cap risc de secessió". Ho va dir el 26 de novembre a Londres, davant de les preguntes de representats dels comtats britànics, els quals, contràriament al que passa (o es veu) a Espanya, estaven preocupats pels moviments nacionalistes a Europa. Probablement per a Pujol Espanya està unida i ben unida, però ell no para d'estirar-la i rebregar-la. Just un mes abans, el 28 d'octubre, el president de la Generalitat va reclamar al govern central que assumís la seua responsabilitat en la recuperació de la llengua catalana. Segons les seues

paraules, "el govern de Madrid n'està obligat com a representant d'un estat centralista que durant 300 anys ha dut a terme una persecució brutal contra la llengua catalana", i va assegurar que "l'Estat espanyol té un deute amb Catalunya". Unes setmanes abans, el 3 de novembre, Pujol va dir al Parlament català que la política autonòmica del "cafè per a tots" havia d'acabar-se. Ell, però, mai ha pretès que Catalunya fos una autonomia diferent a les altres o, almenys, mai no ho ha plantejat legalment.

El 6 de desembre de 1993 es va celebrar a les Cortes espanyoles el quinzè aniversari de l'aprovació de la Constitució. Pujol sempre l'ha respectada, la va votar en el seu moment i en Roca va ser un dels seus redactors; tanmateix, aquell dia, cap dels dos polítics va assistir a la commemoració. El portaveu parlamentari del PNB, Iñaki Anasagasti, que va a Bilbao que "en tant que no hi hagi voluntat política per a reconèixer el fet diferencial de bascos i catalans no té sentit la seua participació a la commemoració de la Constitució". "L'esperit constitucional ha tornat als seus orígens jacobins", va dir Anasagasti. El polític basc va deixar ben clar que el PNB va ser exclòs de la ponència constitucional i que va optar per l'abstenció en el referèndum. CDC, en canvi, va votar sí a la Constitució, però aquell dia, ni va assistir a l'acte commemoratiu, ni va donar cap excusa. ¿què volia significar CiU?

El fet de com, per una banda, un es pot estar queixant sempre, i ser un corcò reivindicatiu constant, i, per l'altra, acceptar tot el fonamental i no voler anar més enllà d'una reivindicació mínima, és un dels grans misteris de la política catalana contemporània. "Catalunya és Espanya", però al mateix temps cal que tingui cada vegada més autonomia (sembla ser que l'únic límit d'aquesta hauria de ser la independència, però tampoc es vol una confederació ni una federació) i cal dotar "el país" de tots -o gairebé- els atributs que té un estat, des d'un banc nacional a un circuit automobilístic de competició, fins una companyia de petrolis, un comitè

olímpic, una policia, un sistema de loteries, una llengua amb homologació europea... i representació internacional de Tokio a Nova York, passant, és clar, per Brussel·les...

N'existeix també la part còmica, com és la recomanació que fa Convergència Democràtica als seus militants (cal creure, per tant, que és una aspiració social) que formin grups corals a totes les agrupacions i que "és recomanable" que aprenguin una llista de dotze cançons: el Virolai, la Balanguera, El cant de la senyera, L'emigrant, El cant del poble, La santa espina, Els segadors, Som catalans, Muntanyes del Canigó, La gavina, L'estaca i D'un temps, d'un país..., se suposa que per cantar-les en actes reivindicatius... Però aquesta part més "distendida" i cerimoniosa del catalanisme és consubstancial al partit que Jordi Pujol ha creat. ¿Per què no hi han afegit a la llista 'Asturias patria querida' posem per cas? Doncs perquè els militants de CDC no se senten espanyols.

Les preguntes del milió d'ecus són: ¿és sincer Pujol? ¿on vol o voldrà arribar? ¿canviarà algun dia l'objectiu final de la seua política?

Es molt difícil empassar-se que un nacionalista de soca-rel, amb trabuc i barretina, accepti un 'coitus interruptus' de tals dimansions. ¿Segueix Pujol una estratègia diferent a Arzallus? ¿Creu que cal construir una Catalunya homogènia, amb una sola llengua i una sola cultura i que, després, la independència vindrà per si sola? ¿Voldrà tenir ell l'honor de conduir Catalunya a la llibertat o pensa que serà una altra generació?

Són simples preguntes sense resposta. No cal trencar-s'hi el cap. Pujol és críptic en aquest sentit. Les seues paraules, tanmateix, són prou clares; només hi ha un problema, que la seua política va en un altre sentit. I, si no -perquè això és indemostrable-, tant se val. Es incapaç de fer-se creure, perquè juga amb aquesta anbigüitat calculada: és la base de la seua política. I, és clar, ningú no se'n fia. Aquest dubte és tan estès que, fins i tot, molts dels militants del seu propi partit estan convençuts que el seu

líder està únicament fent una política conjuntural i possibilista, i que l'objectiu final és la independència. Una cosa és encara més clara: el partit està ple d'independentistes declarats. I no parlem ja del seu grup de cadells, les Joventuts Nacionalistes. L'ex-conseller de Cultura Max Cahner va dir quan va deixar CDC, l'abril de 1994, que se n'anava perquè "sóc enemic de dissimular el que es defensa".

La qüestió, no és, doncs, si Catalunya es voldrà separar quan a Espanya li arribi l'hora darrera, sinó quina és l'estratègia que està seguint el senyor Pujol. Tots els vectors conflueixen en un sí a la secessió. El Parlament de Catalunya va reivindicar el desembre de 1989 del dret a l'autodeterminació. En conseqüència les seues forces polítiques en són majoritàriament partidàries, i tot indica que l'independentisme polític creix, des de la irrupció d'un partit que fa del trencament de l'Estat la seua raó de fer política, Esquerra Republicana de Catalunya, fins a la societat civil, que s'està estructurant al marge d'Espanya (seguint les consignes socials de CiU). El procés cap a l'autarquia no és tan lent: el Bloc d'Estudiants Independentistes va guanyar les eleccions claustrals a la Universitat de Barcelona celebrades el desembre de 1993, aquest grup va passar dels 20 escons a 46, per exemple, i la majoria de mostres de la societat civil prescindeixen del compte d'Espanya. ERC, per la seua banda, estira...

L'únic entrebanc que podria impedir que Catalunya votés per la seua independència quan el referèndum d'autodeterminació arribi és la immigració, però tampoc tant. I Convergència està fent tot el possible perquè la pròxima generació ja no quedin immigrants: tothom serà ja homogèniament local. Si la Generalitat se'n surt -que se n'està sortint-, la independència estarà cantada. De moment s'ha aconseguit que no hi hagi dues societats a Catalunya (que és molt), i que el català tingui una presència cada vegada més forta a tot arreu. Amb la política d'immersió

lingüística a les escoles i la reforçada llei de Normalització Lingüística, que obliga a la presència del català en els mitjans públics i a la vida diària, probablement en mitja generació el 80 per cent dels ciutadans tindran el català com una llengua o pròpia o molt còmoda, o sigui, que la cultura (i, sobretot, el caràcter) espanyols els seran distants, cada cop més distants ¿és el moment que Pujol està esperant? Si no l'està esperant, hauria de fer-ho, perquè serà inevitable que els catalans es facin una pregunta clau i incòmoda per a alguns ¿què en guanyem de ser espanyols?

De fet té més raó que un sant (conservador i conservacionista) Aleix Vidal-Quadras quan afirma que "els nacionalistes tenen una voracitat insaciable". El mateix Pujol ha assegurat (i demostrat) que n'és. El propi Macià Alavedra -per citar un exemple-, quan estava litigant per la consecució del 15 per cent de l'IRPF ja va dir que la Generalitat aspirava a gestionar-ne en el futur més del 40 per cent. I així tot..."El nacionalisme no es calma amb concessions, no s'aplaca mai", deia Vidal-Quadras... Té raó. ¿Com ha previst calmar-lo ell, doncs? Policialment?

De totes formes, a en Pujol li acabaran complicant (o facilitant, no se sap) les coses els bascos, que exigiran l'autodeterminació abans que ell hagi arribat (si és que ell vol arribar) a algun lloc. No hi haurà arribat, però potser ja tot caurà com una fruita madura...

Anava a fer una afirmació, però haurà de ser interrogació. ¿Contribueix Pujol a fomentar la gran mentida en què viu sumida Espanya?

Les diemensions del desastre

Un país amb les cartes credencials d'Espanya s'hauria de manifestar discret -els seus polítics, si més no- pel que fa a la bel.ligerància amb les regions dissidents, i més quan aquestes són les que porten el pes econòmic de l'Estat. A Bèlgica els polítics són cauts -és clar que allà hi ha equilibri de forces entre nacions-, però tots saben que atiar al foc qüestionant els drets respectius només pot conduir a la desmembració. Els canadencs ho

han entès perfectament i, encara que només hi ha una província francòfona contra vuit d'anglòfones, el francès és cooficial a tots els nivells, des del parlament nacional i el govern fins als bitllets de curs legal, i a ningú se li acut pronunciar-se sobre com fan les lleis o es condueixen els quebequesos a casa seua.

A Espanya no, la 'raça' els traeix, els aflora immediatament la vena torera i el rampell Curro Jiménez quan qualsevol de les prerogatives de la llengua castellana o les institucions centralitzades són qüestionades. Això ja representa un exercici de supèrbia eixelabrat "¿com pot ser que ells es resisteixin a ser com jo?" es pregunten personatges de dubtosa catadura democràtica, mentre es permeten impartir doctrina democràtica. Ho va escriure amb clarividència el grup musical Sopa de Cabra en un article publicat a 'El País', "als espanyols només els interessa el territori [de Catalunya], no els interessa ni la seva llengua, ni la seva gent, ni la seva cultura". El paradigma d'aquesta actitud és la resposta que dóna el 'primer dels espanyols', el rei, a una pregunta de 'Cambio 16' (6.1.86):

"¿Qué siente el rey ante las actitudes secesionistas de esta minoría de "españoles que -en palabras de Madariaga- se creen no serlo?"

"He de confesarle que estoy tan orgulloso de ser español que no puedo imaginar siquiera que uno de mis compatriotas deje de estarlo". Aquesta és tota la teoria.

El president del PNB, Xabier Arzallus, va dir, per la seua banda, que "l'únic basc que interessa a Madrid és el domesticat", que per a ser 'bon basc' cal ser 'bon espanyol' i, òbviament, això implica renunciar a gran part del bagatge de basquitat o, com a mínim, no qüestionar la supremàcia de la cultura i la política espanyoles sobre territori basc.

Si una cosa no ha estat mai Espanya és diplomàtica (intel.ligent) en la seua política, i menys en la política interior; "por la boca muere el pez", diu un refrany hispà. Com que fins ara la història li ha permès actuar de

forma feixista amb les dissidències interiors, ha agafat uns hàbits que li serà difícil canviar. No s'adonen els polítics que el món els ha canviat, i això serà fatal per a Espanya com a conjunt. Ja no es pot actuar com es va fer a les guerres dels Segadors, Successió i del 36, ni es pot actuar com el comte-duc d'Olivares o Franco, ni tan sols es pot actuar com Fraga Iribarne o Martín Villa, ni tan sols, ja, es pot actuar com Fernández Ordóñez o Felipe González, afirmant que "lucharemos contra la autodeterminación desde el Gobierno, desde la oposición o desde donde sea". Com en qualsevol pacte, en política interior -i més en qüestions tan delicades com les personalitats nacionals- caldria actuar amb cautela i diplomàcia; això, que és una cosa que s'entèn en les relacions amb els partits o les institucions i, especialment, en política exterior, no s'entèn quan es tracta amb altres pobles interiors, i es pot dir amb tota naturalitat i frescura que Com que l'Estat es de dret diví, la seua unitat és inqüestionable... Aquesta ceguesa destruirà la 'unión de Isabel y Fernando'. "Un centre tan deplorable com el que sustentava l'estat liberal no era precisament un gran negoci: ésser provincians a l'Espanya del XIX resultava un destí més aviat trist", va dir Joan Fuster.

A algú li caldria anar amb compte, no fos que es descobrís, finalment, que entre el segle XIX i el XX poques coses han canviat a Espanya. Aquesta ceguesa és una mostra d'estultícia suprema en el cas espanyol, que necessita imperiosament els comptes perifèrics i que vol, per sobre de tot (li és condició sine qua non per a sobreviure) conservar el seu territori íntegre. L'únic que subministra Espanya a les cultures perifèriques és repressió i menyspreu, i ¿què té per oferir? Abans dels 'fastos del 92' Espanya com a ens metafísic i 'beatífic' es va mostrar com la panacea modernitzadora enfront de les 'tribus' perifèriques. Eren temps de 'movidas', jet-sets, moda i aparador. Socialdemòcrates, postestalinistes, neoliberals i postmoderns s'esforçaven, però, a

perpetuar la tradició autoritària, immobiliària i carrinclona espanyola. "Se está fraguando en España una nueva etnia mal llamada por algunos 'beautiful people', en un exceso de barbarismo modernizador, porque nuestra cultura ya tiene una palabra acuñada hace más de un siglo para llamarla. Son 'los señoritos' y no me refiero a los señoritos ociosos, rentistas y latifundistas o hijos de papá del pasado, sino a los que tratan de asumir el papel de una élite de sabios gestores, déspotas ilustrados que cada vez soportan menos los lastres ideologizadores que en su día, incluso, pudieron asumir" (Manuel Vázquez Montalbán, 'El País', 14.9.93).

Tot va ser, és clar -com correspon a un país de fireta acostumat a improvisar-, un bluff; després Espanya ha hagut de tornar al seu forat de sempre. La teoria, però, només ha canviat a causa de la relació de forces al Parlament, però la ideologia imperant segueix actuant amb la mateixa supèrbia que abans li havia donat la 'modernitat socialista' i, encara abans, la còmoda dictadura. Ningú ha cregut oportú modificar pautes de pensament; i un centralista inveterat com González, que mai s'ha distingit, precisament, per la seua sagacitat perifèrica, no pot liderar cap canvi en aquest sentit, encara que ara la relació d'escons l'obligui a pactar. Enlloc de 'entesa i la seducció, l'Espanya central ha triat el decret i la imposició. L'error de càlcul dels estrategs ha estat no considerar que els axiomes 'inamobibles' poden ser qüestionats ¿què podran oferir llavors? Què poden oferir ara, quan es fa més palès que mai que Espanya és el major desastre com a comunitat política, econòmica i social de tota Europa: les dades esgarripen.

Son dades que apareixen cada dia i la premsa. Si creiem les xifres, hem de concloure que com a col·lectivitat creadora i productiva ha fracassat. Espanya és, com a país, un desastre.

He anat recollint en els últims anys notícies publicades a la premsa

pel que fa referència a la classificació i estat d'Espanya dins diferents àmbits i activitats. Davant de les dades tenebroses que segueixen, l'únic argument que esgrimeix el centralisme espanyol contra les forces centrípetes -a part la simple repressió o impediments legals- és que "el nacionalisme és un concepte passat de moda i que la Constitució no permet l'autodeterminació". Es clar, que els descontents s'hagin d'empassar tanta desgràcia simplement per a no fer el ridícul com a nacionalistes lil.liputencs és arribar a un nivell d'ingenuïtat molt alt (per les dues bandes).

Aquesta és la relació dels titulars de part del desori:

"ESPAÑA SE SITUA A LA CABEZA DE LOS PAISES RICOS EN NUEVOS CASOS DE TUBERCULOSIS. La cifra de afectados registró un crecimiento de un 27 % en dos años". (El País, 30.3.94)

"El número de enfermos de tuberculosis aumentó en España entre 1990 y 1992 en más de un 27%, de acuerdo con las cifras de la Organización Mundial de la Salud (OMS).

"Las cifras en España e Italia responden a casos notificados que, nos tememos, se alejan mucho de la realidad, explica Mario Raviglone, miembro del programa de tuberculosis de la OMS. "En España hay presumiblemente el doble de los registrados de forma oficial". Según la OMS, en 1992 hubo en España 9.073 casos de tuberculosis oficialmente notificados.

"EL 18 % DE LOS ESPAÑOLES VOTARIA A UN PARTIDO RACISTA. Al 33 % no le gustaría que en su mismo bloque vivieran gitanos, y al 25 % que fueran marroquíes" ('El Mundo, 21.3.94).

"SUELDOS EN CRISIS. El salario mínimo en España es verdaderamente 'mínimo' comparado con otros países europeos". (El País, 6.3.94)

Con unas 60.000 pesetas y trabajando legalmente por ellas viven más de dos millones de españoles. Vivir en Francia con menos del salario mínimo, unas 117.000 pesetas, es dramático. Vivir en Madrid o Barcelona con menos del salario mínimo es sencillamente un misterio. La diferencia entre el sueldo entre España y la mayoría de países europeos es inmensa. El salario mínimo en España es de 60.750 pesetas en 1994 para los mayores de 18 años. Para los que están por debajo de esa edad, la cifra se reduce a las 40.020 pesetas. En palabras de Agustín Moreno, secretario confederal de Comisiones Obreras, "se puede decir que el salario mínimo en nuestro país es similar al que cobran muchas personas en Europa que no trabajan y reciben una prestación como forma de integración social".

Aquesta es part de la informació que dóna l'article, que, a més, dóna una altra dada que podria formar part també d'un titular sobre la història del desgavell espanyol: "La economía sumergida en España representa el 25 % del producto interior bruto, según estimaciones de The Economist. Hay un consuelo: Grecia nos supera en cinco puntos". Sí, realment és un consol està prenúltims del ranking, almenys en això...

"EL SUR SE TRAGA LA BASURA. ITALIA Y ESPAÑA ENCABEZAN LA DEMANDA TELEVISIVA EUROPEA DE LOS PROGRAMAS MAS ESCABROSOS Y AMARILLISTAS", (El País, 6.3.94).

La telebasura es un fenómeno poco extendido, en contra de lo que pudiera parecer desde España. Sólo nuestro país, Italia y EEUU emiten programas escabrosos o amarillistas sin apenas problemas legales. En los principales estados de la Unión Europea la situación está regulada: apenas hay telebasura o, si la hay, en horarios minoritarios, debido a una legislación clara y a los gustos de los espectadores.

"ESPAÑA PIERDE ENCANTO. LAS MULTINACIONALES CAMBIAN DE ESTRATEGIA Y ESPAÑA DEJA DE SER UN CENTRO DE PRODUCCION MASIVA CUANDO AUN NO HABIA ENTRADO EN LA ERA DE LA INNOVACION TECNOLOGICA", (Lluís Amiguet, 'La Vanguardia', 10.3.94). La huida de las multinacionales de España no se explica sólo por la coyuntura. No es suficiente un descenso de ventas o un mal momento del mercado para que una gran multinacional se decida a abandonar un país donde ha invertido miles de millones.

El reportatge dóna una llista de "DIEZ RAZONES PARA DESINVERTIR EN ESPAÑA":

1. Terreno industrial caro y polígonos industriales no preparados para alta tecnología.
2. Escaso soporte tecnológico para actividades punta.
3. Infraestructura deficiente en comunicaciones viarias y telecomunicaciones.
4. Costes laborales elevados.
5. Legislación laboral rígida.
6. Cerrazón sindical a aceptar movilidad en la empresa.
7. Alto nivel de absentismo.
8. Incertidumbre fiscal por una legislación voluble.
9. Lentitud y complicación de los procesos administrativos.
10. Bandazos en los tipos de cambio de la peseta que dificultan la planificación de costes.

D'aquest decàleg, almenys vuit punts són directament resultat del desastre en què està immers Espanya com col.lectivitat.

"ESPAÑA RECICLA UN 29 % DEL VIDRIO USADO, UNA DE LAS TASAS MAS BAJAS DE EUROPA", (R. Ruiz 'El País', 10.3.94).

España sigue en los últimos lugares de Europa en cuanto a reciclado de vidrio: un 29 % del total consumido en 1992, un 29 % en 1993, frente a tasas de más del 60 por ciento en Holanda, Suiza, Alemania y Austria.

"ESPAÑA TIENE EL MAYOR INDICE DE POBLACION RECLUSA DE LA UNION EUROPEA" (José A. Rodríguez, 'El País', 13.3.94).

España tiene el mayor índice de población reclusa de toda la Unión Europea. De cada 100.000 españoles, 120 están entre rejas, un récord al que sólo se acerca Luxemburgo, a cinco presos 'porcentuales' de distancia. Pero las diferencias entre ambos países son enormes. España tenía en junio pasado 45.783 delincuentes en la cárcel, mientras que en el minúsculo Estado centroeuropeo sólo se contabilizan 427.

"ESPAÑA, EN LA COLA DE EUROPA EN EL ESTADO DEL BIENESTAR. Nuestro país es el menos generoso de la UE en ayudas familiares y subsidios a jóvenes parados". (Diario 16, 14.3.94)

El Estado de Bienestar de España figura en el furgón de cola en la Unión Europea, junto con Portugal y Grecia, según un análisis comparativo que publica la revista británica 'The Economist'. El análisis muestra cuál es el país más generoso y cuál el menos en nueve prestaciones decisivas del Estado del Bienestar.

Las prestaciones analizadas son: la pensión contributiva, la invalidez, la incapacidad, el desempleo, la maternidad, la viudedad, las ayudas familiares de carácter general, las ayudas para familias monoparentales que no han cubierto un periodo de contribución mínimo, y los subsidios a parados jóvenes.

España figura en último lugar en dos de estos apartados, el relativo a

las ayudas familiares y el referido a los subsidios a jóvenes parados de 18 años, si bien en este segundo punto le igualan Francia, Grecia e Italia.

España destaca por la escasísima cuantía en las ayudas familiares, que en el caso de una familia tipo con dos hijos supone el 3 % del salario, frente al 28 % de Luxemburgo, que ocupa el primer lugar en esta rúbrica.

En el otro apartado en que España ocupa el último lugar, el de los subsidios a jóvenes parados, el país más generoso es Bélgica, que otorga una prestación equivalente al 47 % del sueldo medio de un obrero manual.

'The Economist' concluye que hay en Europa cuatro sistemas de Estado de Bienestar. En el primero figuran Alemania, Francia, Bélgica y Luxemburgo, que tienen "sistemas de seguros destinados a mantener el nivel de ingresos de los enfermos, los impedidos o los parados". En el segundo se sitúa el Reino Unido, Irlanda y Dinamarca, que confían más en la financiación mediante impuestos, si bien "en Gran Bretaña e Irlanda el objetivo no es sostener el nivel de vida previo, sino suministrar una subsistencia adecuada".

Entre ambos sistemas se colocarían Italia y Holanda, mientras que "España, Portugal y Grecia están en un cuarto grupo, donde una elevada proporción de la gente no tiene derecho a los beneficios".

"UN INFORME INTERNACIONAL COLOCA LA ENSEÑANZA ESPAÑOLA A LA COLA DE EUROPA". ('Tribuna', 21.2.94)

Un reciente informe elaborado por la Organización para la Cooperación y el Desarrollo Económico da un suspenso a la calidad de la educación española. Entre los principales fallos detectados figuran la escasez de licenciados en ciencias, la baja cuota de alumnos de Formación Profesional y el pobre presupuesto dedicado a la enseñanza. Estucadores consultados por 'Tribuna' ratifican estos datos y muestran su escepticismo ante la posibilidad de

que la reforma educativa emprendida pueda mejorar la situación actual, que en muchos aspectos sitúa a España a la altura de países como Turquía.

"LA OCDE PREVE PARA ESPAÑA MAS PARO Y MENOS CRECIMIENTO QUE LO PRESUPUESTADO. El desempleo alcanzará el 24 %, triplicando la media de los países desarrollados. -La economía sólo crecerá el próximo año un 0,75%, en vez del 1,3 oficialmente previsto". (El Mundo, 20.12.93)

La Organización por la Cooperación y el Desarrollo Económico (OCDE) pronostica en su último informe que en España habrá más paro y menos crecimiento económico en 1994 que lo previsto por el Gobierno en los Presupuestos.

Según la OCDE, la tasa de paro alcanzará en España el 24 % de la población activa, frente a una media del 8,5 prevista para el resto de los países desarrollados.

Además, la economía española sólo crecerá el próximo año un 0,75%, según los expertos del organismo internacional, predicción que reduce casi a la mitad el aumento del 1,3 del PIB presupuestado por el Gobierno. El pobre crecimiento económico previsto para España contrasta con el incremento medio del 2,1% del PIB previsto para el resto de los miembros de la OCDE.

"El 75% considera mala la situación económica. EN CASI LA MITAD DE LAS FAMILIAS ALGUIEN BUSCA EMPLEO O ESTA EN PARO". (El País, 19.12.93)

Tres de cada cuatro españoles (el 75%) considera mala o muy mala la actual situación económica de nuestro país: es la proporción más alta jamás registrada, superando incluso la cifra récord (72%) obtenida el pasado otoño.

Sin embargo, el diagnóstico pesimista sobre la economía parece estar tocando fondo: no varía apreciablemente la proporción que señala un empeoramiento de su economía doméstica, apunta incluso una leve tendencia a la mejora el diagnóstico sobre la evolución futura de la situación económica global, y se mantiene estancado el diagnóstico pesimista sobre la evolución del paro.

En todo caso, la magnitud del impacto de la crisis económica de estos últimos años sobre el tejido social español difícilmente puede ser minimizada. No se puede olvidar que, según los datos del sondeo, una de cada dos familias (el 47%) tiene a alguno de sus miembros en el paro o buscando el primer empleo.

En Andalucía ese porcentaje sube hasta el 61 por ciento.

El 72 % de los entrevistados indican además tener amigos íntimos o familiares que no conviven con ellos en paro o buscando su primer empleo. La sensación de inseguridad laboral ha alcanzado cotas llamativas: el 25 % de los entrevistados dicen sentir mucho temor de que ellos o alguno de los miembros de su familia que viven con ellos puedan perder en los próximos meses el trabajo que ahora tienen.

"ESPAÑA RETROCEDE EN COMPETITIVIDAD. Un estudio sitúa la gestión empresarial en los últimos lugares de la lista". (El Periódico de Catalunya, 22.6.93)

La competitividad de la economía española a nivel internacional ha vuelto a retroceder, según el 'Informe de la competitividad mundial 1993' hecho público ayer. El estudio, elaborado por el Foro Económico Mundial y el Instituto Internacional para el Desarrollo de la Dirección de Lausana, sitúa a España en el puesto número 19 de ranking mundial de competitividad, entre los 22 países de la Organización para la Cooperación y Desarrollo

Económico (OCDE), en lugar del puesto 18 que detentaba en el informe del año pasado. La competitividad española ha sido superada en el ranking de 1993 incluso por Portugal. Sólo Italia y Grecia tienen un nivel de competitividad inferior al español en Europa occidental, según el estudio.

España, además de retroceder un puesto en el ranking internacional de competitividad, también ha bajado cinco puestos en el indicador de fortaleza económica, hasta situarse en la posición número 17, debido a sus pobres perspectivas en materia de crecimiento, inflación y reestructuración.

España registra en el ranking de competitividad los antepenúltimos puestos dentro de la OCDE en tres de los ocho grupos de elementos en que se basa la calificación definitiva: confianza en el Gobierno, dirección empresarial y población.

Asimismo, el apartado de ciencia y tecnología merece la cuarta peor calificación del ranking de la OCDE. Sólo Grecia, Portugal y Turquía está peor que España en este campo.

El bajo nivel de calificación del Gobierno se debe a la inestabilidad sociopolítica anterior a las elecciones generales del pasado 6 de junio, a las prácticas impropias (corrupción), a la política fiscal, al control estatal sobre la industria y a las excesivas reglamentaciones que restringen la libertad empresarial.

La pobre calificación empresarial está determinada por la falta de estrategias a medio y largo plazo, la mala gestión empresarial, su escasa internacionalización, el bajo ratio de precio-calidad de los productos, las malas relaciones con los trabajadores y la reducida responsabilidad social de los empresarios.

"ESPAÑA ES EL PAIS DE EUROPA QUE REGISTRA MAYOR INCREMENTO DE QUIEBRAS DE EMPRESAS. Según un informe de Dun & Bradstreet, los cierres

aumentaron un 140%". (El Mundo, 21.8.93)

España es el país europeo donde los cierres de empresas aumentan con mayor rapidez. Según el estudio de Dun & Bradstreet, una de las mayores firmas mundiales de información comercial, en el primer semestre de 1993 hubo 5.693 cierres de empresas, lo que supone un aumento del 140,7 % sobre el mismo periodo del año anterior.

El año pasado se registraron en España 5.693 cierres de empresas, lo que representó un aumento del 213 % respecto a 1991.

Para España, Dun & Bradstreet espera que se mantengan los altos niveles de cierres "durante algún tiempo, y probablemente depriman la confianza de consumidores y empresarios, ya que las empresas seguirán encontrando dificultades para salir de la recesión".

La crisis que azota a las empresas tiene su reflejo en el número de personas que se han visto afectadas por expedientes de regulación.

En el primer cuatrimestre del año, el número de personas afectadas por expedientes de regulación de empleo en España fue de 211.000, lo que supone un 15% más que en el mismo periodo de 1992. Los casos detectados en Cataluña superaron los 51.000, lo que representa un incremento de más del 400% respecto a los cuatro primeros meses del año anterior.

"ESPAÑA ES EL PAIS EUROPEO CON MAYOR INDICE DE PIRATERIA INFORMATICA". (El País, 17.9.93)

Las empresas fabricantes de 'software' planean llevar a cabo durante el próximo año una amplia campaña contra la piratería informática en España, el país europeo donde el problema es mayor.

Según datos de la Business Software Alliance (BSA), que opera en 50 países, el 86 % del 'software' utilizado en España es ilegal. "Esto plantea

graves pérdidas a las empresas que innovan e invierten en investigación y desarrollo, y merma la creación de nuevos puestos de trabajo", según Brad Smith, consejero de BSA para Europa.

"EL GOBIERNO ANUNCIA 150.000 PARADOS MAS PARA 1994. El recorte en la prestación de desempleo afectará a un millón de personas". (El País, 25.9.94)

"Las multinacionales ya no quieren invertir en España. EN LA LISTA NEGRA". (El Siglo, 20.9.93)

Algunas empresas extranjeras afincadas en España amenazan con irse mientras otras ya han incluido al país en su lista negra. Los elevados costes laborales y la rigidez del mercado de trabajo son los argumentos con lo que acosan al Gobierno. A la crisis económica y las difíciles negociaciones del pacto social se ha sumado un nuevo y grave problema: las ventajas que antaño atraían a las compañías se han evaporado.

"ESPAÑA, RECORD DE MEDICOS Y PARADOS" (El País, 21.4.92)

El Índice del Desarrollo Humano (IDH), que mide el progreso nacional en términos de educación, ingresos y calidad de vida, [inclòs en l'"Informe sobre Desenvolupament Humà 1992', publicat per Nacions Unides] situa a España en el lugar 23 del mundo, por detrás de la mayoría de países europeos, tan sólo en mejor situación que Grecia y Portugal.

A la hora de batir récords, España junto a Francia, cuenta con la tasa de médicos más alta por habitante del mundo. Como contrapartida, en el entorno de los países industrializados, padece la cifra más alta de personas desempleadas. También es el tercero de Europa con menor

consumo de energía -por delante de Grecia y Portugal-, lo que resulta muy indicativo a la hora de establecer su desarrollo industrial.

Aquesta es només una petita mostra de dades publicades a la premsa espanyola sobre el nivell del país en qüestions variades. Sempre hi ha coincidència de dades: si el concepte es negatiu, Espanya figura en els primers llocs; si és positiu, en els darrers, o en els darrers dels països del seu entorn.

Un dia es va publicar una bona notícia:

"ESPAÑA, TERCER PAIS DEL MUNDO DONDE MEJOR SE VIVE". Según la revista 'The Economist', el nivel social y político español es excelente, y malo en economía y cultura". (El País, 28.12.93)

España es el tercer país del mundo donde mejor se vive. Sólo Suiza y Alemania van por delante. Así aparece en los resultados de un informe elaborado por la prestigiosa revista británica 'The Economist' en su último número y titulado 'Dónde vivir'. Las conclusiones provienen del análisis de 30 indicadores muy variados sobre campos como la economía, la educación, la sanidad, los asesinatos, los divorcios, la cultura y la política; incluso se tienen en cuenta factores como la temperatura, el índice de lluvia y las actitudes hacia las mujeres. En 1983 España ocupaba el undécimo lugar en cuanto a países deseables para vivir, por lo que la revista destaca la "espectacular mejora" experimentada en este decenio. Entre los 22 países incluidos en la lista, el 'farolillo rojo' es India".

Els òrgans de comunicació afins al Govern espanyol, i especialment la seua televisió, es van afanyar a donar una gran difusió a aquesta notícia. Tanmateix, quan van anar trascendit els termes en els quals

s'havia elaborat l'"estudi", les desqualificacions li van caure per tots els vents. El propi diari del qual recullo aquesta notícia, 'El País', -que és el més llegit a Espanya-, il.lustra el reportatge amb una foto de joves bevent en un bar, la qual cosa pot ser ben bé una traïció subliminal que il.lustra què entenen els espanyols per qualitat de vida. El propi diari incloïa un article d'acompanyament en el qual especificava el següent:

"Al informe de 'The Economist'cabe ponerle ciertas pegas: sólo incluye como países de la Comunidad Europea analizados a Alemania, Francia, Italia, Reino Unido y España. Y, entre los datos manejados en el universo cultural, está el número de establecimientos McDonald's por millón de habitantes. Británica al fin, 'The Economist' inscribe entre lo indicadores culturales el índice pluviométrico anual".

L'informe va merèixer, l'endemà mateix, al mateix diari l'escarni i la befa d'alguns articulistes i intel.lectuals. Obviament, ningú se l'havia cregut:

"Se me ocurren un montón de buenas razones para afirmar que es más- superamos a Alemania y Suiza en calidad de vida. Ejemplos: el trasnoche, el chateo, el tapeo, las patatas chips con mejillones en escabeche, los boquerones en vinagre con aceitunas, las anchoas de l'Escala, el filetito al whisky, las puntillitas, las cocochas y los pedos de monja. Luego están las prolongadas comidas, las accidentadas digestiones, el anís y el coñá peleones (...) y, último pero no nimio, el sol. El sol, la guitarra y las mujeres. Todo eso ya lo ha cantado en numerosas ocasiones Manolo Escobar, y no veo por qué tenemos que ponernos de los nervios porque ahora lo haya descubierto 'The Economist'. (Maruja Torres).

Me temo que los redactores de 'The Economist' se han equivocado. No creo que quisieran decir "donde se vive bien", sino "donde se divierte uno más". (...) Y es que fíjense ustedes de qué baremos estamos hablando: tanto

por ciento de inflación, paro y crecimiento del Producto Interior Bruto, contaminación -que no está mal-, asesinatos por cada 100.000 habitantes (¡100.000 habitantes!), divorcios (Estados Unidos, 48 %, España, 8%, como si el matrimonio tuviera la exclusiva de la felicidad)

Es como decir que el número de hernias de disco determina la limpieza de los pueblos (cuanta más hernia de disco, menos gente dobla el espinazo y menos son los que alcanzan a lavarse los pies).

Eso sí, el nivel del bien vivir está al parecer reñido con la cultura y el funesto hábito de leer el periódico. Sólo leen que nosotros países como Brasil, China e India. I me parece que en Brasil se divierten más. (Fernando Schwartz).

"Otros indicadores son muy dudosos, como el número de médicos, porque no se habla de calidad. Asesinatos puede haber pocos, pero las violaciones no se denuncian en su inmensa mayoría. Y, en cuanto a la situación de las mujeres, el número de parlamentarias no me parece demostrativo: no se menciona cuántas mujeres ocupan altos puestos en las empresas o en la función pública; ni se tiene en cuenta que España, dentro de la más baja población activa de Europa, tiene la más baja población activa femenina". (Juan José Toharia -sociòleg-).

Les dades negatives que he recollit abans podrien aparèixer com a parcials, ja que Espanya pateix en els anys 1992, 1993 i 1994 una important crisi econòmica, i els índexs són, en conseqüència, especialment negatius. Però en els anys anteriors, les xifres no van ser molt millors, i això que llavors eren uns temps d'especial bonança econòmica. El país vivia una eufòria probablement única en el segle a conseqüència de la preparació del que se'n va anomenar "els fastos del 92". Tanmateix, el dèficit de la balança de pagaments per compte corrent de

l'Estat es va situar (per començar a posar exemples) en 1.530 milions de dòlars el mes d'octubre de 1989, gairebé quatre vegades superior als 401 milions de dòlars del mateix mes de 1988, segons dades facilitades pel Banc d'Espanya el desembre de 1989. Després d'aquest empitjorament, els números vermells d'Espanya acumulats els deu primers mesos de 1989 -un dels millors anys de l'economia espanyola- arribaven als 8.399 milions de dòlars, una xifra vuit vegades superior a la que es va registrar en el mateix període de 1988.

El gener de 1990 els comptes negatius d'Espanya es van seguir agreujant i van créixer un 10,9 %, amb un dèficit de 759 milions de dòlars respecte al mes de gener anterior. I la balança comercial espanyola va registrar el gener de 1990 un saldo negatiu de 2.171 milions de dòlars, amb un increment del 55 per cent respecte al mateix mes de 1988.

No sé si Espanya ha perdut ja definitivament el tren social i econòmic europeu; però el que és indubtable és que no hi ha cap símptoma que permeti pensar que el desfasament pugui ser compensat en les pròximes dècades. El producte interior brut espanyol se situava en aquells 'anys d'esplendor' en el 76 % de la mitjana de la llavors Comunitat Econòmica Europea, i perquè es pogués col·locar a nivell 100 a l'any 2000 li calia créixer en deu anys més d'un 32 % més que la comunitat.

Pel que fa referència al nivell de vida i prestacions socials en els 'anys bons', abans que tot es comencés a retallar el 1993, Espanya era molt per sota dels països amb els quals comparteix àmbit geogràfic i cultural: menys carreteres i autopistes i en pitjors condicions; seguretat social precària i pensions insuficients; menys periòdics, televisors i aparells de ràdio per habitant; assistència mèdica deficient i, per contra, una taxes tributàries que castiguen la 'família mitjana' i desincentiven l'estalvi i la inversió.

Espanya tenia el 1989 36 telèfons per cada cent habitants, en tant

que la República Federal d'Alemanya i França en tenien 60, el Regne Unit, 52, i Itàlia, 43. Espanya, tot i tenir una extensió superior a tots els països de la Unió Europea (llavors CEE), llevat de França, tenia -té- molts menys quilòmetres de carreteres que la majoria d'ells. En tenia a final de la dècada passada 167.200, mentre que la RFA en tenia 492.800, França 801.400, Itàlia 297.000 i el Regne Unit 370.900. Pel que fa a les carreteres, Espanya estava, fins i tot, molt per darrere de les altres ventafocs europees -Portugal i Grècia-, i exactament al mateix nivell que Turquia, que ja només és europea en un 5 %. I no cal ja parlar d'autopistes i ferrocarrils...

Quant a béns particulars que indiquen el nivell de vida, el país tampoc va sobrat. A l'Estat espanyol hi havia el 1989 229 vehicles per cada mil habitants, mentre que a la RFA n'hi havia 412, a França, 340; a Itàlia, 366, i al Regne Unit, 304. El nivell de vida cultural està també a l'altura del betum: Espanya consumia 80 diaris per cada mil habitants, quan a la RFA en llegien 348, a França, 212; al regne Unit, 411, i a Itàlia, 82.

Però és que Espanya era en aquells anys gloriosos, a més, el país europeu amb més accidents laborals: 14,5 sinistres per cada 100.000 habitants, segons dades de 1989. I també pel que fa a les morts en carretera Espanya era líder: el tercer país de la CEE, després de Portugal i Grècia, segons dades de 1988.

Aquestes dades nefastes es reproduïen en qualsevol camp, disciplina o aspecte: Espanya era, després de Grècia, el país europeu que menys ajuda financera concedia als seus universitaris i, contràriament, un dels que els exigien unes taxes acadèmiques més elevades, després d'Irlanda, Regne Unit, Holanda i Bèlgica. La mitjana de despesa a Espanya estava al voltant de les 50.000 pessetes (llavors 353 ecus), menys, fins i tot, que Portugal, que gastava 475 ecus, i deu vegades inferior a la

d'Holanda, que atorgava als seus universitaris una mitjana de 3.395 ecus (ara les xifres en ecus han pujat per als altres i baixat per a Espanya, després de les devaluacions successives de la pesseta). En el mateix sentit, a Espanya el nombre d'Estudiants que es beneficien d'ajuts financers és força exigü comparats amb els nivells europeus: tan sols un 11 per cent gaudia de beques el 1989, davant del 78 per cent al Regne Unit i del 56 per cent a Dinamarca. Fins i tot Irlanda, un país més pobre que Espanya, concedia beques al 25 per cent dels seus universitaris.

Si parlem de conceptes negatius, l'ordre s'inverteix, Espanya passa de la cua al capdavant. Espanya era al 1988 el país amb més delinqüència d'Europa: el 24,6 per cent dels espanyols van ser víctimes aquell any d'un delictes. Espanya va patir el primer lloc d'Europa pel que fa a cotxes esbotzats, atracaments a punta de navalla i robatoris de carteristes. L'índex de delinqüència espanyol tan sols va ser superat al món industrialitzat per Estats Units -28,8 % de víctimes- i Austràlia 27,8-. A Europa tan sols Holanda va superar Espanya, però degut al gran nombre de bicicletes robades. Bicycletes apart, Espanya va gaudir, amb escreix dels índexs més elevats d'Europa en totes les formes de delictes analitzades. I en alguns apartats, com els de robatoris per carteristes i el d'atracs amb violència, Espanya va ser líder mundial. Curiosament, Espanya va ser el país que menys va denunciar el 1988 els robatoris a comissaria.

Pel que fa al poder adquisitiu, Espanya figura també a la cua del món industrial. El poder de compra de cada espanyol era el 1989 de 8.578 dòlars, un 26,4 % per sota de la mitjana de la CEE, i aquest és, sens dubte, el millor indicador del nivell de desenvolupament d'un país és aquest índex (el poder de compra), ja que el poder adquisitiu interior de cada moneda no és equivalent al seu tipus de canvi respecte al dòlar. El poder adquisitiu de l'espanyol equivalia en aquell any de gràcia al 46,4 per cent del nord-americà, al 62 per cent del suec, al 64,5 de l'alemany occidental, al 67,4

del francès i al 70 % del britànic.

Respecte als salaris, en aquells anys de gaudi, la remuneració real dels assalariats havia augmentat molt per sota de la mitjana de la CEE. Els salaris reals espanyols es van incrementar un 0,7 % el 1986, un 0,9 % el 1987, un 1,2 % el 1988, un 0,7 % el 1989 i el mateix percentatge el 1990.

La mitjana comunitària d'augmentos reals dels salaris va ser del 2,3 % el 1986, del 2 % el 1987, de l'1,9 per cent el 1988, de l'1,2 el 1989 i de 1,5 el 1990.

Però no només la qualitat de vida i els productes espanyols tenen un nivell baix. La qualitat diguem-ne 'moral' d'Espanya tampoc està a la altura ni de la geografia ni de la història, i intel·lectualment Espanya, simplement, no existeix.

La societat civil espanyola és conservadora de mena -per història, per tradició i per voluntat- i inactiva socialment. La manca d'iniciativa, la despreocupació i l'apatia fan que els processos de 'regeneració' siguin altament improbables. "Una sociedad civil acostumbrada al servilismo, a la picaresca, a la manipulación y a las reacciones abúlicas", diu Eduardo Subirats (Op. cit. p.29). El mateix Defensor del Pueblo va manifestar el 1989 que els espanyols són un poble "molt resignat davant del poder i l'Administració". Dotzenes d'enquestes ha testimoniat que la màxima aspiració de l'espanyol és esdevenir funcionari. José Ortega y Gasset va considerar que aquests mals d'Espanya eren endèmics i pràcticament insuperables. Es difícil ser tan implacable com el pensador madrileny -malgrat el seu nacionalisme-: "Venimos, pues, a la conclusión de que la historia de España entera, y salvo fugaces jornadas, ha sido la historia de una decadencia. Pero es absurdo detenerse en semejante conclusión. Porque decadencia es un concepto relativo a un estado de salud, y si España no ha tenido nunca salud -ya veremos que su hora mejor tampoco fue saludable-, no cabe decir que ha decaído" ('La España invertebrada').

Madrid, 1981. P. 104).

Per a Ortega no hi havia la mínima esperança, els mals d'Espanya li vénen de lluny: "El secreto de los grandes problemas españoles está en la edad media. Acercándonos a ella corregimos el error de suponer que sólo en los últimos siglos ha decaído la vitalidad de nuestro pueblo, pero que fue en los comienzos de su historia tan enérgico y capaz como cualquier otra raza continental. Ensaye quien quiera la lectura paralela de nuestras crónicas medievales y de las francesas. La comparación le hará ver con ejemplar evidencia que, poco más o menos, la misma distancia hoy notoria entre la vida española y la francesa existía ya entonces" (Op. cit. p. 105). I ara...

Ortega parla en el pròleg a la segona edició de 'La España invertebrada' (1922) d'un "miratge" amb el qual s'enganyen els espanyols, una "mentida" que es construeixen i que tergiversa els fets i el sentit de la pròpia història: "El encumbramiento de nuestro pueblo [sigle XVI] fue más aparente que real, y, por lo tanto, es más que real aparente su descenso. Se trata de un espejismo peculiar a la historia de España, espejismo que constituye, precisamente el problema específico (...)" (Op. cit. P. 14).

El 'miratge' apuntat per Ortega que es va encarregar de reviure'l, fomentar-lo i augmentar-lo l'Administració espanyola en els darrers anys. No li va ser difícil, fins als 'fastos' s'hi va abonar la població en massa. Gairebé més que un 'miratge' va ser el 'cuento de la lechera'.

En plena febre delirant de grandesa, el ministre d'Economia i Hisenda va pretendre repetidament entrar el G-7, el grup de països més rics del món. Aquí podia engegar pirotècnia entusiasta, però al món seriós les dades prevalen. Repetidament li van dir que "Espanya no estava preparada". Amb patetisme es va veure de seguida que, efectivament, no n'estava: van bastar unes lleus sotragades bancàries, unes correccions del mercat,

perquè tota la parafernàlia i la 'beautiful society' es regalessin com un gelat de pistatxo al sol.

Les pròpies xifres que col·locaven a Espanya ben situada entre els països rics del món, i de les quals se servia Solchaga per a avalar les seues pretensions, van resultar ser un miratge. El 1993 el Fons Monetari Internacional va reordenar la classificació de les economies mundials, en base a la capacitat de compra de béns i serveis en moneda pròpia, en lloc de producció de béns i serveis en dòlars, com es feia anteriorment: Espanya ha quedat ja per sota de països manifestament miserables (la misèria és manifesta a tot arreu en ells) com Mèxic i Xina.

Seguint amb el miratge -i aquí encara s'hi recrea sense rubor- Espanya pretèn figurar entre els "grans" de la Unió Europea, i no té problemes a autoincloure's dins aquest grup indefinit. Obviament, cap dels seus socis s'ha atrevit a dir-li que no faci el ridícul i al Govern espanyol li serveix com a política 'promocional' dins del país, però cal estar ben torrat per insistir en aquest concepte quan és a la cua de totes les xifres que es publiquen. Potser Espanya parla, únicament, de quilòmetres quadrats; llavors podria dir sense embuts que és el segon país de la UE i deixar-se de figures retòriques.

Però si el govern es repenja en aquestes fal·làcies és perquè, com deia Ortega, l'"espejismo" ve de molt antic i està molt arrelat en la tradició local. Les estadístiques parlen per si soles, però la població espanyola s'ha creat una pantalla protectora, ni més ni menys que la que servia als 'enquestadors' de The Economist' per a fer pujar a Espanya al podí internacional. Es cert el que afirma Subirats, que "la sociedad española sabía, en algún lugar de su inconsciente mediático, que el milagro económico, cultural y político español había sido un 'bluff', un sueño, una ficción, un "gran teatro" barroco" (op cit. p. 22). Es cert que els espanyols no s'ho havien cregut, però feien que s'ho creien, els anava bé...

L' 'espejismo' és, sens dubte, l'actitud que impera a Espanya i li dóna raó de ser. Algú, però, s'haurà de començar a espabilar, perquè el futur es presenta tenebrós i, si hem de fer cas a Ortega, la història és llarga i implacable per al desastre espanyol. Alguns retalls de premsa serviran també per a dibuixar-ne l'esdevenidor:

"GRIÑAN PLANTEA CONCEDER INCENTIVOS PARA RETRASAR LA EDAD DE JUBILACION. La administración aumenta el control para combatir el fraude del subsidio de enfermedad". (La Vanguardia, 15.3.94)

El Gobierno estudia incentivar económicamente el retraso de la edad de jubilación, establecida actualmente en los 65 años. Este incentivo podría consistir en el pago de pensiones de mayor cuantía o en la exención del pago a la Seguridad Social (SS) -lo que, en la práctica, supondría un incremento salarial-, para todos aquellos trabajadores que optaran por retrasar la jubilación. Con esta fórmula se pretende acortar el periodo durante el cual las persona jubiladas cobran la pensión, que actualmente se sitúa en un promedio de 18 años.

Para el ministerio de trabajo, el problema fundamental de la SS a medio plazo es el tiempo durante el cual los jubilados cobran su pensión. Así, en 1980 el periodo medio de percepción era de 10 años, mientras que ahora se ha elevado a 18 años. Para el año 2020, según las proyecciones realizadas, este periodo se elevará a 25 años.

Esta tendencia encarece fuertemente el coste para el sistema y rebaja peligrosamente la relación existente entre el número de cotizantes a la SS y los pensionistas. En 1980 la cotización de 2,46 trabajadores servía para pagar una pensión, cifra que se ha reducido en la actualidad a sólo dos trabajadores por pensionista. Esta relación empeora si se tienen en cuenta los 2,6 millones de parados, a los que el Inem paga su

contribución a la SS.

En este sentido, hay que señalar que la esperanza de vida de la población española al nacer ha pasado de 50 años en 1940 a 76 en 1985 y se sitúa en 83 años en la actualidad. Este envejecimiento de la población, que se acentuará en el futuro, es lo que provoca el incremento del número de pensionistas, frente al número de cotizantes, circunstancia que se ha visto agravada en los últimos dos años por la destrucción de empleo.

"SOLBES EMPUJA A LOS CIUDADANOS HACIA LA PENSION PRIVADA". ('Dinero', 28.2.94).

Pedro Solbes [ministro d'Economía i Hisenda] ha dejado claro que los ciudadanos que se jubilen dentro de 15 años no tendrán pensiones como las actuales, si es que las tienen.

"EL GOBIERNO ANUNCIA 150.000 PARADOS MAS EN 1994. El recorte en la prestación por desempleo afectará a un millón de personas" (El País, 25.9.93).

"PASO DE FRONTERA. España será un país de tercera si su exportación depende de multinacionales y del cambio de la peseta". ('El País. 10.4.94)

El sector exterior de la economía española se ha visto claramente favorecido en la recta final de 1993 y los comienzos de 1994 por las tres devaluaciones de la peseta. Ha llegado el momento de la verdad. La firma de los acuerdos del GATT para la liberalización del comercio mundial va a poner a prueba la capacidad exportadora de las empresas españolas frente a las economías emergentes y a los países industrializados en una encarnizada batalla por los mercados. No es, desgraciadamente, España un

candidato a ganador.

El sector exterior de la economía adolece de graves males desde hace años, y los datos favorables de los últimos meses no pasan de ser un espejismo considerando que las primeras compañías exportadoras son propiedad de grupos multinacionales. Según los últimos datos del Instituto Español de Comercio Exterior (ICEX), de las 10 primeras exportaciones españolas, nueve son propiedad de grupos extranjeros, y sólo Repsol se ha hecho un hueco entre los líderes.

El ministerio de Comercio y Turismo es consciente de las deficiencias de la industria española: se exporta poco y las ventas proceden de sectores tradicionales. La inversión directa en el extranjero de las empresas españolas es casi inexistente.

El miratge com endemisme

Espanya no va tenir Renaixement, no va tenir Reforma, no va tenir Humanisme, no va tenir Il·lustració, no va tenir -pràcticament- Revolució Industrial i no va participar en cap dels moviments democràtics iniciàtics. Espanya va tenir, en canvi, Inquisició, neteja ètnica de jueus i musulmans, exterminis massius d'indígenes americans, decrets de Nova Planta, Restauració (evidentment monàrquica), absolutismes i dictadures diverses.

Quan Espanya va aconseguir per primera vegada una oportunitat per sortir de la nit dels temps, l'àguila negra va aixafar l'esperança de la forma més sanguinària i irracional. La República i la democràcia van durar vuit anys escassos, tres d'ells en guerra.

Per fi, i fins ahir mateix, Espanya ha tingut feixisme. Aquesta història, sòrdida i sense esdevenidor, és la que ha forjat el país actual. Hom hauria pogut triar el nihilisme, com va fer el segle passat un poble que no té una història tan diferent, el rus -també situat a la perifèria d'Europa-; hom hauria pogut abandonar-se o triar la desesperació o, en un malbarat d'imaginació ¿per què no? la ironia. L' espanyol, però, ha escollit la fal·làcia. Probablement una forma tan vàlida com qualsevol altra per a sobreviure com a poble cohesionat i per a conservar l'autoestima i la dignitat.

El mateix franquisme ja va ser un engany monstruós. No cal estendre's a descriure'l, perquè la seua denúncia és l'eix sobre el qual se sustenta l'engany actual, l'enorme feix de fal·làcies que vertebrèn l'Espanya actual, i ja està, en conseqüència, prou publicitat, exposat i, fins i tot, magnificat.

Primer que res, el franquisme va crear uns hàbits autoritaris -que es mantenen- i va anul·lar la minsa tradició de lliurepensament i de consciència crítica que tímidament havia encetat la República. Els intel·lectuals, els creadors, els líders socials i la majoria d' homes lliures van marxar l'any 1939 a l'exili i encara no han tornat. Avui no hi pensament crític a Espanya, i això repercuteix directament en la forma arrogant, matussera i filodictatorial amb què es comporta el poder espanyol; s'ha perdut, si mai havia existit, el gust per la creativitat i el risc emprenedor. L'absència de pensament crític deixa el camp obert a corruptel·les, despotismes, intoleràncies i tics antidemocràtics. Que el franquisme va ser repressor, inculte i bàrbar és acceptat àmpliament; que

els seus mètodes puguin perdurar és una cosa que ni tan sols es planteja. Només faltaria que ara que ja estem a Europa -i que votem- no fossim una democràcia! I si som una democràcia, encara que sigui per decret (reial decret) doncs, ja està, no cal plantejar-ho més. Es veu que la democràcia no és una cosa que es practiqui, un estat d'esperit, una forma de viure; sinó tan sols un sistema legal. No hi ha actitud oberta i tolerant: vivim pràcticament al límit, fins allò on ho permet la llei (o quan aquesta pot ser burlada) el lliurepensament, el liberalisme i l'autodeterminació dels individus són seccionades pel poder. Hi ha centenars d'exemples, alguns d'ells són atemptats directes contra la vida amb premeditació; això que se'n diu assassinat, vaja.

El franquisme va ser, com és obvi un joc dels disbarats. Tot era fals. Més aviat, no existia res que fos fiable: es falsejaven o se silenciaven els fets i les notícies, el falsejava el sentiment popular, es falsejaven les estadístiques, es falsejaven els gustos. En conseqüència, res no era i res no existia; o sigui, era un terreny ideal a partir del qual construir una mitologia, una fabulació, una litúrgia..., en definitiva, una nova falsedat, el nou joc dels disbarats en què viuen sumides ara la societat i la política espanyoles.

Com que havíem sofert un passat horrorós, indigne i poc postmodern, calia, decretar la metamorfosi, apanyar-lo i maquillar-lo; reescriure'l, en una paraula. ¿Com podíem entrar a la història, és a dir, a Europa, amb un currículum tan impresentable? De cop i volta no sols vam passar a ser tots demòcrates, sinó havíem estat demòcrates tota la vida, ¿què dic?: el feixisme pràcticament ni havia existit. Tot, evidentment, en nom d'una suposada reconciliació nacional i d'una pau duradora ¿però quina reconciliació, si no hi havia ningú -apart algun folklòric pintoresc- que hagués estat franquista?

I això quan els polítics i la majoria d'intel·lectuals no havien mai

estat demòcrates; s'ho deien, però no n'havien estat: havien estat revolucionaris, esquerrans, marxistes (evidentment amb dictadura del proletariat) i, fins i tot, monàrquics, però ben pocs s'havien definit durant la dictadura com a 'lliurepensadors', en el concepte general i obert del terme. I això s'ha notat després, a l'hora de gestionar la democràcia: grapejaven un concepte i un sistema de vida que no sols no coneixien perquè no l'havien viscut, sinó en el qual mai no havien cregut.

I el franquisme havia existit durant 39 anys i no sols ens havia fet a tots, sinó que la majoria havíem estat el franquisme. La primera gran fallàcia consisteix a pensar que la dictadura va ser imposada; ho va ser només per a mitja Espanya, i després de totes les morts i totes les depuracions, bona part de l'altra mitja la va acabar acceptant dòcilment i, en molts casos, de bon grat. Puc parlar per pròpia experiència de la Catalunya dels últims anys del franquisme. La 'regió' més 'ferotgement' antifranquista i l'època ja del cant del cigne, en què es podia protestar una mica més, i puc assegurar -malauradament les estadístiques deuen estar falsejades- que molta, molta gent estava amb el Caudillo i li donava suport.

"No solament Felip V era absolutista. Ho eren els seus súbdits. I ho eren devotament" (Joan Fuster. Op. cit. p. 191): A Espanya li ve de mena, la seua tradició és la intolerància i l'absolutisme. Franco tenia 'escalf' popular, la gent l'apreciava i, quan hi havia oportunitat, el votava o es manifestava amb ell (amb les lògiques ajudes orgàniques). Tot estava manipulat, d'acord, però tot i la manipulació turca no he vist un sol kurd que no tingui clar de quin bàndol ha d'estar, o un sol txec, o un sol guatemalenc. Una afecció que -i això diu molt poc en favor d'Espanya- que devien ser les mateixes que van tenir Hitler a Alemanya i Mussolini a Itàlia, i que en cap cas he trobat en altres dictadures més tardanes (ja tercermundistes o orientals, és clar; perquè Espanya va aguantar fins a

l'últim moment com a "reserva espiritual de Occidente"). Als països de l'Est d'Europa, a la pròpia Unió Soviètica, a Cuba, a Marroc, a Turquia...) allà on he anat la gent denuncia el que pateix; a Espanya es vivia amb acceptació i, fins i tot, amb complaença. La prova més evident és que el franquisme va morir al llit amb tots els honors, i va ser enterrat amb solemnitat al monument símbol del seu poder. "Desde la perspectiva de las fuerzas democráticas, murió Franco y no sucedió nada", afirma Gregorio Morán ('El precio de la transición,'Barcelona, 1991. P. 62).

Si les coses van variar, va ser perquè la subsistència del règim era ontològicament impossible. Entenguem-nos, tot ha canviat, però des del punt de vista de la ruptura, tot es va produir de forma que els antics cabdills i tots els afectats es veiessin fossin inquietats el menys possible. Van fer la transició embolcallats en cotó fluix; 'atado y bien atado', com si diguéssim. Certament hi va haver eleccions. Però al franquisme li va passar el mínim que li podia passar (sortir-se'n més ben parat tractant-se de tal anacronisme històric fóra impossible): no hi va haver depuracions ni es van demanar responsabilitats, es van conservar tots els càrrecs fora de les responsabilitats estrictament polítics: de del funionariat fins a la banca, passant, és clar, per les càtedres i els cossos de seguretat de l'Estat i l'exèrcit. No es va fer cap investigació ni política, ni econòmica (a ningú se li va acudir que hi pogués haver hagut algun cas de corrupció al Règim), es van conservar tots els privilegis i ¿cal recordar-ho?, el cap d'Estat que hi ha ara a Espanya va ser ensinistrat i imposat per Francisco Franco i va jurar els Principios Fundamentales del Movimiento. Fins aquí tot podria semblar "atado y bien atado"; però no sols això; els hereus físics i espirituals del franquisme -amb noms propis- van guanyar dues eleccions consecutives ja en plena Espanya democràtica. Tothom sabia quina era la seua filiació política, d'on venien i quin lloc ocupaven al cosmos, i la Unión de Centro Democrático -aquest "cagalló del

franquisme", en paraules de l'índit Joan Fuster- va guanyar i governar amb totes les de la llei.

Els homes que hi havia al capdavant es deien Adolfo Suárez, Rodolfo Martín Villa, Pío Cabanillas, Leopoldo Calvo Sotelo, Landelino Lavilla... ¿n'hi ha prou per saber d'on venia el nou règim democràtic espanyol? El seu fundador i líder, que va ser president de dos governs, va ser designat per Juan Carlos de Borbón i per un franquista sense fisures anomenat Torcuato Fernández Miranda. Tot es va coure a la mateixa cuina; ¿calen més proves per demostrar que Espanya havia estat profundament franquista? Pero no sols això: ¡Espanya és franquista!

L'adhesió fallença a la democràcia ja ve de lluny, si hem de creure Joan Fuster: "Els monàrquics isabelins i alfonsins tampoc no eren, a l'hora de la sinceritat, més 'liberals' que els altres. S'avenien al parlamentarisme en la mateixa mesura -i per les mateixes raons- que els oligarques de la Restauració: és a dir, ben poc" (Joan Fuster, 'Contra el nacionalisme espanyol', Barcelona, 1994. P. 187). Aquests "isabelins i alfonsins" van ser la UCD i el PP (resumits, finalment, en el segon). Després, els socialistes han fet un esforç realment ímprob per a posar-se al seu nivell. "Reivindiquemos a Porcioles, que ya le llegará el turno a Franco", diu Manuel Vázquez Montalbán ('El País', 14.9.93) a propòsit de l'exaltació i reivindicació de la figura de José María de Porcioles, alcalde -naturalment, franquista- de Barcelona. "El protocolo es el protocolo -diu Vázquez Montalbán- y como un acto protocolario hubiera quedado la complicidad de las autoridades democráticas catalanas en un acto religioso, de no haber hablado el alcalde de Barcelona, Pasqual Maragall, glosando la catalanidad posibilista de Porcioles y situándola por encima de otros catalanistas que, compartan o no sus idearios, tienen un claro pasado de luchadores antifranquistas, es decir, antifascistas. No creo que el señor Maragall se pasara, como han precisado algunos de sus

antagonistas polítics, sino que cada vez es más coherente con una etnia social que finalmente asume su identidad y pasa a una cierta operación de limpieza étnica de las culturas resistenciales". Aquesta "etnia Social", que tan encertadament treu a reluir Vázquez, és la que ha fet la transició (transició?) i ha difuminat el franquisme (feixisme, com clarament explica el creador de Carvalho) en un halo vaporós i irreal que es perd en la nit dels temps. Atenció, Maragall no estava sol, i no estava en un lloc qualsevol: "las principales autoridades democráticas de la ciudad y de Cataluña asistieron a los funerales en una iglesia del Opus Dei, como era natural, dado que en la persona de José María de Porcioles se daban las características del franquismo ex catalanista que hizo del Opus Dei la nueva fuerza defensiva y modernizadora del régimen legitimado por la victoria de la sublevación militar de julio de 1936".

Després d'aquest breu parèntesi socialdemòcrata -amb forts tics autoritaris, per no desmerèixer- la història d'Espanya s'afanya a autocorregir-se i tornar a mare. Se n'encarregaran unes eleccions que es donen com imminents. Els hereus directes del franquisme més dur -vull dir el Partit Popular- arribarán (tornaran) de forma imminent al poder. Sens dubte la calavera de Franco esbossarà un somris sota l'egrègia llosa. Això, ben entès, sense necessitat de recordar un altre cop qui és el cap de l'Estat, i qui en serà el pròxim, i el pròxim, i el pròxim... L'especte del franquisme s'allargassa en l'horitzó: és, al cap i a la fi, l'esperit de l'Espanya tradicional (recordem l'amenaça d'Ortega) adaptada als nous temps. Del temps que li toqui viure, Espanya sempre tindrà el llistó al límit -tolerable- més baix.

De fet, aquesta transició era l'única possible, el silenci era necessari ¿com havien de reconèixer els polítics que prenien el relleu -els que havien estat demòcrates i, encara que només fos una mica,

antifranquistes- que Espanya havia estat profundament afecta al dictador i que en quaranta anys havien estat incapaçs de bastir una oposició -és impossible parlar de resistència- mínimament eficaç? El poble és el client, mai no s'equivoca, per tant, si el poble havia estat franquista, i els polítics que construïen el futur, o eren franquistes, o havien estat uns ineptes i uns perdedors nats i eterns, el millor era acordar que no hi havia passat, que el franquisme era una anècdota, que tot començava de bell nou. Encara que comencés de nou a partir dels hereus del franquisme, ¿què es podia fer, si no hi havia més polítics? Aquests, o tenien una biografia impresentable: Fraga Iribarne, Areilza, Carrillo, Martín Villa.., o no en tenien; és a dir, no havien existit per a l'antifranquisme. Aquests eren els fills dels derrotats i s'savien arrossegat durant anys sense haver aconseguit fer res: Felipe González, Jordi Solé-Tura, Miquel Roca, Enrique Tierno, Jordi Pujol, Xabier Arzalluz.., fins i tot el mateix Josep Tarradellas. Tota la seva "impressionant lluita", els "seus anys de sacrifici a la presó" -en el seu cas- ni havien aconseguit ni fer esternudar el dictador. Res no va inquietar el Règim al llarg de tota la seua història des de l'interior (potser només les accions d'ETA, l'única arma eficaç contra el franquisme -Carrero-, però tampoc era qüestió de reconèixer-ho). Ningú va veure l'evident: que la transició, aquella transició, era una derrota per als demòcrates; i els que realment havien lluitat per les llibertats van entrar en el joc, van preferir embestir la capa per poder tenir números en la repartició del pastís. "La transición debe enfocarse como una derrota. Una derrota de todo aquello que era para muchos antifranquistas objetivos ineludibles del futuro: la libertad sin oligarquias que la limiten, la transformación social y la política como actividad abierta a la ciudadanía" (G.Morán. Op. cit. p. 31).

I els altres, els que sempre havien estat uns impresentables, van decidir fer-se un passat a mida. A tothom li anava bé l'acord, als

franquistes i als demòcrates ineptes, perquè així podien per a forjar-se un futur comú a voluntat, pactat, diríem. "La historia se convirtió en una fantasía para los magos que así lo decidieron. (...) Otra aportación singularísima a la historia de la humanidad: los que hacen la historia y los que la escriben parecen los mismos. Como si hubiéramos vuelto a los tiempos de Julio César, aunque sin ambición de estilo" (Gregorio Morán. Op. cit. p. 11).

L'envolat' de la transició ha estat un dels exercicis de prestidigitació intel.lectual i social més substanciosos de l'anecdolari polític europeu dels últims anys. Els polítics que l'han inventat, però, tampoc ho han tingut tan difícil: han comptat amb la col.laboració inestimable de la societat espanyola en el seu conjunt, dels altres polítics i, fins i tot dels intel.lectuals -si és que en queda algun- o, com a mínim del seu silenci còmplice. I Espanya no sols s'ha permès inventar-se un passat seràfic i cristal.lí, sinó que -excel.lències de la barra-s'ha cregut amb la legitimitat d'impartir doctrina. Aquest procés meravellós cap a la democràcia del 'poble espanyol' ha hagut de servir d'exemple de cap a cap de món, des de l'Amèrica llatina a l'Est d'Europa. A l'Amèrica llatina li ha passat una mica el que a Espanya, que la història ha acabant posant punt i final a algunes dictadures que ja no tenien lloc al món civilitzat des de feia 50 anys. Cal tenir penques per convidar els països d'Europa central i de l'Est a seguir el procés espanyol -tot i que s'ha fet amb generosa insistència-: l'únic que retenia les dictadures en aquests països era la màquina soviètica, quan aquesta es va acabar, cada un dels pobles es va alliberar pels seus propis mitjans, ningú va haver d'esperar que al dictador li agafés una ambòlia. Txecs i eslovacs, polonesos, hongaresos, alemanys orientals -fins i tot els russos- feia anys que lluitaven -unànimement- per la llibertat. Quan van tenir la primera oportunitat, s'hi van abocar com una sola persona. L'havien estat perseguint abans, en lluita desigual, i

d'una forma moltes vegades desesperada: Hongria (1956), Txecoslovàquia (1968), Polònia (1985)... i després, el 1989, tots, fins i tot Albània. Això sense comptar les lluites per l'alliberament nacional, Lituània, Letònia, Estònia, Eslovènia, Croàcia... Tots van lluitar. Fins i tot els clàssics 'companys de misèries', Portugal i Grècia, es van deslliurar del feixisme amb actes voluntaris, de coratge, per decisió pròpia i per convenciment democràtic. Espanya, en canvi, va arribar a les urnes per defecte, perquè la mort del dictador va provocar un buit que no es podia omplir de cap altra manera. Els carronyers que van omplir aquest buit -fins i tot els depredadors que li havien donat vida- són els que després anaven escampant lliçons de 'procés democràtic'. La Unió Soviètica va viure aquest procés, una transició cap a la democràcia; Espanya va viure solament una adaptació de les antigues estructures, una reforma obligada i, en molts casos, a contracor. "Una ancestral 'lógica de la sumisión' (I. Sotelo) pudo jugar perversamente en favor de la democracia, ya que mucha gente votó la constitución 'porque así estaba mandado': porque así lo ordenaba el Cuartel General, el Comité Central o la Asamblea Episcopal. Pero es evidente que, a medio plazo, estos hábitos eran una base poco sólida para la consolidación y ejercicio efectivo de la democracia". (X. Rubert. El laberinto español. Pp. 160-161).

Però tot no va ser absolutament silenciós i no tothom es va fer demòcrata de cop. El procés cap a la llibertat -la famosa transició- va haver de ser suada gota a gota des del carrer, els polítics que havien pujat al carro a correuita (on hi havia el pastís) estaven massa ocupats pactant i 'construint la democràcia', tant, que no van fer res per ella. Obviament no van denunciar cap de les fal·làcies, ni la imposició -ja perpetuïtat i amb drets hereditaris!- del cap d'Estat, ni la permanència dels caps policials i militars, ni el xantatge als partits més radicals, ni ...: tot va ser una continua humiliació per als demòcrates: es va haver de lluitar per

l'amnistia política (al senador Lluís Maria Xirinacs li va costar estar-se moltes hores dret a la Cambra), es va haver d'implorar la legalització dels partits polítics (Esquerra Republicana de Catalunya no es va poder presentar a les primeres eleccions a causa del seu nom!)... La cambra alta tenia 50 senadors -serenos- de designació a dit per l'hereu de Franco, que, òbviament, podien vetar totes les lleis que fessin els representants populars a la cambra baixa. Tan sols quan es va veure que les votacions refrendaven la continuïtat i que no hi havia 'perill' van ser abolits aquests 'senadors reials', una definició que és realment encertada. Ningú no va denunciar aquest segrest de la voluntat popular.

Potser perquè a la voluntat popular ja li anava bé. Ja hem dit que Espanya no era vocacionalment democràtica, sinó que tot s'ho va trobar. La inefable Constitució ja va néixer 'tocada', perquè els partits de l'esquerra en va boicotejar el referèndum. Al País Basc l'abstenció va ser majoritària. Després la llei per a la reforma política va establir que la distribució dels escons del futur parlament fos decidit per la llei d'Hont, de forma que, a part de potenciar els partits grans, les províncies rurals - que, lògicament, són les més monàrquiques, centralistes i, en general, integristes- estiguessin sobrerrepresentades. Així, la 'castellana vieja' Sòria, amb només 94.000 habitants, disposa de tres diputats, en canvi la dissident i obrera Barcelona, que té 4.570.000 habitants, en designa 33. Es a dir, que cada 33. 570 sorians elegeixen un diputat; el qual els costa barcelonins 140.000 vots. No em pronunciaré sobre si això és just o no, però segur que al règim li anava bé.

S'han buscat mil excuses als resultats 'postfeixistes' de les primeres eleccions de la democràcia -són un engany més: Espanya va votar el que va voler-. "Llegaron las elecciones del 15-J, el 15 de junio de 1977. Y virtualmente [què vol dir "virtualmente"?] ganó UCD. A los resultados contribuyó la persistencia del miedo en una cierta parte de la población,

así como la tardía legalización de los partidos de izquierda, especialmente del PCE, que se pospuso hasta el 9 de abril, apenas 6 semanas antes de la apertura de la campaña electoral (29 de mayo) Ramón Tamames, 'La España alternativa, Madrid 1993, pp. 84-85). Collonades!, que diria Josep Pla. Obviament la democràcia espanyola va néixer ja amb jocs bruts, això ningú no ho dubta, però la gent va votar el que va voler, i aquests partits perdedors havien tingut quaranta anys per donar-se a conèixer.

Les segones eleccions legislatives van donar una prova d'això; passat l'efecte 'novedós' de les primeres, efectuades el 1977; les votacions de 1979 van 'gaudir' d'una abstenció del 34 per cent. Per a major hilaritat, el dret de vot s'havia rebaixat aquelles mateixes eleccions als 18 anys. "El nivel de abstención es el más elevado de Europa. Ningún país vecino es tan indiferente a unas generales", va titular 'El Periódico de Catalunya'. Tot encaixa perfectament, passats els efectes publicitaris de les primeres eleccions, quan la democràcia havia de començar a convertir-se en un acte 'habitual', els espanyols van passar: no els interessava gaire. Naturalmente, les eleccions les va seguir guanyant 'el cagalló del franquisme' (Joan Fuster, dixit). "El pretendido tejido social sobre el que se había enraizado la oposición de izquierda [pràcticament inexistent: una altra de les mentides] se redujo a un aparato electoral", (Gregorio Morán, Op. cit. p.189).

A les pròximes eleccions, les municipals, l'abstenció encara va pujar més, fins al 39 %. Ningú, però, va donar mostres de la més mínima preocupació per aquest fet.

Després van anar passant coses 'divertides', molt dins de la tradició tragicòmica espanyola. Un tinent coronel amb bigotis i tricorni va assaltar a punta de pistola el congrés dels diputats i va pretendre posar "una autoridad" al cap del govern. Es va tractar d'un moment excel·lent per a palpar l'estat de la nació'. Simplement, ningú no es va moure; la tan

"estimada democràcia" era en perill, i cap col·lectiu, ni un, va sortir a manifestar-se o va intentar res en contra. I una de més bona encara, resulta que va ser el rei qui va salvar la democràcia... Ningú s'ha preocupat d'investigar què va passar aquella nit, almenys ho ha trascendit; tampoc ningú no s'ha fet algunes lògiques preguntes capcioses. S'ha acceptat unànimement una versió oficial, com en temps de la dictadura, i tot han estat lloances, panegírics i edulcoraments cap a la figura règia. Vergonyós -per surrealista-, tot plegat!

Però és que, a més, els sublevats de l'extrema dreta van aconseguir alguns objectius gens menyspreables. Sufocada la 'cuartelada', els dos partits majoritaris -UCD i PSOE- es van encarregar de pactar coses que convenien als militars i que -és de suposar- ja els anaven bé: es va fer la Ley de Armonización de las Autonomías (LOAPA), evidentment, rebaixant-les, es va ingressar a correccueta a l'OTAN i es va pactar amb els general.

Això, però, no ha estat el pitjor. El desastre social espanyol consisteix en què els tics del franquisme -¿o hem de dir els tics de la tradició dictatorial espanyola?- han romàs malgrat el pas a la democràcia i ens els trobem a cada pas, a cada acció política de l'Espanya actual. Franco va condicionar els antifranquistes, no sols els va crear el marc en què actuaven i va anul·lar la seua capacitat de reacció. "La mateixa forma de mort del franquisme i de com es va produir la successió va impedir fer una catarsi, una neteja a fons del que significava l'antic règim. El més greu és que en el moment de recuperar el poder, un sector que històricament era innocent, és a dir, que no havia guanyat ni havia perdut la guerra, ha reproduït normes de conducta i pautes de llenguatge del poder de sempre; per exemple en el moment en què s'ha donat resposta pública a una vaga. El llenguatge que han utilitzat és el típic d'un governador civil de l'època de Franco, de la de Primo de Rivera, de la Restauració o d'Isabel II... Hi ha un llenguatge d'amo, el de la repressió de l'Estat. Els socialistes no

són res més que rellogats d'aquest poder" (Manuel Vázquez Montalbán, 'Avui' 10.4.94).

El lúcid VM repassa i sintetitza en un moment dos segles d'història d'Espanya (podria remuntar-se a Don Pelayo, pel mateix preu), i el més nefast és que deixa clar que res no ha estat transformat i que el futur pinta negre.

Hi va haver un moment, però, en què hi va haver una sensació generalitzada que aquesta continuïtat sòrdida, aquesta tradició secular i fatílica, aquesta cadena de desgràcies, s'havia trencat. Va ser quan el PSOE va guanyar les eleccions l'octubre de 1982, encara que, en aquell moment, el partit socialista estava ja tan 'domesticat' que no feia por a ningú (potser per això hi havia esperança...). Les va guanyar aclaparadorament, però, més que per propis mèrits (o, a més) per ineficàcia, descomposició i ridícul de la UCD. Va ser l'únic moment en què hi va haver satisfacció entre els demòcrates, per fi gent nova accedia al poder, per fi gent que havia estat a l'altra banda, per fi hi havia una possibilitat de canvi; canvi, precisament, va ser la paraula màgica durant aquelles eleccions i els pròxims anys, fins que finalment es va entendre que era una broma.

Els que havien lluitat contra el franquisme, els demòcrates de tota la vida, els que havien de 'regenerar' Espanya, el 'jovent', van demostrar ser capaços no sols d'estar a l'altura dels seus antecessors, sino de superar-los. Obviament no s'ha tornat a la dictadura, això és impossible, simplement s'ha actuat amb intolerància i amb simonia fins allí on s'ha pogut (fos legal o il.legal). L'actuació estelar del PSOE entrarà, sens dubte, amb lletres d'or dins la història nacional de la infàmia - i l'estultícia-, fins al punt que ell del 'cagalló del franquisme' han estat reiteradament enyorats i lloats com a "honestos, democràtics i eficaços" (durant les eleccions generals de 1993 Adolfo Suárez va ser enaltit per tots els

bàndols, una cosa així com pujar-lo a un pedestal en pla 'caballero de la triste figura' lògicament, no es presentava). Cal recordar, perquè no siguem desmemoriats almenys en aquest aspecte, que els atemptats contra els drets humans, els crims (assassinats d'Estat), la corrupció, la degradació moral, el desastre ideològic, la sequera intel·lectual, el segrest de les llibertats, l'anorreament de la societat civil, els menyspreu a la diferència i a les minories, el cinisme polític., poques vegades s'havien manifestat tan unànimes. Els socialistes s'han cuidat bé de reprendre la tradició (la decadència -endèmica-) espanyola.

De la dictadura al nihilisme

Aquest conservadorisme reaccionari que caracteritza la tradició espanyola ha acabat per beneficiar l'esquerra, menys conservadora però igual d'incapaç que la dreta, i igual de reaccionària pel que fa als 'tres dogmes de fe'. Al seu temps, va ser el franquisme el que posava la por al cos amb el comunisme o les 'conspiracions judeomaçòniques'. L'esquerra es va aprendre la lliçó i quan va veure que li perillaven privilegis i hegemonia absoluta (després d'haver fet tots els despropòsits possibles en

deu anys de poder), va treure el fantasma de l'irredemptisme i la sanguinitat, i va optar pel xantatge moral i ideològic. Evidentment, els espanyols s'hi van abonar: no era qüestió de canviar de cop i volta... Com sempre, el gregarisme, la manca d'iniciativa i la desorientació van decidir el futur d'Espanya. Estic parlant de les eleccions generals del 6 de juny de 1993.

El poder va demostrar que l'essència nacional' va per davant del color polític. Va resultar que no tenia la més mínima importància el punt de degradació en què el PSOE havia deixat l'Estat ni el programa dels contrincants, l'únic que importava era que arribava la "derechona que lleva gobernando España desde hace 150 años" (Alfonso Guerra, vice-secretari del PSOE, en campanya) o "los franquistas de siempre" (José Luis Corcuera -¡precisament ell!- ex-ministre de l'Interior). El propi González va vincular en la seva campanya electoral el PP al franquisme i va dir que encara anaven amb la "unidad de destino en lo universal". No és que tots aquests il.lustres polítics socialistes no tinguessin raó, és que van fer servir aquests arguments per a ocultar les desgràcies pròpies i per dissimular que ells no s'havien diferenciat tampoc gaire de la tradició política espanyola dels darrers 150 anys. "El PSOE utilizó hasta el cansancio el argumento del miedo, haciendo creer que la derecha representada por el PP era la misma derecha que gobernó en España bajo el régimen de Franco, sin valorar que cuando murió el anterior jefe del Estado Aznar contaba con veintidós años de edad y muchos de los integrantes de la nueva dirección general no habían salido aún del colegio" (Justino Sinova. 'Un millón de votos', Madrid, 1993. Pp. 127-128). "El mensaje del miedo fue tan insistente que un dirigente de Izquierda Unida, Francisco Frutos, denunció después del día de la votación que González había hecho "una campaña inmoral", ya que "no se puede construir una democracia atemorizando al personal, metiéndole miedo por lo que pueda

pasar" (J. Sinova. Op. cit. Pp. 137-138).

Però el xantatge polític i, en especial, la manipulació descarada del discurs democràtic i de les institucions no era una cosa nova en la conducta del PSOE. Els socialistes s'han aprofitat de les peanes del poder per a construir-se un estat a mida, per a motllejar la voluntat ciutadana d'acord amb els seus interessos i, com ha quedat llargament demostrat, per a omplir-se les butxaques. ¿Es possible concebre una situació més antidemocràtica? Excepte l'última part tot és legal, però és dubtós que sigui lícit, no és ètic i, sobretot, no és progressista.

De fins a quin punt eren capaços els socialistes de beneficiar-se de l'aparell de l'Estat i de manipular l'opinió pública ja ho van demostrar quan van plantejar el referèndum sobre l'OTAN. Per començar, la consulta no era ni tan sols vinculant. Des del poder es va aconseguir, utilitzant tots els mitjans propagandístics i, en especial, la seua televisió, variar l'opinió contrària generalitzada a l'organisme atlàntic i decantar la balança en favor dels interessos personals del president del govern. També en aquest cas, no és que no fos legal, és que va ser dubtosament moral; tant, que ni els atlantistes de sempre (AP, CiU i PNB) s'hi van apuntar.

A totes les acusacions, el PSOE ha reaccionat amb tàctiques caciquils i ha cobert com ha pogut els escàndols amb la col.laboració inestimable del fiscal general de l'Estat i -cal dir-ho encara que no es puguin aportar proves-, del poder judicial. Ningú mai no ha estat codemnat a Espanya per alguna pràctica corrupta (en espera del desenllaç dels dos ecàndols més saborosos, els casos Rubio i Roldán).

"Parte del éxito del PSOE descansó en el voto subsidiado y en el de los pensionistas. Está demostrado que el PSOE obtiene un mayor apoyo en los municipios con más electores que reciben pagos procedentes del Plan

de Empleo Rural y el subsidio de desempleo agrario. Un trabajo firmado por Marta Báez en 'El Mundo' (18 de julio de 1993) demostró que el PSOE alcanzó en los pueblos más subsidiados de Andalucía un porcentaje de voto del 57,66 por ciento, seis puntos más que en el conjunto de las ocho provincias andaluzas, quince puntos más que en sus capitales y diecinueve puntos más que en el total de España. Este dato, que conecta el éxito electoral con la distribución de fondos públicos por el Consejo de Ministros, es uno de los factores que ha cambiado el perfil sociológico de los votantes del PSOE, entre quienes se ha incrementado el porcentaje de desempleados, amas de casa y ciudadanos de baja formación" (J. Sinova UMV, p. 140). D'aquí li ve una part important del vots al PSOE...

Precisament perquè el cas Filesa se li havia tirat a sobre, el PSOE va convocar -anticipades- les eleccions del 6 de juny de 1993; del escàndol es va passar a l'arena electoral, i un cas injustificable va ser difuminat entre els ardors de la campanya electoral com les dèries de la "derecha" per a desacreditar els enemics electorals. Amb l'aparell publicitari de l'Estat i el seu carisma personal, el PSOE va aconseguir guanyar les eleccions més renyides del postfranquisme; fins a l'últim moment, un neòfit, José Maria Aznar, va estar a punt d'arrabassar-li la presidència al 'carismàtic' González. No hi ha dubte que només la dramatització li va permetre conservar el tron; però, a l'ensem, no hi ha dubte que l'èxit relatiu del PP (va obtenir 3 milions més de vots que el que havia estat el seu 'sostre') es devia també a la ineficàcia i la corrupció socialista, més que a les pròpies virtuts (un cop més, dins la millor tradició espanyola).

El PSOE va guanyar, però, ai!, la majoria absoluta de què va gaudir durant tres legislatures se li havia esfumat. "Felizmente el resultado electoral nos ofrece a todos la posibilidad de rescatar la democracia, que había sido secuestrada por un uso inadecuado y excesivo de la mayoría absoluta", afirma optimista Justo sinova (Op. cit. p. 217). "La experiencia

de la mayoría absoluta ejercida durante diez años y medio en España ha sido muy negativa para la salud del sistema. Aclaremos antes que nada que la mayoría parlamentaria absoluta no es por sí una circunstancia nociva. Es el uso que se haga de ella lo que puede dañar el funcionamiento del sistema y la confianza de los ciudadanos. Una imposición constante, por ejemplo, de la opinión de la mayoría absoluta acaba cercenando los derechos de las minorías y cegando la voz de una parte de la población". (Justo Sinova Op. cit. p. 216).

I aquesta (el PSOE) era la gran esperança blanca d'Espanya. La que havia de treure el país de l'endarreriment i l'obscurantisme, la que havia de canviar tant el país que no "la reconeixeria ni la mare que la va parir (Alfonso Guerra, genio y figura)... El partit que havia aconseguit aglutinar més il.lusions, possiblement, de tota la història d'Espanya. I, desgraciadament, l'única força política que, en principi, no havia tingut una vinculació, ni real ni ideològica, amb les forces feixistes o postfeixistes i que havia llençat un missatge clar de regeneració. Si els que havien abanderat la política amb l'eslògan del 'canvi', si els que havien volgut construir un nou estat amb la negació de l'anterior, si els que explícitament havien anunciat que acabarien amb tot l'antic règim, han estat capaços de corregir-lo i augmentar-lo en molts aspectes i, en el millor dels casos, no se n'han sortit, això vol dir que Espanya no té solució.

En les dues darreres pàgines de 'Un millón de votos, Justo Sinova, a qui he citat llargament, llença, però, un missatge d'esperança. Després de fer un repàs minuciós y desesperançador sobre l'actuació del poder sobre totes les estructures de la societat pública i civil, llaça al cel un prec perquè tot es recompongui. Aquest és el plany i la seua base empírica.

"Rescatado el Parlamento, el siguiente objetivo debe ser devolver al Consejo General del Poder Judicial al ámbito de la justicia de donde nunca debió salir. Una reforma legislativa realizada durante la década de

mayoría absoluta convirtió la lformación de este máximo órgano de gobierno de la justicia en objeto de reparto de cuotas de poder entre los partidos representados en el Parlamento (...). La misma liberación de la presión política que permite la caída de la mayoría absoluta debe llegar al Tribunal Cosntitucional y al Tribunal de Cuentas, así como a la institución del fiscal general del Estado, que han tomado algunas decisiones peligrosamente pegadas a los intereses de la mayoría política (...). Esta invasión política responde a una mentalidad controladora y totalizadora incompatible con la democracia liberal, pero se ha producido en una democracia liberal que, como es lógico, se ha visto afectada por el experimento.

"El tercer ámbito en que debe producirse una liberalización para resolver el secuestro de la democracia es el de la comunicación. Demasiados controles políticos convierten a veces la tarea informativa en un difícil ejercicio de resultado incierto y otras veces afectan de una manera excesiva a las empresas informativas, pero el mayor riesgo lo ofrece el control de la televisión pública, con sus versiones estatal y autonómica".

Però, a pesar que tot va malament, Justo Sinova conclou, en base als resultats de les eleccions del 6 de juny de 1993: "Los ciudadanos han dibujado un escenario parlamentario apropiado para que vuelva a su lugar el juego político y desaparezcan las imposiciones. Los ciudadanos han puesto las bases para rescatar la democracia secuestrada. Ahora son los partidos los que tienen la palabra" (JS, UMV P. 219). Incomprensible, Sinova utilitza 218 pàgines per a repassar les desgràcies de la política i l'Administració espanyola, per a citar-ne les corrupcions, les il.legalitats, els desastres., i a l'última pàgina, i en base a unes votacions que no fan més que legitimar els protagonistes de tant desastre, diu que estan posades les bases per a la regeneració. Possiblement si Sinova hagués

esperat un parell de mesos més a escriure el seu llibre, l'hauria clos una pàgina abans.

Després del 6 de juny Felipe Gonzáles va afirmar: "He entendido el mensaje, los ciudadanos quieren el cambio del cambio". Es veu que el Líder es pensa que té una dotzena d'oportunitats per equivocar-se i ser perdonat... Va afirmar això i, òbviament va haver de pactar perquè no tenia majoria suficient. Amb el suport de CiU va tirar endavant, però aritmètica política apart, pocs indicis van ser donats que González estigués 'realment penedit'. La seua perseverància en la supèrbia va ser recollida immediatament en les enquestes: tan sols tres mesos després del 6 de juny les enquestes ja donaven la majoria al PP...

Va tractar-se, tractava, sens dubte, d'un rècord. La gent havia votat a contracor al PSOE per por a la 'derechona' i sols quatre mesos després ja li demanava el préstec a González. Totes les enquestes que es van publicar a partir d'aquell moment reforçaven la tendència. Els espanyols se sentien més desenganyats que mai: s'havien tornat a posar de peus a la galleda. El 24 d'octubre de 1993 el diari 'El País' va publicar un sondeig que havia efectuat de la manera següent:

"LA MITAD DEL PAIS, ARREPENTIDA DE COMO VOTO EL 6-J. El PSOE ha desencantado a un 30% de sus votantes, y se añoran mejores resultados para el PP e IU."

El 56 % de los españoles considerava en julio -un mes después de las elecciones- que la victoria del PSOE siin mayoría absoluta era, en líneas generales, un buen resultado para España. Sólo tres meses más tarde, la evaluación ha experimentado un claro vuelco: la mayoría (49 %) estima que aquél fue un mal resultado para el país, quedando en un 39% (una cifra inferior en 17 puntos a la obtenida en julio) quienes siguen pensando que

se trató de un resultado positivo para el país. Entre los propios votantes socialistas disminuyen en 20 puntos los que evalúan positivamente el resultado electoral del 6 de junio (pasando del 79 % al 59 %). Al mismo tiempo una proporción sin precedentes de españoles (el 72%) define como mala o muy mala la situación económica del país, para la que el 56 por ciento no ve situación de mejora en mucho tiempo. Dos de cada tres españoles (el 62%) dicen además no tener la impresión de que el Gobierno de Felipe González está en camino de poner en práctica el "cambio del cambio". Estas son las principales conclusiones que cabe extraer del Barómetro de Otoño realizado por Demoscopia para 'El País'.

La pobra Espanya va de 'desencanto en desencanto'; he perdut ja el compte de quants n'ha soferts des del moment gloriós en què va morir el Caudillo, o, si es vol del de l'instant gloriós en que va ser proclamada la democràcia. ¡Cuatre mesos després de les eleccions el 30% dels votats del PSOE n'estaven desencantats! Llàstima que les enquestes no entrin al llibre Guinness dels rècords... Però és que no paraven de desencantar-se en massa. A marxés forçades, diríem. Però hi ha algun detall de l'enquesta que comença a despuntar-se com tràgic. Els espanyols no sols n'estan tips del seu govern, sinó que no creuen en absolut en el seu país (econòmicament, almenys), ni creuen que aquest pugui millorar "en molt de temps"... Del desencant al derrotisme i l'abandó, al nihilisme, hi ha tan sols un pas.

Redunda en això un article que va aparèixer en el mateix bloc informatiu de la cita anterior:

"AUMENTA LA OPINION NEGATIVA SOBRE LA SITUACION POLITICA Y LA VALORACION DE LOS LIDERES".

La evolución de la situación política española experimenta también

un claro deterioro con respecto al pasado mes de junio, volviendo a los valores que se registraban en la pasada primavera los más negativos de los últimos años-. Para un 57% de la ciudadanía, la situación política actual es mala o muy mala, mientras que para una proporción cuatro veces menor (14%) es buena o muy buena, muy lejos del 20 % que manifestaban una opinión tan favorable el pasado mes de julio.

Menys de tres mesos més tard, 'El País' publicava (19.12.93) el seu 'Barómetro de invierno', que resultava realment gèlid per al partit del govern:

"LOS SOCIALISTAS, EN SU HORA MAS BAJA DESDE 1982. Por primera vez, el Partido Popular supera al PSOE en intención directa de voto".

El PSOE se encuentra en su hora más baja: nunca hasta ahora los sondeos de opinión habían arrojado resultados tan negativos para el partido del Gobierno. Según los datos de este Barómetro de Invierno, por primera vez desde que en 1982 accediera al poder, el PSOE no ocupa el primer lugar en la intención de voto directamente manifestada por los españoles, siendo superado en casi dos puntos por el PP. La crisis económica, por otra parte, ha dejado heridas profundas en el tejido social: uno de cada tres entrevistados manifiesta que alguien entre las personas con quienes convive diariamente se encuentra en paro o buscando su primer empleo. Estos son los principales resultados del sondeo realizado para 'El País' por Demoscopia.

Al 'Barómetro de primavera' ('El País', 27.3.94) els resultats destapaven ja l'apoteosi negativa en la credibilitat del PSOE; sens dubte la gent se sentia enganyada:

"EL PP SUPERA YA AL PSOE EN CASI CINCO PUNTOS. Por primera vez se aprecia trasvase de electores socialistas hacia la derecha y la izquierda'.

El Barómetro de Primavera realizado por Demoscopia para 'El País' refleja un clima de opinión pública en el que no se advierte signo alguno de recuperación anímica de la población. Más bien registra la sostenida presencia -e incluso la agudización- de un pesimismo generalizado que hunde sus raíces en una visión cada vez más negativa tanto de la situación económica como de la situación política.

El 63 % de los españoles (nueva cifra récord que cuadruplica, por ejemplo, la obtenida en diciembre de 1989) considera que la actual situación política española es mala o muy mala. El desencanto con el Gobierno socialista surgido de las elecciones del pasado junio se ha acentuado de forma clara.

Así, la intención directa de voto más favorable al PP que al PSOE se intensifica. Ahora, la diferencia en la mención preferente entre ambos partidos roza ya los cinco puntos (22 % para el PP, 17,2 % para el PSOE) cuando hace sólo tres meses dicha diferencia era de tan sólo 1,6 puntos.

El grado de erosión experimentado por los apoyos explícitos que consigue el PSOE en los apenas nueve meses transcurridos desde el mes de julio pasado es de casi un 50 %.

I totes aquestes xifres són d'abans que es produís la gran 'masclerà' de Mariano Rubio i Joaquín Roldán... Felipe González, que durant onze llargs anys havia estat el polític més valorat, a pesar de les davallades de popularitat del seu partit, va ser desplaçat del pedestal. L'última basa del PSOE, el Líder, acabava de ser destronat.

Desgraciadament, Sinova no té fonaments per a estar esperançat.

Les pròximes eleccions les guanyarà, sens dubte, José María Aznar, i no hi ha cap indicati per pensar que democratitzi res, ans al contrari. En el que ha pogut, ha engegat ja la cavalleria reaccioària més evident. Política apart, el problema espanyol és econòmic i ideològic, i això no hi ha govern que ho solucioni, tenia raó Ortega: el problema d'Espanya no és que estigui en decadència, sinó que viu endèmicament la decadència. El govern del PSOE ha tapat per sempre les possibilitats de regeneració.

Europa, l'altra gran esperança d'Espanya, es mostra cada vegada més esquerpa i llunyana. En tot cas, no és cap taula de salvació, cap panacea per a solucionar els problemes del país. I cada vegada menys. La il.lusió va durar a penes uns mesos. Després el centre i l'est d'Europa es va 'incorporar' al continent, i per a 1995 està prevista la incorporació de tres països escandinaus i d'un del centre. Espanya queda més excèntrica que mai. Si aquesta ampliació no tingués lloc, Espanya també seguiria igual: una història sencera no la canvien les almoines d'un club la base del qual és l'economia.

Amb el futur govern del PP (ja segur, encara que no fos aquesta pròxima legislatura) Espanya s'acabarà d'enfonsar en la desesperança. El nihilisme hi esclatarà com una flor negra entre la seua gent. El PP no es podrà estar de mostrar la seua faç més descarnada, amb l'aplicació de les primeres mides involucionistes el descontent social esclatarà. El que havia estat 'desencanto' quan el PSOE va mostrar la seua faç real, es convertirà en nihilisme. Els espanyols comprendran que no hi ha manera, que el país no pot tirar endavant; els bascos saltaran, pero els valencians o els aragonesos entendran també perfectament que estan vivint abraçats a un cadàver.

Més que ningú, el PP ha demostrat falta de tacte amb els seus contactes amb la perifèria; més que res perquè aquest partit és pràcticament inexistent a Catalunya i el País Basc. Quan comenci a ficar-

hi les urpes, la perifèria s'encendrà i Espanya es descompondrà. Hi haurà maniobres, intentaran unir-los a tots contra l'"enemic separatista", però això no aconseguirà aglutinar res. El PP es preocupa dia a dia per a no deixar cap mena de dubtes sobre per on anirà la seua política respecte a la diversitat ibèrica: "El president del PP, José María Aznar, va arremetre aahir per igual contra la falta de "sentit nacional" del govern socialista i les posicions del nacionalistes CiU i PNB en la qüestió lingüística, els primers, i en la polèmica de l'autodeterminació, els segons, com a causants del "desordre" en què, al seu parer, es troba l'Estat espanyol (...). Aznar va assegurar que Espanya està passant de ser un Estat "descentralitzat" a un "Estat desordenat". Per argumentar-ho no va dubtar a posar en el mateix sac les declaracions de dirigents de CiU i del govern de la Generalitat arran del recurs del Suprem contra la llei de normalització lingüística amb les recents afirmacions del president del PNB, Xabier Arzallus, sobre l'autodeterminació i la independència d'Euskadi. "Un dia un diu que la Constitució no li val si no se li dóna la raó en un tribunal; l'altre dia esmorzem amb reivindicacions d'autodeterminació i, al següent -va afirmar-, pot ser la independència el que es plantegi". "Un estat descentralitzat no pot viure d'aquesta manera", va sentenciar. Evidentment, Aznar té raó en tot, Espanya està absolutament esvalotada i no hi ha ni com entendre-la ni per on agafar-la. El que passa és que enlloc d'acceptar les coses com són, s'estima més desbarrar i fer-se il.lusions estrofolàries:

"Fet el diagnòstic, el president del PP en va apuntar la recepta: invertir la tendència clara [claríssima!] de desafecció cap al "sentit nacional" que s'observa a Espanya". Brillant, Aznar, no s'ha pogut invertir aquesta tendència amb 500 anys d'implantació forçosa i sagnant d'aquest sentiment, i ell ho resoldrà en un parell de lliçons... Faci el que faci, s'errarà... Aquestes reaccions representen les darreres mostres de ceguesa

del centralisme espanyol. I els independentistes encantats...

Li donaran la culpa a Catalunya i el País Basc, però Espanya es descompondrà per cinquanta raons. La intransigència en serà la principal. ¿Es descarnat citar Joan Fuster?: "Un poble, a cada moment, és allò que l'ha fet la seva història: el seu passat íntegre gravita en la seva actualitat, la condiona" (J.F. Op. cit. pp. 209-210) De fet, l'epitafi de Ganivet sempre ha estat vigent, i ara ho és més que mai: "España es una nación absurda y metafísicamente imposible".

Anatema primer: 'unidad de destino en lo universal'

El dogma de fe més immemorial i arrelat, més estertori i més sanguini (a pesar que ocupi ara el número dos al podi dels tabús per interessos político-monàrquics circumstancials) és el de la unitat d'Espanya; 'unidad de destino en lo universal', diguéssim. I és -encara, després de segles- el que desperta més passions, més rauxes i més incongruències, i l'únic, segurament, pel qual molts espanyols estarien (i estan: des d'ETA fins als

filoserbis centralitzadors i, naturalment, els militars) disposats a matar. De fet, la majoria de la meitat masculina del país ha jurat -obligada, cal reconèixer-ho- "defenderla hasta la última gota de nuestra sangre". Aquest dogma favorit del paisanatge és, com es pot suposar, el que recull més mentides, més "quimeras y esperanzas vanas", con diria Ortega, per centímetre quadrat.

Es tracta d'un anatema hermètic i manipulat que amb fecunditat ha començat a torpedinar quixotesca i democràtica el president del PNB, Xabier Arzallus. L'embestida d'Arzallus no sols ha estat democràtica, sinó rotunda i sense equívocs, la qual cosa és d'agrair, donades les cotes sublimes aconseguides de sentits tàcits, sentències sobreenteses, circumloquis estèrils, paraules amb doble sentit i mitges veritats quan es parla de la 'pàtria'. N'hi ha d'altres que ho han fet, Karlos Garaikoetxea (Eusko Alkartasuna) o Angel Colom (ERC); però a Arzallus té un 'pes específic' decisiu, perquè el seu partit està governant el País Basc a mitges amb el PSOE- i perquè té una gran influència sobre la societat d'aquell país. Vaja, que demà mateix podria organitzar un referèndum d'autodeterminació (d'independència, s'entèn) i guanyar-lo...

No ho ha fet perquè -per si no s'hi ha caigut- això seria senyal de gran eixelabament i provocaria un desgavell impetuós de conseqüències indeterminables. El nacionalisme espanyol (dependentista, s'entèn) , en canvi, es dóna per suposat i no es fa estrany a ningú. De tan sabut, de tan 'natural', de tan consubstancial, ni tan sols es planteja: els nacionalistes són els altres; naturalment els bascos i els catalans, i en tot cas els alemanys, els serbis o els americans. Gairebé tots ells són "nefastos". Entenguem-ho, no és que els espanyolistes tinguin mala idea, no és que pensin que tots estan equivocats i ells tenen el monopoli de la recta via; simplement és que el seu nacionalisme no existeix: s'han descuidat de pensar-hi. No oblidem que "Espanya és un Estat transcendent, car a través

seu s'arriba no ja a Déu, que és poca cosa, sinó a Espanya, que és el 'nom plus ultra" (Anton M. Espadaler, 'Avui', 10.4.94).

L'actitud espanyola 'classica' al respecte és contestada en un article brillant per Joan B. Culla i Clarà ("Nacionalismos y honestidad intelectual", 'El País', 8.11.93). Es tracta, pel que es veu, d'una resposta a un text escrit per un romancer espanyol, que ve a ser el paradigma de l'intel.lectual indígena quan "hi pensa", quan cau en la reflexió sobre el nacionalisme (dels altres: el català, preferentment):

"El ardid es tan viejo y tan rudimentario que sorprende y apenas verlo utilizado por un escritor de la talla y el talento de Antonio Muñoz Molina ("El nacionalismo y el niño interior", 'El País', 30 de octubre de 1993).

"El ardid es el siguiente: se toma el objeto que se quiere descalificar -sea una persona, una institución o un movimiento sociopolítico-, se reduce su perfil a dos o tres trazos gruesos, se le imputan cuantos rasgos puedan hacerle parecer aborrecible o ridículo y, una vez así caricaturizado, se le señala a la condena al escarnio público, como si se tratase de un monstruo de feria. "¡Pasen y vean, señores, pasen y vean! ¡El nacionalismo babeante, que se revuelca en la sangre y come niños crudos!"

"En el aludido texto de Muñoz Molina, la caricaturización comienza por el mismo singular del título: "El nacionalismo y..." Tratándose de un fenómeno tan poliédrico, que ha conocido y conoce tantas expresiones históricas diferentes y aun antagónicas, reflexionar sobre él 'in genera', como si fuera algo unívoco, una idea cerrada y monocolor, ya es caer en el reduccionismo y la demagogia. Pero el autor de 'Beltenebros' no se detiene ahí. Puesto a elegir algunos ejemplos exóticos de nacionalismo, alude a Hitler, al IRA, al integrismo iraní y a los genocidios serbios. ¿Y por qué no a Mazzini, al Bloc Québécois, a Noruega o a Lituania? Sin duda, porque encajan peor en sus propósitos satanizadores. Es como si puestos a discurrir sobre el socialismo, basáramos el razonamiento en Stalin, Kim

Il-Sung y Pol Pot...

"Sin embargo, donde el 'fair play' intelectual de Muñoz Molina se pone las botas es en la selección de líderes nacionalistas hispánicos: Angel Colom, Xosé Manuel Beiras y Floren Aoiz. Ante todo, ¿por qué sólo esos tres, y no Arzalluz, Ardanza, Pujol o incluso Rojas Marcos? ¿Acaso éstos últimos tienen una imagen demasiado "respetable", poco "marginal" para las necesidades discursivas del novelista jienense? Y luego ¿por qué Colom, Beiras y Aoiz en el mismo saco? Muñoz sabe perfectamente, puesto que "se entretiene" en leer sus declaraciones, que tanto el Bloque Nacionalista Galego como Esquerra Republicana de Catalunya son partidos que propugnan la autodeterminación por vías pacíficas y democráticas, y que ni a ellos ni a sus dirigentes cabe acusarlos de amparo y capitalización del terrorismo. Pero mezclando con Beiras y Colom al portavoz de Herri Batasuna se puede connotar al conjunto, a ese 'nacionalismo' genérico, con expresiones como "terror", "sangre", "matarifes", "coche bomba" o "tiro en la nuca". Una argucia que haría palidecer de envidia al mismísimo Goebbels...

"Por lo demás, todo el hilo argumental de Antonio Muñoz Molina es una sarta de juicios previos, de afirmaciones subjetivas sin el menor amago de demostración textual o factual. Así, ¿de dónde infiere el autor de 'El jinete polaco' que cualquier nacionalismo es incompatible con la autocrítica, que los "nacionalistas" nos atribuimos un pasado edénico y vivimos en la nostalgia de una Edad Media vernácula y feliz? (...)

"¿Y en qué se fundamenta para asegurar que "los nacionalistas" nos consideramos miembros de pueblos "elegidos" o "superiores"? ¿Qué complejo de superioridad o qué autocomplacencia hay en decir que un pueblo históricamente definido como tal -vasco, gallego, catalán o esloveno- es, simplemente, 'distinto' de los demás, y titular de 'iguales derechos' políticos, económicos o culturales que cualquier otro, grande o

pequeño? (...)

"De otra parte, llama poderosamente la atención en el artículo al que replico la ausencia absoluta de referencias al nacionalismo español. No ya al de Primo de Rivera o Millán Astray, sino, por ejemplo, al de ciertos diarios madrileños que, desde la caverna o desde un progresismo ful, llevan semanas disparando dardos envenenados contra la convivencia y la paz civil en Cataluña, como si lamentaran la existencia sobre la piel de toro de un Sarajevo al que "liberar"."

Ah! ¿però no havíem dit que en qüestió d'estigmatització -de xenofòbia, diríem- de les reivindicacions de la perifèria s'agermanen a Espanya el manobra i l'intel·lectual, el progressita i el reaccionari, el dretà i l'esquerrà, el bisbe i l'ateu, el gallec i el canari? Això és també molt antic; Joan Fuster ja ho va descriure magistralment fa, ni més ni menys, quatre dècades, a 1952 ('Diari 1952-1960' Obres completes II, 1969). Pel que es veu, no li ha interessat a ningú, podria haver estat publicat ahir perquè res no ha canviat i Joan B. Culla i tants d'altres s'haurien pogut evitar el cansat acte de reiterar obvietats:

"Si hem de jutjar pel que diuen els diaris, les ràdios i els nostres contertulians que s'acontenten de repetir les bestieses, sembla que ha arribat el moment de la cancel·lació dels nacionalismes. Poques idees o pocs ideals, heretats de les generacions anteriors, es veuen, com el nacionalisme avui, sotmesos a una desestima tan palpable i insistida. No em vaga d'entrar, ara, en conjectures sobre si s'ho té ben merescut o no. Una opinió generalitzada dels darrers temps li atribueix la culpa de les guerres més doloroses de la centúria, oblidant que potser en comptes de ser-ne la causa n'és l'efecte, i callant sobretot que molt sovint ha servit de pretext a mòbils prou més obscurs i inconfessables. Sigui com sigui, allò que importa -o que m'importa- és, només, destacar la campanya

verbal desencadenada en contra d'ell, unànime entre sectors heterogenis i contradictoris del món en què vivim. El fenomen presenta facetes d'estupenda suggestió. En l'antinacionalisme actual coincideixen, efectivament, els europeistes de professió, els figurins cosmopolites i els afiliats a les internacionals més o menys vives. (...) L'europeista a l'ús, home que sobtadament ha descobert els avantatges de la pau, li reprotxa la bel·licositat, el caràcter agressiu, la virulència provocadora de conflictes. El cosmopolita, animal d'encantadores displicències, sibarita del desdeny, el troba localista, tancat, díscol als criteris i a les fórmules que passen per universals. I el revolucionari, no cal dir-ho, li retreu la tara de burgès. Tots tres concorden, des de la seva superioritat, a qualificar el nacionalisme d'anacrònic i superat.

"Fóra idiota de negar la veritat d'aquestes incriminacions (...) El que jo voldria comentar en aquesta nota, i subratllat, és la maniobra que s'oculta en les virtuoses manifestacions antinacionalistes sorgides pertot. En certa part, és clar, hi ha una voluntat càlida i de bona fe, que desitjaria desintoxicar els pobles europeus d'aqueix sentiment, de vegades sentimentalisme malaltís, que és l'exacerbació patriòtica. Però, en major mesura, l'antinacionalisme que veiem estendre's al nostre entorn no té tan lloable fonament, ans al contrari, sembla no ser sinó una astúcia pròpiament nacionalista: l'astúcia d'un nacionalisme que se sent amenaçat per un altre en la seva subsistència o en la seva expansió. Darrere l'antinacionalisme de l'europeista, del cosmopolita i del revolucionari segueix, a penes emboscada, en peu de guerra, la mateixa obsessió nacionalista de sempre. Conscientment o inconscientment -això és un altre problema. El fet a destacar és aquest: en un grau important, l'actitud antinacionalista és 'encara' un instrument del nacionalisme, d'alguns nacionalismes.

(...)

"Hi ha un patriotisme vigilant en el fons de cada cosmopolita: si molt convé, el cosmopolita arriba a sentir-se patriota de tres o quatre llocs alhora, però per a ells és tan rabiós i tan intransigent com qualsevol altre patriota. I és curiós: indubtablement en la conformació de la cultura universal problemes, estils, ànsies-, són els quatre o cinc països poderosos els que hi han intervingut més i amb major solvència; però la indignació dels cosmopolites no es posa en marxa sinó quan un altre nacionalisme cultural, o ni tan sols nacionalisme, petit i fins aleshores arraconat, pretén abandonar el seu aïllament i vol aposentar-se en una línia d'universalitat. Mentre que es resigna a vegetar en la modèstia del folklore, en el clos dialectal, el cosmopolita li perdona la vida, perquè és bo de tenir colònies: ara, només que es proposi normalitzar-se, de viure universalment pel seu compte, el cosmopolita s'irritarà i clamarà consternat en nom de vés a saber quins interessos sagrats. En realitat, allò que el cosmopolita defensa és un monopoli nacional.

(...)

"Vull repetir, però, que les acusacions al·ludides, adreçades contra els nacionalismes, són en bona part certes. (...) Unicament tracto d'assenyalar que en les posicions antinacionalistes subsisteix i dura el nacionalisme, amb els seus defectes característics. L'antinacionalisme avui en boga a penes cobreix la bel·licositat, l'esperit localista i el fons burgès, clàssic en els nacionalistes de pre-guerra. (...) El nacionalisme d'abans era franc, quasi cavalleresc a còpia de franquesa, i no s'amagava de proclamar-se agressiu, exclussivista, i imperial o classista. Ni enfront de l'enemic -del nacionalisme enemic-, ni enfront de la víctima -del nacionalisme que, sense arribar a enemic, es queda en víctima-, no fingia. I penso, encara, en un detall revelador: els antinacionalistes, els típics antinacionalistes d'avui, procedeixen de les nacions potents, de les nacions que tenen el nacionalisme més arrelat perquè l'hi inciten i

treballen les enormes maquinàries estatals. I el seu antinacionalisme, nacionalment, no exhorta al desarmament del nacionalisme dels seus compatriotes, sinó més aviat al dels nacionalismes que li són adversos, interns, veïns o colonials.

(...)Som molts els homes del món -i, ai!, a la mateixa Europa i tot- que ens sentim nacionalistes perquè els altres no ens permeten deixar de ser-ho."

Per una vegada, i sense que serveixi de precedent, estic en desacord amb el mestre Fuster. No cal ser nacionalistes -els que hem estat nascuts en nacions escanyades- per a defensar-nos, per a viure amb dignitat. El nacionalisme és rar i opac, i sempre amaga un substrat irredempt i exclusivista; és cert. N'hi ha prou, per tant, amb ser independentistes! o 'separatistes', si la paraula abelleix més, ja que sona més atàvica. És fantàstic -i alliberador per als qui tenien problemes de consciència-: tot el problema ontològic sobre el nacionalisme desapareix amb aquesta proclama tan simple. Xavier Rubert de Ventós té un altre mètode: "Yo no soy nacionalista, yo tengo sensibilidad nacionalista. Considero que el nacionalismo es uno de los ingredientes de la persona de la misma manera que soy sexuado. Forma parte de nosotros, que a menudo es no-a-otros. Es un sentimiento que tengo, del cual soy consciente y que debo saber que es peligroso. No reconocerlo es dejar que entre por la puerta de atrás o que se manifieste como síntoma patológico que no controlo" ('El Periódico', 20.4.94).

Els nacionalistes espanyols -o, per abreujar i simplificar, els espanyols- combinen europeisme, cosmopolitisme i -alguns nostàlgics- revolució, (això ja succeïa, com ens demostra Fuster l'any 1952, la qual cosa afirma la "honda raigambre de las esencias hispanas") amb unes curioses interpretacions (suposo que postmodernes -tal volta 'postprestidigitadores') de l'essència de Puerto Rico, la lletra Ñ, Gibraltar,

Ceuta i Melilla, la pesca en aigües de Noruega, i la ignorància de Macedònia (no la d'Alexandre, sinó la dels problemes) d'una forma estrofolària. El nacionalisme espanyol porta "mal dissimulada i candorosament exposada" -per utilitzar paraules de Fuster- una empanada mental estupenda; però, casualment, l'empanada mental sempre es licua cap al mateix molí... No ens ha d'estranyar, però, perquè tot forma part de la tradició històrica espanyola més pregona. Sense ella i les seues contradiccions i fal·làcies possiblement Espanya no hauria pogut subsistir.

Estan protegits els ianomamis, les balenes i els margallons (com ho estan els catalans i els bascos). Ara, com algun d'aquests cinc elements pretengui protegir-se a si mateix, deixar de ser una víctima constant i reconvertir la reserva d'area protegida a àrea autogestionada, llavors es converteix en un díscol pretenciós. Aleshores ja no se li pot perdonar la vida -que és prerogativa de l'amo-: un cop pren decisions pròpies passa de súbdit a igual, i l'amo sent nostàlgia del temps en què ser 'conquistador' era més apreciat que ser ianomami, o ser arponer més que ser balena. Quan hi ha autodeterminació pot haver-hi ignorància mútua, i els espanyols o els arponers no estan disposats a ser bandejats ¿com serien, si no, senyors? Si es queden sense aranesos o bascos ¿de qui seran senyors els 'señoritos', perduts -creiem que irremissiblement- Cuba, Filipines i l'enyorat -i valent- Puerto Rico?. Si no els podem perdonar o, almenys, protegir, cal blasmar les balenes i els bascos com a engendres irredemptes i perillosos que no han sabut correspondre a la confiança, magnànima, que havíem depositat en ells. Potser la cosa funcionarà amb les balenes; però els bascos ja han dit no... En correspondència, els perdonavides s'han espantat i estan perdent els papers, es troben davant d'un moment històric inèdit, en què ja no els poden engegar l'exèrcit, i -ultra queixar-se i rondinar- no els queda cap argument contundent o 'contundidor'. Estan, per primera vegada, desarmats. I, sobretot, estan vençuts -la democràcia els

ha deixat a la cuneta- per això es rebreguen com un tauró.., o com un llobarro, depèn.

L'espanyol, però -i el francès, l'italià, l'anglo-saxó...-, és fonamentalment groller en totes aquestes qüestions; vull dir que li surt tot del ventre estertòriament sense passar pel cervell (potser és que és 'guerrero y no militar', com deia Ganivet; és a dir, que no té en compte l'estratègia, sinó la 'bravura'): ¿com si no es pot atacar l'escolarització en català a Catalunya i defensar a ultrança l'espanyola a Puerto Rico? ¿Com podia De Gaulle -un general de cinc estrelles- cridar "vive le Québec libre" a Mont-real i negar totes les llengües de França -excepte el francès - 'presque 200 millions'-, ben entès-? ¿Com es pot parlar d'universalisme lingüístic i organitzar un duel universal cada vegada que algú diu que la Ñ es fa rara als ordinadors? No sé si és esbiaixament, però jo hi veig una certa disfuncionalitat, una certa contradicció, en tot això. ¿O potser hi ha mala idea..?

El mes de març de 1988, l'aleshores president del regne d'Espanya, el socialista Felipe González, es va reunir a Costa Rica amb el president local i amb dos ex-presidents, d'aquest país i de Veneçuela, amb la finalitat de buscar una solució negociada a la sortida del general Noriega de Panamà, quan aquest encara exercia d'home fort del país. Eren moments dolços per a l'internacionalisme panhispà i la represa de funcions i consciència ('esta vez desde la democracia y no del imperio') de la 'madre patria'. La preocupació pel fet que Panamà fos regit per un impresentable era lògica entre veneçolans i costa-riquencs, però ¿i l'europèu González? ¿què hi feia un canceller espanyol en aquella reunió regional? Doncs ell mateix es va encarregar d'explicar-ho: "tener una presencia internacional en la comunidad hispana", perquè, com va dir, "la comunidad hispana es una fuerza emergente de 300 millones de personas que comparten una misma cultura (sic) desde la Patagonia a Nueva York (sic)". A mi, que sóc català,

em va recordar allò de 'Salses a Guardamar' -a escala bèstia- que tant remou les tripes a l'espanyolada integrista. González va rematar la 'faena' en aquell viatge quan va afirmar, tot inaugurant una font -que es va batejar, és clar, 'de la Hispanidad'- que "lo hispánico puede ser la fuerza de la razón en la frontera del siglo XXI".

El president espanyol va dir: "Nadie debe temer que nos atribuyamos un imperialismo agresivo, conquistador. Lo que reivindicamos es un imperialismo esencialmente espiritual, capaz de hacer brillar las ideas que encarna la hispanidad"; es tracta, però, d'un president anterior... (Declaracions a 'Candide' -18.8.38- a 'Palabras dels Caudillo 19-4-37, p. 263. Recollit per Xavier Arbós i Antoni Puigsec a 'Franco i l'espanyolisme', Barcelona 1980, p. 139). Unes altres paraules de Franco respecte a la 'hispanidad' es correspondrien millor amb les citades anteriorment de González: "Hay que tener en cuenta que Hispano América es la prolongación de la España tradicional. Soy demasiado creyente en la necesidad de que los países de nuestra raza hagan valer en el mundo entero los ideales de la Hispanidad únicos capaces de salvar a la humanidad de la crisis que la atraviesa actualmente" (Declaracions a 'La Nación' de Buenos Aires, 12.10.36. "Colección de proclamas y arengas...", p. 82. X. Arbós i A. Puigsec, op. cit. p. 140).

Dos anys més tard, pel setembre de 1990, la majoria de diaris espanyols van publicar una foto de Felipe González amb el primer ministre amfitrió en una visita oficial a Noruega. Era una foto força simpàtica i, per tant, molt periodística: els dos mandataris es trobaven en una barca i el nòrdic remava. Fins allà, tot normal: però a la foto hi figurava una tercera persona, un personatge misteriós i, sens dubte, imprescindible en l'aïllament aquàtic dels dos primers ministres, ¿el titular de la cartera d'Afers Estrangers? ¿algun assessor polític? ¿el barquer? ¿algun amic? El peu de foto ho aclaria: era un traductor, perquè el president espanyol, ai!

viu amb 'la pena' de l'anglès.

Aquests dos exemples tan il·lustratius -"obras son amores y no buenas razones"- vénen a tomb perquè el president espanyol, els seus gabinets i el seu seguici tot, han estat reiteradament valedors de l'internacionalisme, l'europèisme i, com a 'resultat subsegüent i lògic', martell d'heretges tribalistes i dissuassor de nacionalistes perifèrics en general ("caducs, provincians i "decimonónicos"). Per demostrar d'on ve aquesta ideologia -o perquè no se'n pot estar-, González va afirmar el maig de 1990, en una altra sortida a l'estranger, aquest cop a Canadà, que admirava profundament aquest país perquè era "plural en un solo destino histórico". La seua 'patinada' no va radicar únicament en què la frase era exactament la còpia passada a net de "la unidad de destino en lo universal" de José Antonio Primo, sinó que sis dies després que badés boca, la província francòfona de Quebec va exigir que se la reconegués com a 'societat distinta' dins Canadà i les veus independentistes, que no cessen, es van aixecar de nou amb força i van trasbalsar la política canadenca. El que va callar astutament González és que Canadà reconeix el dret d'autodeterminació -el Quebec el va exercir l'any 1980- i que el francès és llengua oficial equiparable i igual a totes les institucions nacionals del Canadà. Per cert: "He aquí entonces con la urgencia de la singular, descomunal Cruzada surgió la conciencia viva de una patria que "es la proyección histórica en lo universal de nuestra nación; por esto en nuestro concepto de patria no caben particularismos disgregadores, su unidad espiritual, su unidad social y su unidad histórica forman una gran unidad de destino". Estas son las palabras del propio Franco que en aquel 1. de octubre de 1936 fue proclamado jefe del estado español en Brugos, cabeza de Castilla" (Lope Mateo, 'Diecinueve años de España' a 'La Vanguardia' (1.10.1955), X. Arbós i A. Puigsec, op. cit. p. 173).

Els focs d'encenalls, els exercicis de funambulisme, són una

constant en la política espanyola. El rei del regne d'Espanya va estar també molt ficat en el paper quan -el 10 de novembre de 1993- en la seua visita a Jerusalem, capital no reconeguda d'Israel, va ser coratjós en el se discurs al Knesset -parlament- i va demanar el dret d'autodeterminació i per als palestins! Obviament, la hilaritat l'endemà va ser generalitzada al seu felix reialme; com d'habitud, Xabier Arzallus va donar el re de pit, i no li va caler estar especialment brillant en la rèplica perquè, una vegada més -i una més-, Espanya caigués en la paradoxa: "No es de recibo defender la autodeterminación para los palestinos y negarla en España". I ja està.

Aquesta potineria política demostrada pels governants espanyols, generalitzada i constant, ha estat, tanmateix, la que ha salvat a la perifèria. Fins a principis del segle XX Espanya va ser un estat unitari i centralista tan sols en el nom i en la voluntat -una 'unitat profundament superficial', que diria Rubert de Ventós -, perquè ho hagués estat de debò hauria calgut que l'Administració i la maquinària de l'Estat funcionessin. Durant el segle XIX -i abans, és clar- no va ser la nació la que va estructurar la societat -els aprenents de jacobins no ho van aconseguir-, sinó la ciutat, la província i, com a molt, la regió, com és lògic en una societat administrativament endarrerida i amb unes comunicacions que feien pena. Fins a ben entrat el segle XX l'estructura administrativa espanyola no va funcionar a uns nivells mínims. Aquesta no tenia, per tant, capacitat per a homegeneïtzar res. Tampoc funcionaven, és clar, els governs, els quals tenien unes atribucions minses en relació al rei i es preocupaven, únicament, pel que succeïa a la "villa y corte". Perquè es desenvolupés una certa "idea d'Espanya" va caler que arribés el ferrocarril, que cresquessin les ciutats, que apareguessin mitjans d'informació, que es creés un servei militar obligatori i, és clar, que sorgís una 'opinió pública' i que s'estructuressin moviments polítics i d'opinió, ni que fossin pre-democràtics.

Justament per això, quan l'administració democràtico-socialista va pretendre que la maquinària burocràtica 'funcionés' i es va capficar (després es va veure que només era de paraula) en la renovació de les estructures de l'Estat, va ser quan van rebrotar amb més força els tics uniformitzados i assimilacionistes, i quan les formes de vida perifèriques van ser més durament atacades com a "provincianes" i "caduques"; aquesta vegada des dels 'arguments', i no des de les guillotines, de la nació jacobina. (Puntualització: tothom sap que les guillotines son la 'rama armada' dels arguments de la nació jacobina). Tampoc en aquest intent 'regeneracionista' se'n van sortir; possiblement per sort per a les cultures anormalitzades.

De fet, si se segueix parlant català -o gallec o occità- és, fonamentalment, perquè el cos social 'encara' no ha tingut temps de canviar de llengua, perquè han passat escassament tres o quatre generacions des que va començar a introduir-se el castellà de forma generalitzada a Catalunya, i tan sols dues des que va començar la castellanització a ultrança (amb la postguerra). I aquest és un període insuficient perquè una llengua sigui substituïda per una altra. Ara el procés ha estat frenat: ja veurem quin camí segueix la llengua... I s'ha frenat al principat, a les altres terres de parla catalana la substitució avança inexorable.

Tanmateix, tal com demostren Ardit, Balcells i Sales ('Història dels Països Catalans', Barcelona 1980. Volum III, pp. 39 i ss.), la decadència del català no va començar amb l'anomenada Decadència literària (que va ser això, 'literària': llavors tothom era analfabet), ni tan sols amb el decret de Nova Planta de l'inefable Felip V. Poc importava que Antonio de Capmany afirmés al segle XVIII que "el catalán es una lengua muerta para la república de las letras", si ningú no sabia escriure -ni en català ni en cap altra llengua- i la majoria de documents quotidians eren escrits en la

llengua del país. "Durant tot el segle, i fins a començaments del XIX, continuaren sent en català els escrits del Gran Priorat de Catalunya de l'Orde de Sant Joan de Jerusalem, el més aristocràtic dels ordes militars. En català són escrits la majoria de llibres de tota mena de gremis (...), no hi haurà predomini del castellà fins al segon terç del segle passat, justament quan havia començat ja la Renaixença".

Segons Antoni Rovira i Virgili, el català fou substituït pel castellà en l'ensenyament públic a partir de 1825. Joan Coromines retarda aquesta data fins a 1858, i Marian Aguiló recorda d'aquesta època que a Mallorca no es podia aplicar l'obligatorietat del castellà a les aules simplement perquè, no ja els alumnes, sinó els propis mestres no sabien parlar aquesta llengua, la del 'imperio' em refereixo, és clar.

Encara al 1915 el 48 % de la població de Catalunya era analfabeta, i l'únic vehicle eficaç que aleshores tenia la llengua castellana per a penetrar en el teixit social era l'escola; poca via podia fer, doncs. A més, els mestres van dependre dels ajuntaments -que, lògicament, eren catalans- fins a l'any 1900.

El gran canvi, el canvi qualitatiu, el canvi ' substitutori', no es va produir fins a les acaballes dels anys setanta, curiosament -com en el cas de la Renaixença- amb la democràcia espanyola ja instaurada. Encara als anys setanta el castellà era només utilitzat com a llengua 'oficial' o pública per totes les generacions de catalans; però els infants jugaven en català i parlaven català a l'escola -entre ells, ben entès- i la llengua general del carrer era el català. Ha estat la generació del 'baby boom' la que ha començat a parlar català amb dicció castellanitzada i troba a faltar recursos quan l'empra. No cal dir que els mitjans de comunicació, la telemàtica i la victòria absoluta de les lleis del mercat han donat un impuls definitiu a la llengua majoritària i més rendible. De totes formes, aquest procés regressiu està -si el Tribunal Constitucional ho permet- en

revisió. No se sap encara, però, cap on tirarà la llengua catalana. El que és segur és que s'esdevindrà el de sempre, que serà ostage de la política.

Ardit, Balcells i Sales ho exposen clarament (Op. cit. vol. III, p. 436): "Tot i la importància decisiva que l'ensenyament del castellà, i només del castellà, tingués per al retrocés de la llengua catalana, proscriu de les escoles, la persistència del seu ús general s'explicaria menys per una resistència conscient i activa dels usuaris del català que per les greus deficiències de la mateixa escolarització". O sigui, a part l'apatia proverbial dels catalans, la llengua ha sobreviscut perquè els espanyols - contràriament als francesos- han estat ineficaços en la repressió. L'actitud espanyola, però, ha estat en aquest sentit inequívoca; encara ho és ara mateix: el 'primer espanyol', el rei del regne i cap de l'estat, ja va deixar clar el 5 de març de 1990 a l'obertura del II Congrés Internacional d'Història de la Llengua Espanyola que "el idioma castellano contribuye a hacer más leve el castigo de Babel (sic)". I no hi ha més teoria!, que diria Joan F. Mira. Juan Carlos de Borbón no ho sap, però més d'un 40 % dels espanyols (un 40 %!) viu en una comunitat autònoma amb una llengua cooficial distinta del castellà.

Les paraules, per tant, eren directament una bestiesa (com és una bestiesa que es consideri la 'segona' llengua un problema de cada autonomia i no una qüestió d'estat) però ningú no va piular. Està clar que el que es parla al Bierzo o a Olivença és per a ell un 'càstig' que, en lògica, deu caler fer el favor d'extirpar. Després, en el mateix congrés -tot entrava dins d'una mateixa lògica-, els erudits hispans van refusar amb la major naturalitat una dotació de places per a ensenyar gallec, basc i català a les universitats espanyoles. "Siempre la lengua fue compañera del imperio..." (Nebrija), o "el carácter de cada región será respetado, pero sin perjuicio para la unidad nacional, que queremos absoluta, con una sola lengua, el castellano, y una sola personalidad, la española" (Franco),

(Declaracions a 'Jornal do Brasil', 'Palabras del Caudillo, 19.IV.37 a 31.XII.38', (Barcelona, Ed. Fe, 1939), ps. 225-226. X. Arbós i A. Puigsec, op. cit. p. 77)

Un altre dels arguments molt bo d'aquest estat jacobí en estat imperfecte és el que suplanta la manifestació de la voluntat popular (que només es pot exercir, que hi hagi constància, a través del sufragi) amb una insòlita i inèdita 'adhesión inquebrantable' de les masses perifèriques a la unitat d'Espanya que, com el valor al 'soldadito español', "se le supone". I això per part de catalanistes confessos, com és el cas de Pasqual Maragall, batlle de Barcelona, que va afirmar, a propòsit del debat sobre l'autodeterminació, que no calia reivindicar-la "perquè si Catalunya s'autodeterminés triaria seguir sent espanyola". Aquest "donar per fet" en política no és gaire original: Hassan II, Kim Il-Sung o Sadam Hussein, per exemple, estan absolutament convençuts que els seus 'governats' els adoren i que, en conseqüència, no cal consultar-los... Tinc una cita-paral·lelisme estupenda: "Y es que hoy está aquí el espíritu enfervorizado, no sólo de esta rica provincia de Barcelona, sino de todas las provincias catalanas, de sus instituciones, sus hombres y sus tierras, de todos los catalanes, en fin, españoles como los primeros, que sentimos la emoción y la alegría solidaria de lo hispano". Les paraules no són de Franco, com es podria pensar, sinó a Franco, i corresponen al discurs d'un català -que té més mèrit-. Són les que va pronunciar el marquès de Catell-Florite, president de la Diputació de Barcelona, en un sopar amb què la institució va obsequiar el caudillo ('La Vanguardia', 30.10.1957. X. Arbós i A. Puigsec, op. cit. p. 178).

Una altra opinió que és una joia en el sentit de 'donar per fet' és la del socialista de pro Víctor, perdó, Javier Pradera que, a més, imparteix teoria sobre una pràctica que a tot arreu es diu feixisme (negar la consulta popular) i que ell, en un alarde de malabarisme ideològic,

converteix en l'essència de la democràcia. A banda de permetre's acusar els propis pacients de la repressió d'antidemocràtics; és genial:

"Además de sus implicaciones intraeuropeas, la autodeterminación plantea problemas casi insolubles [!] a los sistemas que atribuyen la última palabra en las decisiones al voto de los ciudadanos [!]. Desde este punto de vista, la afirmación de Arzalluz según la cual la fuerza nunca podrá, a la larga, aherrojar la voluntad de un pueblo apunta tal vez contra su compañero Anasagasti, que sacó a colación el espantajo de una eventual intervención militar en Euskadi, pero yerra si pretende polemizar con interlocutores demócratas [!]. Los partidarios de la autodeterminación del País Vasco (o Cataluña) no tendrían que enfrentarse con soldados, sino con votantes. Por lo pronto, el ejercicio de ese derecho exigiria la previa reforma de la Constitución para darle cabida dentro de nuestro ordenamiento jurídico-político, objetivo que necesitaria la aprobación de los dos tercios de las Cámaras, la convocatoria de elecciones, la ratificación por las nuevas Cortes y un referéndum popular. Pero la firme oposición de los socialistas a esa revisión constitucional la hace aritméticamente inviable.

"Por lo demás, és altamente improbable que las urnas logran sancionar los ideales sabinianos de un País Vasco unido e independiente. (...) Y quedaría por despejar la incógnita decisiva ¿qué segmentos del electorado nacionalista, globalmente minoritario en los cuatro territorios españoles, tiene auténtica vocación independentista y votarían a favor de la separación del País Vasco en un referéndum por la autodeterminación" ('El País Domingo', 25 i 26.12.93). O sigui, feixisme pur, com que és una incógnita quants votarien a favor de la independència, no es fa el referèndum, no fos que el guanyessin. Autodeterminació, en principi, no és independència, és democràcia. Es tot el llenguatge unitarista el que fa pudor.

Pradera també dóna per suposat (article citat) que el País Basc es declararia independent "contra la voluntad" dels espanyols, en un altre exercici de prestidigitació argumental i de profecia política. Les enquestes, i la realitat, en canvi, aporten matisos. Només els feixistes declarats -de Fuerza Nueva a skin heads- es manifesten incondicionalment a la via pública a favor d'aquest ens concret i insondable que es diu Espanya. Totes les manifestacions populars van en tot un altre sentit, fins i tot a l'Espanya castellana i, en especial, és clar, a la perifèria 'diferent', i els exemples existeixen a balquena. Caldria veure quants madrilenys o sevillans farien costat a una annexió per força del País Basc quan aquest hagués demostrat amb els números que no vol ser espanyol. Una intervenció -més si fos militar- per mantenir les fronteres espanyoles en aquest cas trobaria una forta oposició dels demòcrates espanyols, fins i tot dins del propi parlament. Està clar que Izquierda Unida-Iniciativa per Catalunya s'hi posaria frontalment, i no cal dir les forces perifèriques. I gran part de la ciutadania, que calla quan no arriba la sang al riu, també. Si es neguen a fer el servei militar, ¿com se'ls podria obligar a anar a fer el gamarús amb una baioneta a la mà a Arrigorriaga o Sant Feliu de Pallerols? Santos Juliá ('El País', 5.4.94) en diu una de bona: "En tierra de cristianos viejos cuando un convento proclama a voces su nueva fe hará surgir a su vera una retahíla de creyentes más furibundos, de esos que mamaron, con perdón, las creencias en los pechos de su madre y que siempre están prestos a partirle la cara al recién llegado en nombre de la antigua y verdadera fe. ¿España? Sí, desde luego, pero a condición de no emprender con su nombre una nueva cruzada.

També té molt de suc el que Juliá afirma més amunt en el mateix article: "Los españoles que ahora rondamos los 50 años creíamos habernos liberado del virus nacionalista en las aulas de aquellos institutos menesterosos en las que un profesor del espíritu nacional pretendía

inculcarnos la idea de España una, grande y libre mientras penetraba a borbotones por las ventanas el frío y la miseria de la calle. (...) Y así hemos crecido: convencidos de habitar una nación fracasada, como a medio hacer (...) Y de pronto, a personas de esa misma generación que pusieron su firma al pie de resoluciones políticas que no hace más de 20 años proclamaban el derecho a la autodeterminación de todos los pueblos del Estado español, les ha dado la ventolera de proclamar no ya la existencia de España, sino su fe en ella. España se habrá convertido así de buenas a primeras en objeto de fe: yo creo en España, dicen ahora, como nuevos Saulo de Tarso caídos del caballo al resplandor de una poderosa luz que llena de sentido sus vidas".

L'adhesió "incondicional" a Espanya que tant es teoritza, està també fortament contestada en les manifestacions quotidianes dels 'distints' ¿per què quan es treuen banderes al carrer l'espanyola és anatema -un anatema espontani i popular, d'altra banda? ¿Per què es diu Estat espanyol? ¿Per què els propis socialistes tenen rubor d'usar la paraula 'Espanya'? Exemple, l'eslògan utilitzat perl PSOE a les eleccions de 1989 usava la paraula 'Espanya', a tot arreu menys a les nacionalitats 'històriques', on es va feia servir, en canvi, la de la 'comunitat' propia . Si tan clar ho tenen ¿per què ho dissimulen? Si tan espanyols són els ciutadans d'aquestes regions com els de Múrcia o Pinar del Monte, ¿per què ho canvien? Perquè Jáuregui i Obiols han de reiterar que "els nacionalistes no tenen el monopoli del basquisme o del catalanisme? I per què a Arzallus i a Pujol no els fa cap recança que els socialistes tinguin el monopoli de l'espanyolisme. Es claríssim, perquè malgrat el reiterat cant a "les forces de progrés" que fan els socialistes, el basquisme i el catalanisme ven, i l'espanyolisme va ser, és i serà -mentre sigui imposat- feixisme.

"De entrada, la propia unanimidad del diagnóstico resulta ya sospechosa, Por experiencia sabemos que cuando 'todo el mundo' se

acuerda y conforta con una opinión, es a menudo su complicidad más que la racionalidad lo que está en juego", diu Xavier Rubert de Ventós respecte als atacs furibunds i unidireccionals que reben els nacionalismes dels 'pobres' ('Nacionalismos. El laberinto de la indentidad, Madrid 1994. P. 13). No sé -no puc saber-ho per llei- si els catalans o els bascos son independentistes; en canvi puc assegurar, pel que he vist, que no són dependentistes; i això (quan la idea d'independència s'ha estat reprimint durant segles i la de dependència fomentant a ultrança), ja té un mèrit. En aquesta qüestió de donar per fetes les coses saltant-se els principis democràtics, el president del PNB va estar, com sempre, a l'aguait: "Xabier Arzalluz retó ayer al líder de los socialistas vascos, Ramón Jauregui, a que pregunte a los nacionalistas vascos si de verdad quieren la independencia de Euskadi. En concreto se refirió a unas declaraciones hechas por éste anteayer en las que afirmó que el PNV no quiere la independencia. "Que haga la prueba y que suprima el artículo octavo de la Constitución [el que encomana a l'exèrcit la salvaguarda de la unitat d'Espanya], si tan seguro está de que no queremos la independencia", le retó" ('El Mundo, 28.3.94).

Però és que, a més, les ments preclares de Maragall, de Jáuregui i de Pradera, que donen, no ja per suposat, sinó per consumat i segellat, que catalans i bascos son dependentistes, no sols s'ho inventen i neguen la democràcia, sinó que neguen les estadístiques i l'evidència de cada dia. Citaré el cas català perquè és el que tinc més a mà i perquè és més moderat que el basc pel que fa al rebuig de l'espanyolisme. A pesar que el català té una vegonya immanent a manifestar les seues opinions, mai no es queda indiferent davant de les enquestes d'índole nacionalista. Tots els sondejos revelen que a Catalunya, a pesar de la manipulació de la informació i de la propaganda massiva en contra, existeix un alt grau de consciència de poble diferenciat. A més, hi ha un percentatge força alt de

persones que es manifesta obertament a favor de la independència; en cap cas són el 51 per cent, però sí que són moltes més que les que es pronuncien per la dependència. Segons una enquesta encarregada per la Convenció per a la Independència Nacional, el 39,4 % dels catalans és partidari de crear un estat propi i el 46,1 % s'hi oposen, una diferència ben minsa, donades les circumstàncies i que llavors no hi havia cap partit 'conegut' de defensés obertament la independència. Aquesta enquesta, que es va fer pública el novembre de 1988, revela que el 71 % dels catalans consideren que Madrid no atèn Catalunya. El sondeig, atès qui el va encarregar, es podria considerar 'intencionat'; però una altra enquesta encarregada pel 'Diari de Barcelona' l'abril de 1988 n'és plenament coincident: el 39,8 % dels catalans veuen amb bons ulls la independència i un 41 per cent la veuen viable (val a dir que en aquella època el 'Diari de Barcelona' estava manifestament vinculat al PSC-PSOE). Els autors d'aquest sondeig afirmaven que "el nacionalisme català té un perfil d'independentisme sociològic". Tots els estudis donen percentatges alts pel que fa a la voluntat de convertir Catalunya en una nació sobirana. Al capdavant del 'ranking' se situa una enquesta encarregada per la revista 'Tiempo' -de Madrid-, publicat l'abril de 1988: en ell es manifesta que un 20 % de la població és partidària del màxim grau de llibertat per a Catalunya.

No he volgut que la 'febre' de l'independentisme del centre i l'est d'Europa se m'endugués, per això publico dades anteriors, quan l'espanyolisme fi, 'beautiful' i suposadament cosmopolita era encara molt reconegut, i Espanya passava un moment dolç econòmicament i sociològicament. Llavors encara no 'existien' ni Lituània ni Eslovàquia. Cal pensar que les xifres independentistes s'ha potenciat.

Tots els sondejós coincideixen, a més, en què l'independentisme creix en proporció inversa a l'edat. El 'Diari de Barcelona' publicava que ni

més ni menys que el 70,4 %! dels joves d'edats compreses entre els 18 i els 25 anys són partidaris de la independència. Obviament Fernández Ordóñez tenia motius per a estar alarmat. Però potser els que tenen vacació d'alarmistes s'haurien d'escandalitzar encara més, perquè segons l'enquesta publicada per la Convenció per a la Independència, un 60 % dels catalans 'autòctons' és partidari de la secessió i ni més ni menys que un 34,6 % dels immigrants, també.

Si tenim en compte que, òbviament, el futur és dels joves i que cada dia que passa un immigrant ho esdevé menys (la 'immersió lingüística' tampoc és políticament innocent), podem començar a creure que Espanya (en el sentit de 'una, grande y libre', s'entèn) comença a ser una utopia. Hi ha unes altres dades en l'enquesta del 'Diari de Barcelona' que van deure esgarriar a més d'un: solament un 3'8 % ¡un 3'8 %! 'de catalans 'autòctons, se senten "espanyol que viu a Catalunya o a Espanya", només un 8'9 %, ¡un 8'9 %! se sent identificat amb la bandera espanyola i únicament un 9'7, ¡un 9,7! s'identifica amb les seleccions esportives espanyoles. Aquests percentatges pugen entre els immigrants o fills d'immigrants, però mai d'una forma rotunda: tan sols un 43,2 % d'ells se sent "espanyol que viu a Catalunya o Espanya", i només un 33,1 % s'identifica amb la bandera espanyola.

I no sols ho diuen les enquestes: l'Ajuntament de Barcelona va fer l'impossible perquè no hi hagués només banderes quatribarrades als balcons durant els Jocs Olímpics. En un intent desesperat, en veure'n l'allau, va fer una crida pels diaris perquè els ciutadans possessin "qualsevol bandera, ¡fins i tot la del Barça!" als carrers. El gest matusser no els va valer de res: l'única bandera present a tot arreu era la senyera: tots som una mica nihilistes i tenim alguna fe en l'Acràcia, però cal estar ben torrat per pensar que els símbols no volen dir absolutament res ¿Quantes 'E' i quants 'CAT' es veuen als cotxes? ¿Qui surt al carrer per la

festa del Pilar (de la Hispanidad) i qui per Sant Jordi a Catalunya? Jo, francament no hi veig enlloc aquesta adhesió rotunda a Espanya. Pot ser que la gent accepti el que hi ha, però l'estat unitari fa ja aigües, perquè si hi comença a haver una altra cosa -una cosa que sorgeix des de fa segles malgrat les 'adhesiones inquebrantables'- la permutació serà tan immediata i tan natural com un part als nou mesos d'embaràs.

I aquesta 'desafecció' no ve tan sols per part dels catalans (ni dels altres descreguts, els bascos), ve -encara que sigui en menor mesura- de cada racó de les Espanyes, ¿haviem dit ja que Espanya és una nació-estat que no s'ha consolidat i que roman enganxada amb fòrceps?

Joan Fuster, sempre Joan Fuster, a "D'una "agenda pública" -'Revista de Catalunya', Mèxic, setembre de 1967- (recollit a Op. cit. amb el títol de "Sobre el nacionalisme espanyol", pp. 230 i ss.) rescata d'un llibre de Manuel Azaña, 'La velada de Benicarló' aquest lament inveteradament hispànic que el propi president de la segona República no es va poder estar d'udolar: "Don Manuel, en 'La velada de Benicarló' (p. 106) resumeix els fruits d'una intoxicadora tradició historiogràfica: els resumeix en forma d'indignació. Amb una particularitat, però: que l'indignat era, o havia estat, detentor de la màxima magistratura de l'estat, i, en tant que home públic d'una tal categoria, la intoxicació es mostrava descoratjadament perniciosa. Azaña constata que, durant els primers mesos de la guerra dels Tres Anys -per emprar l'etiqueta de Vicens Vives-, l'estat espanyol, l'estat que ell regia, o sigui els territoris rebels de la II República, saltaven a trossos en una dispersió incoercible. "El cabilismo racial de los hispanos ha estallado con más fuerza que la rebelión militar", constata Azaña, i el lector no pot evitar de témer que, en el fons, don Manuel sentia més pànic i més fàstic davant el 'cabilismo' que davant la 'rebelión'.

Es impagable la hilaritat que Fuster aplica al circumloqui-troballa 'cabilismo racial de los hispanos': "La llista de greuges, de la part d'Azaña,

és extensa. "Barcelona quiso conquistar las Baleares y Aragón, para formar con la gloria de la conquista, como si operase sobre territorio extranjero, la Gran Cataluña. (...) Vasconia quería conquistar Navarra. Oviedo, León. Málaga y Almería quisieron conquistar Granada. Valencia, Teruel. Cartagena, Córdoba. "Conquistar": no menos que "conquistar", "como si operasen sobre territorio extranjero". (...)

De fet això ja havia passat exactament igual a la Guerra del Francès, encara que llavors l'Estat gairebé ni existia. ¿Cal assenyalar-ne l'analogia amb els temps presents? Es tautològic, però cal: amb l'enrenou de la cessió del 15 % de la recaptació de l'IRPF a les autonomies es va reproduir el 'cabilismo', o a l'hora d'inaugurar unes televisions autonòmiques que mai no són rendibles -i sí molt deficitàries- o a l'hora de restaurar el teatre del Liceu cremat, o quan cal aigua per a zones assedegades o quan es practica qualsevol esport.., la llista és inhexaurible, interminable, inesgotable. Espanya només existeix en tant que configura un perímetre fronterer. "La "societat", de sobte, davant l'espantada estupefacció dels Azaña, es "dispersava". Allò no era un simple "campi-qui-pugui" provocat per l'emergència bèl·lica: era tot un clar intent de liquidació de l'estat unitari" (Joan Fuster, op. cit.). Seguim: "A Espanya, fins i tot abans de l'explosió dels nacionalismes dissidents, un episodi com el "cantonalisme" de la I República ja venia a denunciar el fracàs d'una temptativa d'aquella mena. Les 'renaixences' literàries i polítiques dels pobles marginals, després més accelerades, ho corroboraven. El 1936, la divergència esdevenia estertòria. En un altre lloc del seu llibre (p. 122), Azaña diu, o fa dir, dels bascos : "Ahí los tiene usted, peleando por sus leyes propias, no por España..." Podia esperar-ne una altra cosa? i encara aquí trobem això de 'leyes propias', que és una expressió d'infecta mala fe: emancipació o llibertat eren paraules més adequades. Però el procés d'integració havia estat tan dèbil que no són únicament els grups "diferenciats" els qui

n'escapen: hi ha particularismes menors, tènues peculiaritats regionals, que tampoc no s'hi resignen. Si a Santander haguessin arribat a formar un 'gobiernito' i "con ministro de Asuntos Exteriores y todo" -com en el 1873 Cartagena va ser "cantó" refractari a la submissió-, els Azaña ho haurien trobat excessivament còmic. Des del seu punt de vista, no deu ser gens còmic. Dubto que hi hagi cap estat unitari, de base ni que sigui sufocadament plurinacional, que no es vegi sota l'amenaça contínua dels corrents desintegradors. Però a Espanya el mal sembla més endanyat"

De fet, Espanya perviu ja només com a "religió" (i gràcies a això). El tabú de les fronteres de l'Estat és avui el darrer dels déus que mora als boscos d' Europa, el darrer dels tabús político-socials, no en va l'estatalisme (no el nacionalisme) és la darrera ideologia: pel camí s'ha anat quedant el cristianisme, la monarquia, la revolució, el comunisme, el liberalisme, el sexe, el 'mauditisme' i el mateix nacionalisme (i l'art i 300 dels seus ismes, la família, l'homosexualitat, i fins i tot la zoofília). Només queda l'estatalisme; i potser fariem un favor al cosmos deslliurant-l'en. Tots els dogmes han caigut, en la seua vessant sacra, llevat de les fronteres de l'Estat, que són ara, malgrat tota la demagògia en sentit contrari, més fortes que mai. Son sagrades, immutables. Son, fins i tot, inefables. Fins que es dessacralitzen, es muten i se'n parla, és clar... El tabú perdura a l'Europa occidental: perdura, concretament, a Gran Bretanya, França, Espanya i Itàlia. A Bèlgica saben que són fràgils i, fins i tot, els britànics, ha reconegut el dret a l'autodeterminació d'Irlanda del Nord (el seu problema és massa gros). A Itàlia la Lliga Nord ha esbotzat l'antic encarcament unitarista. Queden, és clar, Espanya -que té autonomies, però no és autonomista- i França, l'eterna França.

"Nous portons tous un serbe dans nous; a cause de celà il faut qu'il y aille des frontières, autrement tout le monde se batrait, se tuerait, pour un mètre de terrain", em va dir el filòsof André Glucksmann, el qual, com

bon francès, ni per un moment podia admetre que al seu país la democràcia no fos l'encarnació de la perfecció, ni se li havia acudit mai "¿quoi?" que es parlessin sis llengües -ja residuals, això sí- a més de la gloriosa oficial -"presque 200 milions"- en zones del portentós exàgon.

No deixa de tenir raó Glucksmann pel que fa a les fronteres. "Això que sembla tan escassament racional és, tanmateix, la part més gran i més substancial de la història d'allò que se suposa que és la màxima creació de la racionalitat moderna: l'estat. L'estat, en efecte, si no és territori i frontera -i disposició a defensar l'un i l'altra per la força- no és estrictament res" (Joan F. Mira, "Sobre pobles i fronteres. L'assentament, el territori i la consciència dels límits", 'Revista de Catalunya', febrer de 1994). Evidentment, això és l'estat, i no puc arribar a concebre cap entitat avui que el pugui jubilar. Es com el buit o el no res, el no estat es inimaginable: Per això caldrà convenir que és l'única expressió territorial i política possible avui. Però, una vegada més, des dels feixistes, fins als àcrates i els cosmopolites carrinclons, l'Estat és només atacat quan una entitat que no el té el vol assolir; llavors es tracta de tribalisme, de provincianisme i fins i tot d'antropofàgia. Ningú diu res, però, dels estats constituïts, i menys encara dels constituïts contra la voluntat de molts dels seus associats. Es una de les fal·làcies -i no la menor- de l'espanyolitat. "¿Com podem donar crèdit a una entitat que ha creat el nazisme i l'estalinisme?", diu Rubert de Ventós.

"Tan perillosa és la dogmàtica dels límits, tan exposada a totes les passions, que periòdicament els estats mateixos -els primers responsables i els primers afectats- es proposen l'amnèria com a solució: no recordar, no tocar, és massa arriscat. Tant al Congrés de Viena com cent anys després al Congrés de Versalles, a les conferències de lalta com a les molt recents d'Hèlsinki, les fronteres estables reconegudes, intocables, apareixen com el bé suprem a preservar". (...) Què significa, per

tant, la suposada 'desaparició de les fronteres (és a dir, la supressió dels punts de vigilància policial o el menor treball dels duaners? Significa, entre altres coses, que els límits i la consciència dels límits, s'afebleixen en un camp en un camp bàsicament econòmic-administratiu, però es reforcen, paradoxalment, en el simbòlic-moral. Hom viatja més que mai, i amb el menor destorb de les fronteres que mai, és cert (allà on és cert, és clar). Però això significa també que hi ha més gent que mai que té la percepció directa de 'creuar la ratlla'. (...) Perquè l'existència, que és sobretot el de l'estat, és tan real i amb tants elements perceptibles, com 'abans' de la seua suposada pèrdua de vigor en àmbits més extensos com la Comunitat Europea. Cap estat -com a ens jurídic, com a subjecte suprem de dret, com a 'poble'-, cap ni un' no ha cedit encara res, absolutament res, en el concepte i en la realitat de la possessió i el control del territori. Pot haver cedit part de la seua capacitat de controlar les relacions econòmiques o professionals dels seus ciutadans, però no en res que derive de la patrimonialitat essencial del mateix espai físic. S'entén, i s'accepta, que aquesta patrimonialitat és una cosa intocable, 'natural' -és a dir, antiga, originària, indiscutible-, i, per tant, no sotmesa a convenis o cessions. (...) Els qui, com Dahrendorf, en nom d'una suposada racionalitat liberal, es lamenten d'un -també suposat- neotribalisme i aposten pel model clàssic d'estat obliden massa fàcilment que és l'estat, més que la nació etno-cultural, qui ha portat els límits de la tribu a la seua forma suprema, la més dura, rígida i intocable: la forma del mapa i de la frontera. I que no hi ha símptomes que aquesta rigidesa, o cap de les seues conseqüències, haja d'atenuar-se en un futur pròxim". (Joan F. Mira, op. cit.). Mira aquí esmicola de forma contundent i implacable una altra de les gran fal·làcies amb què el nacionalisme espanyol vol contenir els indígenes -les 'tribus'- perifèrics.

Aquesta religió, com indica Santos Juliá, ha rebrotat amb força a

Espanya en els últims mesos. Passava com amb el racisme, que a Espanya 'no n'hi havia' perquè no hi havia estrangers, i els gitanos eren pocs, vivien en guetos o ningú se'n recordava. I, com de costum a Espanya, agafa la forma de paradoxa i 'doble rasero'. Rubert de Ventós o emfasitza estupendament (Op. cit. pp. 29 i 30):

"Hasta hoy, por ejemplo, los nacionalistas escoceses se alineaban un 43 por 100 con los laboristas y un 25 por 100 con los conservadores. Es posible que en adelante las cosas no sigan así y las consecuencias de ello son revolucionarias por lo mismo que, según la definición de Wiener y Kuhn, son imprevisibles.

"Y esto es precisamente lo que tú argumentabas cuando, por un momento, dejabas de repetir "no pasa nada" (o que, de pasar, "no nos afecta") y comenzabas a enumerar los "terribles peligros" que nos acechan. Plaga de autodeterminaciones que no harán sino generar pequeñas 'Gemeinschaften' racista a la caza del judío o del azerbaiyano que les caiga dentro (como si las grandes 'Gesellschaften' alemana o soviética hubieran sido el paraíso de las minorías). Proliferación de integristas, de fundamentalismos místicos, de irredentismos fanáticos... Tú, que en los sesenta te habías entusiasmado con los grupúsculos ácratas, que en los setenta dijiste aquello de 'small is beautiful', y en los ochenta leías los Upanishads, tú mismo, de repente, empezabas a ver un peligro letal en cada aspiración nacional o religiosa no homologada y bendecida por el orden de Yalta.

"Mas sutil que tú, encontró una solución ecléctica: todo ese nacionalismo emergente que es 'allí', en el Este, funcionalmente positivo, ya que refuerza el mercado, la sociedad civil y la legitimidad democrática, es 'aquí', donde ya están consolidados terriblemente -funcionalmente- malo. Tan malo que por mucho que tuvieran derecho a ello algunas nacionalidades, más derecho tienen a impedirlo las 'otras' naciones que se

verían calamitosamente afectadas por el desbarajuste".

Encara que la visió de Enrique Gil Calvo (profesor de Sociologia a la Universitat Complutense de Madrid i articulista) és un tractat de la irracionalitat pura, és la que impera a Espanya. Pero, com totes les ximpleries, no podrà ser mantinguda eternament...

Una fal·làcia impresentable en la qual hi ha la sospitosa unanimitat que denuncia Rubert. Tota la caterva de franquistes reciclats, carques, skins, progressistes orgànics, esquerranistes immutables, liberals de disseny, moderns de barra fixa i integristes patris en general, estan d'acord: el nacionalisme -dels altres- és una matèria altament perillosa, antiquada i execrable. Resulta francament divertit observar senyors amb bigotis prims i ulleres fosques, que van a missa cada diumenge, afirmen que l'avortament és un assassinat i estan encantats amb l'energia nuclear, dient que el nacionalisme -català o basc- és reaccionari o, simplement, "antiquat". Son capaços de practicar atàvics rituals litúrgics -preferentment catòlics, apostòlics i romans-, d'enyorar el materialisme 'científic' o d'imposar la religió o la Formació del Espiritu Nacional a les escoles, de demanar l'expulsió dels immigrants, de dir que és pecat la fornicació o que els homosexuals són uns pervertits..., però afirmen amb tota tranquil·litat que reivindicar el dret d'autodeterminació és cosa del segle XIX.

La història ¿calen més proves? evoluciona cap a la disgregació de les unitats polítiques no basades en el consens, i el que és curiós és que sempre s'han anatemitzat les particions: els conservadors espanyols asseguraven que abans de independitzar-se Cuba hi hauria grans catàstrofes, i ja s'ha vist... i el mateix deien els irredemptistes francesos respecte d'Algèria en dates tan properes com 1958. Tot és immutable, fins que muta, es una simple qüestió de veure les coses des del prisma progressista o reaccionari.

Tampoc no es podien tocar les fronteres dels imperis, i van aquests van esbotzar-se després de la I guerra mundial. Com diu Joan F. Mira, fins a esdeveniments tan pròxims com els Acords d'Hèlsinki (1975) es va considerar que eren immutables les fronteres de la II guerra mundial. Hi va bastar amb que la dictadura afluixés la mà a la Unió Soviètica perquè tota

l'Europa central i oriental es commocionés. No sols això, havíem sentit de sempre que les fronteres colonials d'Àfrica eren per sempre, que si tan sols una canviava, el continent sencer esclataria en tensions ètniques i nacionals. Es va separar Eritrea i res no ha passat. Millor dit, ha passat que els eritreus i els etiòps, finalment, viuen en pau. Ha passat també que una frontera, la que hi havia entre el Marroc i el Sàhara Occidental, ha estat esborrada per la força -gràcies Espanya!-, i els 'campions de la democràcia' occidentals s'han queixat només perquè constés en acta. ¿Es tan difícil entendre que el que allò perillós és obligar a viure junts gentes que no es 'pensen' en comú? Especialment quan no hi ha pacte, quan una de les parts imposa els seus codis a les altres. ¿Calen exemples més clars que els de Sudan o Iugoslàvia?

Europa s'està encara fent. La meitat dels seus estats s'han estructurat aquest segle, amb Versalles i lalta: Hongria, Noruega, Àustria, Irlanda, Bulgària, Romania, Malta, Xipre, Turquia.., o el passat: Grècia, Itàlia, Alemanya, Bèlgica.., això apart, és clar, dels nous: Bòsnia-Hercegovina, Macedònia, Croàcia, Eslovènia, Ucraïna, Moldova, Estònia, Lituània, Letònia, Bielorrússia, República Txeca i Eslovàquia. Es evident que el procés no s'ha aturat; hi ha casos pendents ben evidents: País Basc, Països Catalans, Còrsega, Escòcia... Edward Mortimer, analista polític i especialista en afers internacionals del diari britànic 'Financial Times', atent als canvis que es produïen al centre i a l'Est d'Europa, va dibuixar a principis de 1990 el mapa possible de l'Europa de l'any 2020. En la seua especulativa distribució no sols apareixien totes les nacions que s'han format a recentment a llevant, sinó també a l'oest. De l'actual Espanya s'hi esqueixen Catalunya i el País Basc, i hi apareix una "Federació Espanyola" que hi inclou Galícia, Andalusia i les Castelles. "Si l'ús de la força va desapareixent, és difícil imaginar com les nacions encara sotmeses podran continuar subjugades", diu Mortimer amb total tranquil·litat d'esperit.

Hi ha una dada que per a alguns serà inquietant: els fets i el calendari han donat, fins ara, la raó en tot a Mortimer. Sens dubte, l'analista del 'Financial Times' té més qualitats per a la profecia política que el president del govern espanyol, Felipe González que va declarar que ell i el seu partit, el PSOE, combatrien el dret a l'autodeterminació "des del govern, des de l'oposició o des d'on fos". A Manuel Vázquez Montalbán no li va passar desapercebuda la qüestió: "lo que alarma es la tercera disyuntiva del presidente del Gobierno". Aquest "desde donde sea", implica, lògicament, els GAL i altres turbulències de la maquinària de l'Estat, "que se defiende también desde las cloacas". El seu segon, Alfonso Guerra, va afirmar tan frescament, a la mateixa època, que "los que hablan de autodeterminación no son leales a la Constitución y el gobierno combatirá este tipo de actitud". Només fins que deixin de ser 'gobierno', és clar, o fins que els esdeveniments els deixin sense país que governar. El fet de no ser lleials a la Constitució és una cosa que comença a divertir ja a molts, perquè les lleis de base divina tipo Principios Fundamentales del Movimiento n'hi ha hagut un tip. Pressento que d'ara endavant no respectar la Consitució serà un gran argument d'iniciativa política, un alicient, diguéssim. No tardarà gaire a iniciar-se un nou esport a Espanya: 'el tir a la Constitució'.

Pocs dies després de les actuacions estelars de González i Guerra, el cap de l'estat, Juan Carlos de Borbón, va proclamar en el seu missatge de Nadal a la ciutadania "la indisoluble unidad de Espanya": recollit directament de les altures, probablement. En les qüestions fonamentals, en l'última frontera, en l'última religió, calia recórrer a l'enviat de Déu a Espanya perquè deixés ben clar que hi ha coses immutables: la primera persona de la santíssima trinitat s'afanyava a defensar-ne la segona. La tercera, per la seua banda, va parlar per boca dels capitans generals de Burgos, Barcelona i la Corunya. Aquests militars, en esplendorosos

discursos amb motiu de la seua pasqua (6 de gener), van al·ludir a "la unidad de la patria (sic) [el rei, almenys, havia dit "Espanya"] y a la defensa que de ella han de hacer las fuerzas armadas". Li donaven en safata els arguments a Arzallus.

Aquestes van ser algunes de les manifestacions de les altes instàncies de la 'unidad de destino'. Un dels esports predilectes dins l'Espanya dels darrers anys. Una de les petardades més grosses -que va inaugurar tradició- va ser l'organitzada arran de la proposició no de llei del Parlament de Catalunya a favor de l'autodeterminació va congriar, d'altra banda, perles retòriques que no se sentien des dels temps infaustos de la dictadura; la darrera, em refereixo. El govern espanyol va frenar immediatament tot el procés de transferències a les autonomies, amb una demostració descarada de xantatge per una decisió d'un parlament que, encara que ingènua, era perfectament democràtica i legítima.

El consell de ministres va analitzar ràpidament, el dia 15 de desembre de 1989, aquesta resolució del parlament català i va estimar que la decisió "pone en peligro la unidad de España". Espantats, van anunciar per boca del ministre per a les Relacions Autònòmiques, Joaquín Almunia, que la qüestió frenaria el desenvolupament autonòmic. Ho van dir així, sense eufemismes! Jordi Pujol, en una mostra de suposada ironia gens habitual en ell, va replicar que tant li feia, que "pitjor no podem estar".

El president del govern espanyol va utilitzar termes extremadament durs contra l'entelèquia d'autodeterminació, i va recalcar que seria "absolutamente inflexible" oposant-s'hi, i va treure a rel·luir (ho porta la vara) la vara: va recordar que tenia en la seua mà la clau per a evitar que prospessin aquest tipus de propostes: cal la majoria de tres cinques parts del parlament per a fer qualsevol reforma constitucional. "Aunque el PSOE pase a la oposición y mientras tenga al menos dos quintas partes de la cámara, lo cual ocurrirá durante mucho tiempo [potser no tant], mi

partido seguirá impidiendo que prosperen unas iniciativas tan disparatadas", va afirmar González. Aquestes són les mesures que prendria per les "bones" per a bloquejar les demandes d'autodeterminació, segons va dir; per les "dolentes" estaria disposat a utilitzar alguns dels mecanismes 'excepcionals' previstes al títol vuitè de la Constitució. Aquesta, en el seu article 155, faculta el govern a prendre les mesures necessàries per a forçar les comunitats autònomes al compliment "de les seves obligacions" i a l'abandó de tota actuació "que atenti greument contra l'interès general d'Espanya". O sigui, "atado y bien atado". Algú hauria de començar a pensar, però, que fóra bo per a l'interès general d'Espanya' que es reconegués el dret d'autodeterminació. En principi, començarien a estalviar-se vides, i en el futur potser s'impediria la descomposició de l'estat. Impossible.

Tant les altes com les baixes jerarquies de la nació s'hi van abocar. El president del senat, Juan José Laborda, va dir que l'autodeterminació no era "ni estatutària, ni constitucional, ni europea"; el delegat del govern al País Basc va proclamar sense cap recança que "hablar de autodeterminación es dar munición a ETA", i el president del Partido Popular a Euskadi, Jaime Mayor Oreja, va afirmar que "l'autoderminació seria la fallida de la democràcia", amb la qual cosa es demostra clarament que la democràcia pot acabar ràpidament amb la democràcia, segons sil.logisme prestidigitador d'aquest senyor.

No només els polítics van donar la nota -unitarista a la força-: un editorial del diari de més venda a Espanya, 'El País', va obsequiar els lectors amb una veritable joia d'hemeroteca: "ha sido una declaración [la de l'autodeterminació] por sorpresa y vergonzante (...). La argucia procedimental ha posibilitado un contenido tan pobre de espíritu como aparatoso e incocneto". L'editorial s'estén sobre la forma ominosa amb què van actuar tots els grups que van donar suport a la declaració, per acabar dient: "Los que se acojan a esta lógica del chantaje y mantengan un

cuestionamiento permanente del marco constitucional tendrían que reflexionar sobre el calibre moral de esta actitud". ¿Haviem dit ja que la constitució és un dels anatemes sobre els que se substenta la catedral de la fal·làcia espanyola contemporània?

La visió apocalíptica va durar setmanes; semblava no tenir aturall. Va caler també barrejar-hi, en la línia de Muñoz Molina, la sang i els morts. Va afirmar un tal Antonio Caballero a 'Diario 16' el 23 de gener de 1990: "La primera cosa que necesita un movimiento nacionalista son unos cuantos muertos propios, para poder enterrarlos en medio de furiosas consignas nacionalistas. Luego viene el segundo paso: vengarlos". Per aquí va la interpretació d'alguns sobre una cosa tan aparentment innocua com reclamar l'exercici d'un dret públic.

L'integrisme es va desencadenar: "Nuestra constitución no comprende el derecho a la autodeterminación. Fue aprobada por amplia mayoría en un referéndum nacional, por lo cual es irrelevante [irrelevant!]'lo que sucedió en una determinada región" (Ricardo Lizcano, 'El País', 29, 12, 1989). Aquí el poc respecte a les minories va recuperar el vocable 'región' amb la qual fa anys que no es designa cap unitat administrativa espanyola i que el mateix diari, en conseqüència, havia desterrat del seu llibre d'estil.

La democràcia, clarament, no fa cap gràcia quan va contra els propis interessos, segons demostra el propi Lizcano: "Por qué una consulta sobre este tema? Lo que hoy es [què eren ahir?] el País Vasco, Cataluña, Galicia o Canarias se ha hecho con el esfuerzo de todos los españoles. En todo caso, el referéndum tendría que ser nacional, como nacional ha sido y el todo lo que nutre cada región" (Ricardo Lizcano, artic. cit.).

Els articles i els comentaris amb aquest to van ser generals. Manuel Vázquez Montalbán també es va sentir fregat per aquest integralisme vandàlic i va arruixar, també des de 'El País', la pira del foc sacroespanyolista, va ser un dels pocs que ho va fer: "Cuando aparece el

problema de fondo de las nacionalidades, la zoología se viste de guerra en las azoteas y el complejo de castración de la España unitaria enseña su falsa conciencia de complejo de mutilación. Renace lo genital, lo orgánico, lo esencial, lo providencial, lo telúrico, el idealismo nacionalista prusiano delante del idealismo nacionalista letón, la purísima concepción de la madre 'una, grande y libre' delante de las madres concubinas de provincias con las bragas confeccionadas con banderas espúreas. (...) Que el señor Aznar se refugie en el espíritu de la letra de la constitución para defender la tesis que la hipótesis autodeterminista es desestabilizadora, aunque sea formulada pacíficamente, es entregar la razón autodeterminista a la lógica exclusiva de la correlación de fuerzas armadas. Otra cosa es que la ironía que requiere el frenesí fundamentalista súbito recuperado por el PNV i por CiU. Pero no ha habido ironía en la respuesta. Ha habido Principios Fundamentales del Movimiento".

Mentre els capitosts i lletraferits abocaven Principios a balquena, resulta, oh paradoxa! que, segons va mostrar una enquesta, que tan sols un terç de la població espanyola es declarava contrària al dret d'autodeterminació. I la revista 'Tiempo' incloïa en un reportatge de portada que havia titulat "Fiebre separatista", l'article següent:

"LOS ESPAÑOLES, PARTIDARIOS DE INCREMENTAR EL PODER AUTONOMICO. Defienden incluso la reforma de la Constitución para aumentar las transferencias a las autonomías" ('Tiempo', 9.9.91)

"Según una encuesta de OTR/IS encargada en exclusiva para el semanario 'Tiempo', el 55,4 por 100 de los encuestados se manifiesta a favor de que la Carta magna sea reformada, frente a un 28,7 por 100 que se pronuncia en contra.

En cuanto al incremento de transferencias a la Autonomía, el 46,2

por 100 se manifiesta a favor, mientras el 14,8 por 100 de la población se mantiene indiferente. A estos hechos, se suma la opinión del 37,3 por 100 de los encuestados favorable a que el Senado sea una cámara de representación autonómica".

Xavier Rubert de Ventós dóna també la seua opinió referent a l'estat de la qüestió: "¿Y es casualidad que aún hoy asuste el concepto de autodeterminación exactamente igual que asustaba a principios de siglo el sufragio universal, y que se rechace con idénticos argumentos? ¿Cómo continuar aún defendiendo los múltiples derechos a la diferencia -incluido el género y la orientación sexual- y limitar sin embargo el que los individuos reivindican colectivamente como pertenecientes a un país diferenciado? ¿Y cómo defender, en fin, la autonomía de mercado frente al intervencionismo estatal sin reconocer también esta autonomía en el mercado político de los pueblos y las naciones? (Xavier Rubert de Ventós, 'Nacionalismos'. P. 25).

Y Eduardo Mendoza, en la mateixa línia: "Los argumentos que se utilizan contra la independencia son los mismos que se usaban con las mujeres: 'Pero, tonta, ¿para qué quieres trabajar y ser independiente?'" ('El País Semanal, 1993). Les opinions d'aquest escriptor no han tingut gaire predicament a l'Espanya 'profunda', com no ho tenen les de Vázquez Montalbán., potser perquè, tot i escriure en castellà, han traït els seus 'compatriotes' denunciant l'integrisme espanyol (naturalment, també han denunciat el català). Hom prefereix citar majoritàriament en qüestions nacionalistes altres escriptors catalans que només denunciïn el segon: Juan Marsé, Félix de Azúa, Luis Goytisolo.., que s'han apuntat amb entusiasme a la 'unanimitat'.

La polèmica sobre l'autodeterminació va ser només un cas, una espurna en la foguera sagrada i purificadora de l'unitarisme a ultrança.

Amb una regularitat cronomètrica, s'erigeixen falles i es desplega gran cafarnaüm de pirotècnia per a 'commemorar' cada fotesa que diguin o facin els catalans o els bascos. Santiago ('y cierra España') està eternament vigilant. Fins ara sortien a escàndol per any, o així; però últimament, conforme tothom 'palpa' la descomposició espanyola, aquests 'escàndols', esclaten com els bolets.

Els tres casos més sonats -i entretinguts- han estat la cessió a les comunitats autonòmiques del 15 % de la recaptació de l'IRPF, la 'immersió lingüística' a Catalunya i les declaracions d'Arzallus afirmant que Espanya substentava la seua unitat en la violència de les armes, exactament el mateix que fa ETA per a perseguir la 'desunitat'.

El tema del 15 % -després de mesos d'arrossegar-se- es va fer espectacle després que els socialistes guanyessin les eleccions del 6 de juny de 1993 sense majoria absoluta, i necessitessin, en conseqüència, els vots de CiU per a governar amb estabilitat. Les reaccions que la concessió va provocar van ser tan viscerals que, més que política, el que s'estava fent era un abocament biliari. Jaume Lorés va escriure el següent ('El Observador', 10.9.94):

"No se trata de una conspiración orquestada. Se trata de un clamor popular que ha surgido de las entrañas de la España eterna. Un clamor de ira contra los catalanes. En España no hacen distinciones. Detrás de Pujol, para ellos, están los catalanes en bloque. Ya no se trata del 15 por ciento del IRPF. Se trata ahora de la realidad de Catalunya, su lengua y su cultura y su hecho diferencial.

"España está en peligro. Este es el grito que ha surgido de los cuatro rincones de la piel de toro. El clamor lo ha empezado el Partido popular y ha continuado en todos los medios de comunicación de fuera. A él se han sumado los comentaristas políticos más 'progres. Al lado de este clamor,

Rodríguez Ibarra es un angelito. Se cuestiona incluso el Estado de las autonomías. Y el partido socialista calla. Porque los tiros también van contra él. Se acusa a Felipe González de ceder al chantaje de los catalanes. Cada día se inventan una nueva falsedad. (...) Se trata de odio hacia Catalunya. Todos los viejos tópicos sobre los catalanes se han corregido y aumentado. De nuevo es válida la teoría de que Catalunya no es separatista, pero que España es separadora. No se tolera que se hable una lengua distinta ni que se tengan competencias exclusivas en enseñanza. Se predica que la voracidad de nacionalismo catalán no tiene límites. Se presenta a los castellanohablantes de Catalunya como unas víctimas de la más feroz represión. Se compara a los catalanes con los serbios. Se acusa a Catalunya de explotar económicamente a España. Se insiste en que los vascos son unos angelitos comparados con los catalanes. No es un clamor coyuntural, sino que tiene visos de convertirse en perenne. Si los socialistas catalanes mandaran en la Generalitat, el clamor continuaría. Nunca como ahora se había visto que el problema de España no está resuelto, que se agrava día a día. No se ha alzado ni una sola voz amiga de Catalunya, y eso que no faltaron en otras ocasiones. El único catalán digno para los españoles es Aleix Vidal-Quadras, incluso para los españoles de izquierdas. Cada día aumenta el número de catalanes que se han esforzado en dialogar con España y que creen que este camino es imposible, pero el clamor tendrá un efecto bumerán. Hará aumentar la conciencia de catalanismo del país. Está llegando a unos límites que es más eficaz que un penalti injusto pitado contra el Barça. España a los ojos de Catalunya comienza a parecer un inmenso Guruceta". Aquest final és rotund i premonitori.

Aquesta actitud "separadora" i integrista espanyola, aquesta cacera de bruixes desencadenada contra tot el que faci olor a diferent radicalitzada últimament, només pot tenir un desenllaç: l'esquinçament. Té

raó Lorés quan afirma que els que propugnaven la integració i el respecte, el que pretenien la tan històrica contribució de Catalunya al 'regeneracionisme' espanyol estan cada vegada més desmoralitzats. Dos 'adalids' d'aquesta integració, Pasqual Maragall i Miquel Roca (estendards de les dues forces majoritàries catalanes) estan sense alè, se'ls veu; s'han cansat de predicar en el desert. Encara després dels Jocs Olímpics Maragall declarava: "Hay un proceso de comprensión, y por eso soy optimista, por eso digo que está naciendo una nueva España. No es que esté naciendo hoy; está naciendo desde 1898. Es un parto largo [francament, ben llarg], pero finalmente nace una nueva España, una nueva comprensión". Després, el batlle de Barcelona -que havia predicat aquest tarannà des que anava a l'escola- va callar per sempre més, desbordat (més que una trajectòria, el que hi ha ara és un 'revival' del 'espíritu del 98'; pel pessimisme i la descomposició política, sobretot).

Miquel Roca ho ha intentat tot en el mateix sentit: dir que l'únic que volen els catalans és participar activament en Espanya, que acaten la Constitució, que no conceben Catalunya fora d'Espanya... Tot inútil. Hi ha una gran dosi d'ingenuïtat en Maragall i Roca; no per predicar una política integradora, que és la més bella de les polítiques que es pugui practicar, sinó perquè pretenen convèncer els espanyols des de la catalanitat: matèria probadament impossible. 'Regenerar' Espanya -el gran somni cambaonià d'aquests dos polítics- s'ha mostrat com un tasca ímproba, hercúlea, per a unes quantes generacions de catalans. En aquesta ho va intentar Roca, especialment, i ell ja va declarar "que hauria de ser una pròxima generació la que ho tornés a intentar", després del seu fracàs en l'Operació Reformista . Arzallus va expressar la seua opinió: "El único vasco que interesa en Madrid es el vasco domesticado, el que piensa como ellos". I va rematar amb una rotunditat que no va trobar resposta: "si no les interesamos que nos dejen, que a lo mejor nos las sabemos arreglar

solos".

Josep Antoni Duran i Lleida, president del comitè de govern d'Unió Democràtica de Catalunya, també ha defensat aquest regeneracionisme: "El dirigente de Unió abogó durante una conferencia que pronunció en Valladolid por "un nuevo proyecto" de país "basado en la pluraalidad política, la interdependencia económica y solidaria y la lealtad". Duran Lleida precisó que su partido no pretende plantear una nueva Constitución". "Cataluña puede y quiere construir un proyecto común a partir de las bases de la Constitución de 1978", aseguró. En su opinión, dicho proyecto común necesita un objetivo también común, que en la España actual debería ser "el reto de superar la crisis económica, de modernizar el país y, aún más, de construir Europa". Igual, igual que el seu avi i el seu besavi. I, igual que ells: "Duran Lleida dijo que la vertebración territorial es la asignatura pendiente de la democracia" ('El País', 14.4.94).

Alguna veu assenyada es va alçar per a l'ocasió 'quinzepercentil' des de l'altiplà: no tothom s'havia tornat boig. Javier Ortiz va escriure a 'El Mundo' (9.9.93):

"Ya estamos a la greña otra vez. Rodríguez Ibarra, azote de catalanes, puede sentirse contento: ya ha vuelto a aflorar la añeja desconfianza -por no decir la tirria- que siente los españoles de vocación hacia los españoles de obligación. Lo de menos es el rollo del 15 %. La 'inmersión lingüística' -qué ahogo- [ni per un moment es planteja que hi pugui haver 'ofec' en el fet que els catalans estiguin tots inmersos en el castellà] o el último de los episodios nacionales que Xabier Arzalluz difunde por entregas. Lo de más es lo de siempre: la unidad de lapatria en peligro, antes roja que rota, roja y gualda hasta la muerte. Es penoso comprobar cuánto ilustre capitalino continúa cultivando con esmero su pequeña alma de Felipe V, siempre presta a marchar sobre Almansa para que el Berwick de turno zurre bien la badana a los malditos separatistas

hasta que canten las inmarcesibles virtudes del Ser Español.

"Y así vamos, a golpe de recelo, viendo en cada iniciativa política vasca o catalana otra pieza más del torvo plan separatista que nos va a conducir antes o después, a buen seguro, a convertir esta sufrida piel de toro en un triste calco de los sangrientos Balcanes.

"Bueno, pues no. Desengañense los engañados: ni los dirigentes catalanes ni los vascos esconden el más mínimo plan separatista. Muy al contrario. Créanme: tanto los unos como los otros están encantados de tener montado su chiringuito dentro de España. Es más, su negocio está en función de España. No me yo atreviría a afirmar que se sienten realmente españolísimos. Digamos que se sienten tan unidos a España como Rodríguez Ibarra a Cataluña o Euskadi: o sea, lo justo como para no querer separarse.

"En rigor sería mejor que fueran separatistas. Porque la coexistencia entre pueblos diversos responde a las mismas reglas que la vida en pareja. Y una relación de pareja basada en la desconfianza, las mutuas zancadillas y las pruebas de fuerza resulta un completo petardo. Es muy preferible que, cuando una parte está descontenta con la unión, lo reconozca sin más, diga adiós educadamente y se vaya con viento fresco. Una ruptura franca puede ser un gran trauma, pero acaba por cicatrizar limpiamente. En cambio, una unión mezquina, hecha de odios, miserias u chantajes, provoca heridas propicias a la gangrena."

Malgrat el bell final, aquí li han sortit també a Ortiz el rampell atàvic -i fa bé, al capdavall, és espanyol "de vocación"-: ¿per què la 'immersió' és un offec per als castellans que viuen a Catalunya i no per als catalans que viuen a Espanya? ¿O és que no hi ha immersió per a ells, no sols en la llengua, sinó en l'Estat? I segona: no crec en absolut que a catalans i bascos els interessi el "chiringuito" dins Espanya, o sigui aquesta la raó per mantenir-se dins l'Estat. Aquest és el clàssic reduccionisme del 'problema' a la seua vessant econòmica, un vell tic

marxista i liberal (de nou tots junts en l'"unitarisme"): el que determina la qüestió és la cultura, la ideologia i el sentiment. A més, és mentida: a catalans, valencians, balears i probablement tampoc als bascos, i no cal dir als navarresos, no els resulta gens rendible estar dins Espanya: les xifres canten. El missatge d'aquest espanyol 'integrador' i 'antiseparador' és, al cap i a la fi, el següent: ells no se n'aniran d'Espanya perquè viuen de nosaltres, no perquè 'són nosaltres'. Aquesta, cas que fos certa, seria la unió més indesitjable possible, la que donaria més la raó tan a separatistes com a separadors. I ja en van en dos de 'separadors' -paraula que havia caigut en el desús-, una des de Barcelona i l'altra des de Madrid... Amb el país repartit entre separatistes i separadors -que són els unitaristes a ultrança- ¿com s'ho farà Espanya per subsistir? No veig que prosperin últimament les postures intermèdies o conciliadores ¿com es pot ser conciliador sense reconèixer els drets -totals- de la part feble?

*No cal redundar en la qüestió: és òbvia. Els dards per la qüestió del 15 % anaven directament adreçats a Catalunya, ja que el País Basc usdefruïa el 100 % de la recaptació de l'IRPF. Però és que, a més, tota la ira era infonamentada, la majoria no sabien ni què implicava la cessió del 15% vituperat, tot era fals, tot era una fal·làcia: ningú no volia reconèixer que hi havia xenofòbia; s'estimaven més dir que 'els altres', eren insolidaris.

Les xifres informen una vegada més de la falsedat:

"LAS AUTONOMIAS ESPAÑOLAS RECAUDAN POR IMPUESTOS CUATRO VECES MENOS QUE LAS DE LOS PAISES FEDERALES" ('El País' 18.10.93).

"España es el país con una estructura política no centralizada donde las comunidades tienen menos responsabilidad fiscal y menos coste político en los ingresos. Las autonomías manejan 6,5 billones de pesetas, pero sólo un 14 % de este dinero proviene de impuestos; el resto procede

de la Administración central. En los países federales, la situación es la inversa: numerosos impuestos están repartidos entre los Gobiernos central, regional y local, de forma que el 62 % de los ingresos de las comunidades proceden de impuestos.

"Los 'länder' alemanes obtienen por impuestos el 71,9 % de sus impuestos; las provincias canadienses, el 65,8 %, y los estados de Estados Unidos, el 53,9, según una tesis doctoral presentada recientemente por la profesora Natividad Fernández y que acaba de publicar el Instituto de Estudios Económicos.

"La corresponsabilidad fiscal de los Gobiernos regionales de estos países contrasta con la poca que tienen las comunidades autónomas españolas. La participación de las autonomías en un 15 % del IRPF - aprobada el día 7 tras un revuelo político monumental y el voto en contra de Extremadura, Baleares y Galicia y la abstención de Castilla y León- aumentará poco esta corresponsabilidad. Las autonomías recibirán en 1994 por IRPF unos 400.000 millones de pesetas, elevando así hasta el 20 % sus ingresos impositivos, todavía muy lejos de los porcentajes de los principales países políticamente descentralizados."

Hi ha més dades que demostren la fal·làcia i la xenofòbia. Catalunya s'ha convertit en la caixa dels trons, en el boc expiatori de totes les desgràcies. El 15 de març de 1994 el diari el mundo va publicar una enquesta que després de parlar del grau d'acceptació del govern entre la ciutadania, donava les dades següents: "El sondeo apunta también que el 72 por ciento de los españoles opinan que Cataluña está siendo la Comunidad Autónoma más favorecida por el Ejecutivo". Aquesta apreciació és constant, i es pot demostrar amb milers de xifres, i cada dia, que no sols no és la més afavorida, sinó que és la més perjudicada, en tots els sectors, des de la cultura a l'agricultura, des de les comunicacions a les beques d'estudis. Citaré només una mostra d'una d'aquestes dades, perquè

va ser publicada només tres dies després que aparegués l'enquesta anterior sobre les consideracions dels espanyols respecte a Catalunya i perquè és molt significativa, ja que és el govern central el que distribuïeix segons criteri propi uns ajuts que vénen de fora, i per als quals no hi ha res pactat:

"MADRID, VALENCIA Y ANDALUCIA, AL COPO. Cataluña obtuvo un 4,8 por 100 y reclama a Borrell mayor descentralización en las ayudas". ('Diario 16', 28.3.94)

"El fondo de cohesión, el símbolo de la solidaridad de los ricos con los pobres en la nueva Europa, ha cerrado su primer ejercicio con una distribución desigual en España.

"Este nuevo instrumento financiero es concedido para proyectos de infraestructura y medioambiente que presenta con gran margen discrecional el ministro de Obras Públicas, Transporte y Medio Ambiente, José Borell.

"Los primeros 130.000 millones de pesetas que ha dejado en España en 1993 no fueron a parar fundamentalmente a las regiones más desfavorecidas, sino a la Comunidad de Madrid, que puede terminar con la ayuda comunitaria varios tramos de la M-40 y el regadío del parque de El Retiro, entre otros proyectos.

"Madrid y Valencia coparon el 56,2 % de los proyectos financiados. Siguieron Andalucía y Baleares.

"En el fondo de cohesión Bruselas dispone a propuesta presentada y planificada por el Gobierno central. De ahí que la Generalitat solicita al Gobierno mayor participación en la planificación del fondo, lo que no ha entusiasmado a Borrell.

"Sólo el 4,8 % de los proyectos financiados en el primer año fueron a

Cataluña, y teniendo en cuenta una autopista y la parte proporcional de los estudios preparatorios para el Tren de Alta Velocidad que enlazará el próximo siglo las dos principales ciudades del Estado.

Pere Bonnín ('El Observador', 3.9.93) va donar també la seua visió econòmica i política del tema:

"Gobernar una comunidad autónoma con los dineros del Estado centralizado impide la planificación y encarece los gastos financieros y administrativos.

"El Estado español de las autonomías sólo existe, hasta el momento, sobre el papel y en los numerosos parlamentos autónomos, que generan torrentes de leyes, difícilmente aplicables por falta de autonomía en la financiación y en la gestión ejecutiva. Hemos malversado un tiempo y un crédito internacional importantes creando una cultura de la subvención. Esto, al principio, pudo tener el sentido de estimular a los poderes fácticos y a las bases sociales franquistas [!] para que aceptasen el Estado democrático descentralizado. Pero ahora, frente a un mercado europeo que nos invade, a una crisis económica mundial y a una depreciación sin igual de nuestra capacidad productiva, la cultura de la subvención constituye la peor gangrena.

"El revuelo que está armando la presunta cesión del 15 % del IRPF demuestra que no existe en este país una mentalidad descentralizadora y, por consiguiente, generadora de iniciativas y de responsabilidades autonómicas".

De totes les flamarades purificadores que han socarrat últimament Espanya, la més pintoresca va ser la que va encendre el diari 'ABC' el 12 de setembre de 1993:

"EL 'PROCESO DE NORMALIZACION' NO ES UNA DEFENSA LOGICA DE LA LENGUA CATALANA SINO UNA AGRESION A LA CASTELLANA". (A la portada

havian titulat "COMO EN TIEMPOS DE FRANCO").

"Un profundo desasosiego recorre Cataluña. Se llama 'Inmersión lingüística'. Muchos catalanes que, siéndolo, no se apellidan Pujol o Soler, están en contra. El amor por la lengua propia nno puede convertir a sus hijos en "analfabetos funcionales en español". Rechazan frontalmente la 'Inmersión lingüística' porque temen que en unos pocos años se haya hecho desaparecer la lengua nacional de las escuelas catalanas. El castellano -lo saben, lo dicen- es el segundo idioma en importancia del mundo, lo hablan casi cuatrocientos millones de personas. Es una lengua internacional. "Desconocerla o conocerla mal sería cerrarles el camino en la vida a nuestros hijos". Los testimonios recogidos por 'Abc' hablan por sí solos: muchísimos catalanes, aunque callen, se oponen. Seguro, son mayoría, una mayoría silenciosa: la del miedo".

El titular i l'entradeta d'aquesta 'informació' està farcida de 'perles'. Falseja l'evidència, no dona dades, xifres o cap nom significatiu, barreja informació i opinió -i voluntat-, utilitza llenguatge apocalíptic, glorifica extemporàniament la grandesa d'Espanya i l'espanyol i, per postres, està mal redactada... Aquest pamflet-libel no tindria la menor importància -al cap i a la fi tothom coneix l'"Abc"- si Espanya sencera s'hi hagués abonat a pler. I això per més que el PSOE va denunciar ràpidament que era una maniobra del PP per boicotejar el pacte d'Estat que habien fet amb CiU. Espanya sencera s'hi va abonar: es van donar també les xifres exactes de pares que havien protestat: exactament 300 d'un total d'un milió de nens. I això després que l'"Abc' s'hagués inventat la informació.

Van córrer rius de tinta negra i de paraules com punyals, però una cosa va ser fonamental, una lliçó ens va quedar clara de tot l'enrenou de la 'polémica' lingüística: Catalunya ni es va despentinar. Va ser, clarament,

una genollada al baix ventre dels desestabilitzadors. Jaume Lorés, sota el títol de 'El nuevo lerrouxismo' ('El Observador', 16.9.94) n'havia advertit dels perills:

"La campaña anticatalana en España es clara y definitiva. Habrá que ver las repercusiones que tendrá aquí. Entre la población inmigrada, claro. El tema más agrio es el de la demagogia que se ha hecho en torno a la inmersión lingüística [i només havien passat tres dies des des de la 'sàtira' de l'ABC...]. 'Hasta ahora esto no había sido ni problema ni tema. El caos puede crecer como una bola de nieve. Pero es necesario que alguien, desde el interior de Catalunya, active el fuego. Quien puede hacerlo es el PP ¿Se atreverá? Los socialistas con mentalidad PSOE no pueden hacerlo por los pactos entre el Gobierno i CiU.

"Ahora tienen la ocasión de hacer el lerrouxista. Desde la alta burguesía lanzan a los trabajadores inmigrados contra el catalanismo moderado. El fraude del PSOE respecto a sus promesas electorales puede facilitar esta tarea. Decir a los inmigrados que están explotados por el nacionalismo catalán y que además su España eterna está en peligro es muy fácil.

"El 'Abc' juega claramente sus cartas. El lerrouxismo es un auténtico problema para el futuro de Catalunya. Espontáneamente nohabría surgido. Pero ahora es alentado desde fuera. ¿Habrá cómplices dentro? Vidal-Quadras tendrá que definirse. Hasta ahora el PP se había limitado a ambiguos ataques verbales. Ahora puede pasar a los hechos. Hallaría un gran eco en España. Hasta hoy los intelectuales españoles que se decían amigos de Catalunya no han abierto la boca. Quien calla, otorga. España ha encontrado una nueva razón de ser: atacar Catalunya. En esto son cómplices los españoles de todas las tendencias. La ocasión, pues, la pintan calva.

"No tiene nada de extraño que el centro del ataque ya no sea el 15 % del IRPF sino la lengua catalana. Los españoles no soportan que en

Catalunya se hable una lengua distinta de la suya. Si los inmigrantes aceptaran el catalán como idioma creerían que España estaba perdida. Por eso tocan la línea de flotación de la enseñanza en catalán. Quieren que el castellano de la inmigración acabe con el catalán de los autóctonos. Catalunya se encuentra en la situación más delicada desde la transición. Ha de responder a esta ofensiva. Aunque esté cansada de explicar sin éxito su realidad a los españoles".

Però no sols els exaltats, els periodistes de partit o de 'nació' o els saltataulells havien entrat a sac contra l'ensenyament del català. A tot un president de comunitat autònoma (Juan José Lucas, Castilla y León, PP) se li van posar les coses a l'estómac: "Lucas, con motivo del aniversario de la aprobación de la Constitución, hizo una llamada "a la solidaridad entre las regiones", porque "el egoísmo de algunas comunidades que, amparadas en la aritmética parlamentaria, arrojan dudas a medio plazo sobre la unidad indivisible [!] de España". Se refirió a la polémica en torno al uso del castellano para significar que la Carta Magna "garantiza el ejercicio, el derecho y la obligación [!] de hablar el idioma castellano, aunque hay comunidades en las que no se percibe esta sensibilidad". ('El País, 7.12.93).

Antoni Milian i Massana va dir la seua des de les pàgines de 'El País' (22.12.93):

El modelo de conjunción lingüística que se aplica en Cataluña - modelo que asegura la enseñanza del catalán y del castellano, que garantiza hasta la fecha la lengua oficial habitual del alumno para el periodo de aprendizaje y la escritura, y que establece que la lengua catalana será, en los demás niveles, la lengua normalmente empleada para la docencia- es, a mi juicio, conforme con la Constitución española y el conjunto de nuestro ordenamiento jurídico, siempre y cuando, en su aplicación, el uso vehicular del catalán, que puede ser superior al del castellano, deje para la lengua castellana el espacio suficiente que

garantice y permita su uso normal y correcto por parte de todos los alumnos al acabar los estudios obligatorios; y siempre que, además, prevea un régimen de soporte para los niños que presentan dificultades en el aprendizaje o que se incorporan tardíamente al sistema educativo en Cataluña. Por supuesto, y ello, por lo que a mí me consta nunca ha sido cuestionado, debe enseñarse obligatoriamente el castellano, por ser lengua oficial, y deben preverse dispensas a la enseñanza del catalán -y en consecuencia en catalán- para situaciones transitorias, lo que garantiza el modelo.

"Con las precisiones que se vienen señalando, creo que no hace falta aportar argumentos para negar toda similitud entre el modelo de conjunción lingüística y el modelo que se aplicó en Cataluña durante el período franquista. La misma posibilidad de acudir hoy a los tribunales para recurrir las medidas adoptadas en aplicación del modelo o, incluso, para cuestionar la legalidad del propio modelo es ya una prueba de bulto. Así los tribunales podrán anular aquellos proyectos lingüísticos de los centros que, por carecer de contenido razonable, resulten lesivos o inicuos.

"El modelo de la conjunción lingüística, correctamente aplicado, no sólo es conforme a derecho, sino que puede tener la virtud, frente a otros, de facilitar la integración de los alumnos en lugar de favorecer su separación por motivos de lengua".

Per què, doncs, tant de mullader? Milian havia advertit al principi de l'article "me propongo valorar el modelo lingüístico de Cataluña desde la óptica del derecho". Els 'altres', ni ho havien valorat des del dret, ni des de la sociologia, ni des de la justícia, ni des del consens, ni des del civisme. Ho havien valorat des del fetge (i la sang). A ells no els interessa el que passa a Catalunya amb el català; només els sap greu que el 'gloriós espanyol, "el segundo idioma en importancia del mundo" deixi de ser l'única

llengua oficial a tots els racons de la vasta Espanya. Ni per un moment s'han plantejat que, de moment, el bilingüisme només és veritat per als catalanoparlants. Es tracta del nacionalisme de l'estofa més baixa.

Però van ser ràpidament 'calats'. De "repercusiones" -que deia Lorés- a Catalunya, ni una (en tot cas, en sentit contrari); ni en la campanya de de la 'immersió', la més delicada -la llengua sempre és allò més delicat-, ni en la de l'IRPF, ni en la de l'autodeterminació.., tot al contrari, cada cop més hi havia més catalans que pensaven que "amb el centralisme és impossible". Totes les dades apunten cap al mateix camí: ni amb tots els mitjans desplegats per s'havien pogut erosionar la unitat i la convivència a Catalunya. Mal ho tenen, doncs, els que es creuen que posseeixen una cinquena columna a dins de Catalunya amb la població arribada de fora; la que, suposadament, havia de mantenir 'l'espanyolitat' a Catalunya. I cada vegada la població és més homogènia, potser ni plenament catalana, ni plenament 'castellana', però això és el que significa ja 'ser català'. La cultura catalana és una amalgama, i aquesta amalgama cada vegada està més lluny de l'estàndard espanyol, que és una unitat immutable i integrista. Aquesta Catalunya híbrida, que propugnen des de vessants diferents tant CiU com el PSC-PSOE, i també ERC (i vull pensar que fins i tot els militants catalans del PP) , és la que se separarà evolutivament d'Espanya. Perquè és ella, amb la seua multiplicitat i poliedrisme, la que és realment diferent d'Espanya. Una suposada 'Catalunya catalana' s'enfrontaria a Espanya, però des de la similitud, perquè no faria més que seguir el model ensenyat. Un cop més, als integristes espanyols els ha sortit el tret per la culata: Catalunya ha passat a través del xàfec -del diluvi- sense despenjar-se, i això ha demostrat la seua força unitària pels esdeveniments que es preparen.

En la qüestió lingüística subjau la fal·làcia, la paradoxa de l'espanyolisme, que és, la majoria de les vegades, un 'doble rasero', depèn

de si es tracta de Catalunya o de Múrcia, del País Basc o de la Rioja, de la perifèria o del centre, de les majories o les minories... Però aquests nacionalistes segueixen encara els esquemes de quan els indis eren els 'dolents' de la pel·lícula; no s'han adonat que, fins i tot a Hollywood, les coses han canviat. Ara els indis -i els tibetans, i els kurds, i els bascos...- són els bons. El món ha canviat als nassos i ells s'escarrassen a no immutar-se... El respecte de les minories (l'autodeterminació, quan hi ha possibilitats) s'ha convertit en el principi bàsic de tota democràcia. Aquells pobles "l'existència dels quals pot ser qüestionada en tot moment", com ha dit Milan Kundera, tenen el suport de la comunitat internacional, almenys d'aquella part de tal comunitat que no té res a amagar. "La democràcia passa avui pel respecte de les minories, un cop s'ha aconseguit que imperi la voluntat de les majories", diu el sociòleg Alain Touraine.

Per a a la majoria de la civilitat espanyola -i, evidentment, pel seu ordenament jurídic- segueix imperant la força (de les majories, dels tribunals o dels exèrcits, segons els convingui). A Lucas no se li podia acudir que els aranesos tenen el mateix dret a l'occità que ell al castellà. Si li diguéssim que aplica un 'doble rasero' respondria amb la tautologia colossal que apliquen totes les dictadures: "lo dice en la constitución", o "estamos en España". O amb el directament feixista: "son cuatro gatos"... I ells "casi cuatrocientos millones"...

Aquest engegament arriba a cotes altament iròniques, con quan l'inefable Mario Vargas Llosa (escriptor i acadèmic espanyol) va rebre el premi Jeta, atorgat per la revista 'Ajoblanco' per xxx. Ell ca contestar amb una carta amb molta gràcia que la barra que aplica a les seues intervencions públiques "i la poca consistència de la seua obra" en què acusava als "resentidos, académicos frustrados" i al "nacionalismo catalán!": colossal, perquè la revista que li atorgava el premi havia estat

una de les capdavanteres i propagandistes de la línia que el mateix Vargas Llosa havia llençat a la línia de flotació catalana, amb acusacions de 'provincianisme', 'nacionalisme exclussivista' tot plegat... Estan tan radicalitzats, que ja ataquen a cegues; basta que el premi sigui atorgat a Barcelona perquè tot es doni per clar (¿algú n'havia dit confabulació 'judeo-masónica-separatista'?): ja ningú és estalvi de la cacera de bruixes...

Per cert, "si quieres ser universal, háblanos de tu pueblo", va dir Machado. O "un homme n'est pas libre s'il n'est pas lui meme, c'est pour ça necessaire de le tribaliser? Où est l'ethnocentrisme: en ceux qui veulent transformer tous les pays du monde [en el cas que ens ocupa, tots els pobles d'un estat] en provinces d'une seule capital o en ceux qui veulent que le monde aille plusières capitales?" (Régis Debray). Em sorprenc a mi mateix en plena tautologia ¿com explicar l'evident sense resultar avorrit i obvi? Una de les tradicions espanyoles més vives és el miracle...

Finalment el debat s'està escampant i ja no és una sola postura la que clama. Els Vargas del món acabaran, desemmascarats, resultant patètics. "Quiso reprimir la memoria y fabricar un hombre nuevo", diu Xavier Rubert de Ventós. Pol Pot? Goebbels? Nietzsche? L'estat per força! Espanya, per exemple.

Anatema segon: el rei

"Por el amor que siento por nuestra patria, os pido que perseveréis en la unidad y en la paz y que rodeéis al futuro rey de España, don Juan Carlos de Borbón, del mismo afecto y lealtad que a mí me habéis brindado, y le prestéis, en todo momento, el mismo apoyo de colaboración que de vosotros he tenido. No olvidéis que los enemigos de España y de la civilización cristiana están alerta", (Francisco Franco, 'Testamento político'). Cal dir res més?

La institució monàrquica i, en especial, Juan Carlos de Borbón representen el joc de malabarisme ideològic i polític més colossal de la

història moderna europea, o així. Un rei coronat per una dictadura, que va jurar el seu sistema de lleis feixistes, els Principios Fundamentales del Movimiento, que va fer costat al sistema totalitari en tot moment i que mai se n'ha desdit, ni tan sols ha proferit una sola paraula en contra, és avui lloat, enaltit i sacralitzat com la pedra angular de la liquidació de tot aquell sistema. I tothom s'ho ha empassat. S'ha tractat, sens dubte, d'una operació d'imatge sensacional, perquè no hi ha proves, no ja que el rei garantís la democràcia, sinó que se l'hagués plantejada mai. L'únic evident és que va ser arrossegat pel carro de la transició, entre altres coses perquè no hi havia alternativa. El refrany ' transformar-se o morir' mai no havia estat tan veritat com en el cas de la monarquia postfranquista. Els consellers polítics del rei haurien hagut de ser molt bèsties per a no veure-ho.

Més aviat hi ha proves de tot el contrari, més que no una renúncia al passat. La proximitat ideològica del príncep d'Espanya al Caudillo fou clara; però un cop difunt aquest, l'adhesió ha continuat a la seua memòria. Mai no se li ha sentit dir un "Franco es va equivocar", o "va ser un règim injust", alguna cosa simple que no comprometés ningú i li esbandís una mica el currículum. No, no sols no ha pronunciat una sola paraula d'acte de contricció, sinó que s'han multiplicat les declaracions d'afecte i reconeixement al dictador. "Juan Carlos se niega a expresar un juicio que no sea respetuoso, político o de otro tipo, sobre Franco (...) ¿Se trata de prudencia política o de negarse a la ingratitud?" (Bertrand Meyer-Stabley. 'Juan Carlos, el Rey'. Barcelona, 1993. p. 16). No sols això: "Cuando se le pregunta por Franco, el Rey no vacila. Con sus dos manos sobre la mesa de trabajo se limita a decir: "Siempre fue muy bueno conmigo, muy correcto con mi familia [¿també amb el seu pare, Juan de Borbón?]. Yo le llamaba "mi general" y él me llamaba "Alteza". (Op. cit. p. 15). ¿Però no ha dit sempre el rei que ha estat al servei dels espanyols? ¿N'hi ha prou amb què

"fuese bueno" amb ell el botxí del país sencer?

Com que el rei no parla, l'única manera de conèixer algun tret de la seua personalitat és llegir entre línies a través de les poques paraules que se li escapen (gairebé ni una, com es veurà) o es veuen publicades: cal fer 'sarsuelologia', que no és, com es pot preveure, un estudi sobre les graellades de peix, sinó una elucubració taumatúrgica sobre allò que és o pensa el monarca i, en especial, sobre quina és la seua línia política, una cosa tan críptica com el misteri de la santíssima trinitat; ja què, com ell, és una qüestió de fe. Per no haver-hi, no hi ha -o no es deixen veure- ni investigadors que s'ho plantegin. Res no se sap d'aquesta qüestió fonamental per a l'estat després de vint anys de regnat i bastants de principat. Tot un rei, un cap d'Estat que, segons diuen, ha estat el banderer de la democràcia i una figura cabdal de la història espanyola de tots els temps, i no hi ha hagut un sol investigador, un sol històriador que hagi fet un estudi seriós ¿com és això possible? ¿quins misteris insondables s'amaguen sota la 'veritable' biografia? Com tants altres temes polítics espanyols romanen a la cripta, la del Cid, probablement, tancada amb set panys.

Hi ha hagut una operació de cirurgia estètica colossal a quatre mans entre Maquiavel i Margaret Astor ¿com ha pogut un dubte tan aclaparador no ser ni plantejat? Es un dels grans enigmes del nostre temps; en especial quan abans de la mort del ferrolà ningú, absolutament ningú, era monàrquic a Espanya:

"El pensador Julián Marías, un arrebatado de la primera parte de la transición que lo hizo senador por designación real, escribió: "No hubo en 1976 ni reforma ni ruptura, hubo algo nuevo, inesperado, imprevisible... De tal originalidad que de momento no encuentro ningún ejemplo análogo en circunstancias parecidas en la política contemporánea [en això te una raó absoluta]". Su exaltación es tal que añade concluyente, "(es) la primera

contribución española (a la política) desde las Cortes de Cádiz".

"En un rasgo que algunos consideramos muy hispano, como resultaba muy difícil precisar qué tradiciones podrían reunificarse entre los pasados en liza, se decidió suprimirlos. Todo borrado menos los borradores. El procedimiento alcanzó aspectos alarmantes, Julián Marías, que pretendía ser el puente orteguiano entre dos etapas, la denominada "escuela de Madrid" del período republicano y el difícil mundo de los liberal-conservadores de posguerra, cuando se propuso definir la transición en frío, destacó algo que podría sumirnos en la perplejidad. "El acierto capital de la nueva etapa de España fue la Monarquía. En primer lugar, porque era la única forma de superar la guerra civil, de llegar a una instancia superior ajena a ella, sin vinculación a ninguno de los beligerantes" ('Cuenta y razón', 1988). Cabe deducir, según Marías, que la Monarquía de Alfonso XIII -muerto en la Roma beligerante de Mussolini en 1941- se mantuvo ajena a la guerra y sin vinculación con ninguno de los contendientes. Para echar por tierra esta tergiversación bastarían las declaraciones del propio rey exiliado, los intentos de heredero por entrar en combate, la ubicación inequívoca de los monárquicos en el bando franquista, su victimario y su influencia. Y para colmo la designación de Juan Carlos como sucesor del Caudillo. Marías pretendía aportar un elemento más a la tarea de desmorización: convertir a la Monarquía en huérfana de pasado. Lo cual, tratándose de una institución que bebe en la tradición y la herencia, es una misión suprema de algunos intelectuales: lograr confundir lo evidente" (Gregorio Morán, op. cit. p.81).

"Si el pasado no existe, todo está permitido", conclou Morán. Però no van ser només els intel.lectuals orgànics els que es van dedicar a la prestidigitació ideològica. Tots els polítics s'hi van sumar; llevat de les honroses -i molt minoritàries- excepcions dels republicans d'Esquerra (impel.lits pel nom que els dóna sentit i espai) i dels dinamiters d'Herri

Batasuna. La resta va ser amnèsica i els comunistes es van convertir en entusiastes de la corona! ¿com és això possible? ¿estem jugant al món al revés, al joc dels disbarats? Es un enigma que resta per a l'alba dels temps. Sens dubte els arquitectes de la transició -de la seua escenografia de cartró-pedra, més pròpiament- mereixen figurar amb lletres d'or als manuals d'imatge corporativa.

Això s'ha aconseguit amb una eficaç política d'edulcoració i engany, d'educació televisiva i de pastanaga i bastó: però cal tenir ben present que el bastó sempre ha estat aixecat. La coacció contra els dissidents i la repressió ha estat una basa fonamental, encara que no la més important. S'ha controlat tot, i s'ha pressionat i condemnat - jutjat- sempre que ha calgut. La Casa del Rei està sempre damunt dels mitjans de comunicació, els sotmet a una pressió abassegadora, amb una línia directa permanentment oberta amb les més altes figures dels consells d'administració, que no poden, és clar, estar a males amb la prefectura de l'Estat. Hi ha tanta por, que la autocensura fa la resta. Cap periodista es proposa escriure alguna cosa que pugui criticar el rei si no és per a ensabonar-lo, per a ensucrar-lo con una garrapinyada. Tan sols el diari 'El Mundo' i el setmanari 'Epoca' han estat valents en un parell d'ocasions... I l'actriu Ariadna Gil va gosar posar la seua firma a la cita següent: "No permeten criticar la monarquia, no podem opinar; això és el que ells entenen per democràcia", en uns cartells que convocaven a una manifestació el 23 d'abril de 1994. Son gairebé les úniques excepcions valentes que recordo.

En el cas dels mitjans de comunicació, després de disset anys de monarquia, algú s'atrevia a publicar una informació que podia no convenir el rei. L'intent es va fer amb tota timidesa: es va tractar d'una reproducció d'un article en una publicació estrangera. A Mallorca (on viu la "bella") feia anys que era vox populi el que diu l'article ('El Mundo', 12.8.94), o sigui que

tothom ja ho sabia, però la por tenia amordassat tothom:

"La revista monàrquica 'Point de vue' relaciona en su último número al rey Juan Carlos con una "bella catalana", vinculando la amistad entre ambos con el polémico viaje que el monarca español realizó a Suiza el pasado mes de junio.

"En aquella ocasión los medios de comunicación se hicieron eco de la falta de oportunidad del desplazamiento de don Juan Carlos, justificado oficialmente que el tratamiento de fisioterapia que estaba recibiendo en una prestigiosa clínica del país alpino".

Després de 'El Mundo', 'Epoca' va publicar el següent:

"Nadie nunca se había atrevido a tanto. Nunca se había hablado del Rey tan alto y desde tan alto. Quienes la semana pasada encendieron las brasas del escándalo no eran ni advenedizos ni desaprensivos. (...) En el plazo de una semana, la letra de imprenta y la onda radiofónica han difundido más intimidades de la Casa Real española que en estos tres últimos lustros. Algo bulle en la Zarzuela. Pero la verdad todavía no ha trascendido".

La veda semblava oberta; per fi algú s'atrevia a parlar. Un destacat en el mateix reportatge d'"Epoca' deia: "Las intimidades de la Casa Real española han dejado de ser, como en Inglaterra, materia reservada". Es va errar de mig a mig el redactor: alguna cosa va passar que mai més no s'ha tornat a parlar ni d'aquell afer, ni de res que se li assembli. Tot va quedar tapat i ben tapat. Algú va moure de manera molt eficaç els fils oportuns. Espanya es va tornar a sumir en l'obscurantisme regi més absolut.

Quan aquests mitjans van publicar això, la gran majoria dels seus col·legues i competidors van reaccionar -com correspon- irats i

ofesos en defensa cega i visceral del seu cabdill. Va ser un espectacle de servilisme declarat, al qual ja estem, d'altra banda, més que acostumats.

A propòsit de la polèmica esventada arran de les nits misterioses del monarca, l'aleshores diputat d' Izquierda Unida Pablo Castellano va fer unes declaracions que ningú es va atrevir a comentar, però que tothom va entendre: "A mí la única noche que me interesa del Rei és la del 23-F". Deixant ben clar que "el ciutadà Juan Carlos" -com li diu Pilar Rahola- té la llibertat d'anar-se'n a dormir amb qui vulgui, però que el que sí que és un problema d'Estat -Castellanos deu tenir algun indici sospitós- com va actuar en les primeres hores de la nit en què un guàrdia civil amb tricorni va protagonitzar l'últim 'pronunciamiento' de la història espanyola.

Aquest, el del 23-F, és un altre tema saborós dins la biografia de Juan Carlos de Borbón. La història d'aquella nit està per contar, tothom, en canvi, afirma catedralíciament que el rei va encapçalar totes les iniciatives de contenció del cop d'Estat. Quan ell va parlar, a la 1,20 de la matinada, ja estava clar que el cop havia fracassat. Jordi Pujol ho va assegurar tres o quatre hores abans, i fins i tot havien sortit les primeres edicions de premsa que ho asseguraven. ¿Què va fer el rei aquella nit?

Aquesta pregunta és fonamental, però ho són més les respostes que va donar la premsa i la ciutadania en general. Aquestes són una prova de fins a quin punt ha arribat a Espanya el desballestament de la societat civil i la fallida del pensament estructurat. Hi va haver després un devessall d'afirmacions i, com és costum, adhesions incondicionals, respecte de l'"oportunitat" de la seua actuació (quan mai ningú ha dit 'exactament' quina va ser aquesta actuació); va ser glorificat, enaltit i deificat. No hi va haver imparcialitat, ni preguntes, ni tan sols anàlisi; hi va haver servilisme vergonyant. Recorreré de nou a Rubert de Ventós: "Cuando todo el mundo se pone de acuerdo, a menudo les une más la complicidad que la racionalidad" ('El Periódico', 20.4.94).

En la lectura entre línies que cal fer de les actuacions del rei (si es vol intuir alguna cosa de la realitat que subjau, d'allò que hi ha d'humà en la divinitat), hi ha algunes proves que el protocol no ha pogut camuflar que indiquen per on es mou ideològicament el cap d'Estat. Primer cal constatar que, per molt que es digui, el rei no és neutre políticament: per molt que ho fos, és evident que és monàrquic -com a mínim- i això ja marca definitivament una línia política i unes creences; ¿cal recordar que els monàrquics de tot lloc, temps i condició s'han situat en el sector més reaccionari del ventall polític?

Hi ha també els gestos personals, ínfims, però significatius, perquè no hi ha escletxes per a la sinceritat en el discurs oficial i en el protocol: l'assistència al funeral de la vídua de Franco, ja ben entrada la democràcia, per part dels dos esposos De Borbón, la presència de l'almirall Poole, cap de la Casa militar del Rei; de l'assessora personal de la reina, Laura Hurtado de Mendoza, i del marquès de Mondéjar, que va ser cap suprem de la Casa Reial més de quinze anys, a la cerimònia de beatificació del fundador de l'Opus Dei al Vaticà, i també el telegrama de condolença firmat per Juan Carlos de Borbón i Sofía de Grecia i enviat amb motiu de la mort d'Alvaro del Portillo, bisbe prelat de l'Obra, no donen lloc a dubtes sobre la tendència i el clima polític que es respira a la Sarsuela portes endins: el tuf d'Opus és inocultable. Una dada ben curiosa -i potser significativa- de la personalitat del rei d'Espanya: té tots els discos de José Luis Perales i la seua cançó preferida és 'Un velero llamado libertad'.

Els tribunals han assumit una bona part de la política de bastó imprescindible per a mantenir a la ciutadania adherida als principis fonamentals de la monarquia. La majoria de vegades, en última instància, el rei sempre ha acabat perdonant els condemnats; fet que demostra dues coses: la 'magnanimitat' infinita del monarca -tot perfecció, com s'ha demostrat reiteradament-, i les potestats supremes que té, és a dir, que

no és susceptible de crítica, com la resta de mortals europeus, i que té la facultat cessària de perdonar els condemnats pels tribunals. Polítics radical, periodistes i, fins i tot, un jove andalús que va enviar una carta amb un segell del seu cap al qual hi havia pintat dues banyes, han estat condemnats: sis anys és el que els sol caure per "injurias al jefe del Estado" i que ell els sol perdonar, o commutar, en la seua infinita bondat...

Uns parlamentaris van protestar per la presència del rei al seu parlament, el basc, i van ser processats i jutjats! Cert és que el més alt tribunal de l'Estat, en aquest cas, no va caure en el parany de condemnar uns polítics electes que expressaven les seues opinions, naturalment polítiques, però hi va haver indignació general de la ciutadania per la sentència. Gonzalo Quintero Olivares va escriure a 'La Vanguardia' (10.11.93):

"En Bélgica (...) cuando el nuevo monarca estaba pronunciando la fórmula de juramento, un individuo melenudo y gordinflón interrumpió a gritos lo ceremonia prorrumpiendo en vivas a la república europea. (...) en Bélgica no se ha abierto proceso penal alguno contra aquel individuo bajo acusaciones de insultos al jefe de Estado.

"Desde este dato comparativo podemos valorar la reciente sentencia (28.9.93) del Tribunal Supremo por la que se absuelve a los parlamentarios de HB de los delitos de injurias al jefe del Estado y de desórdenes públicos. Muchos analistas han expresado su escándalo [!] por dicha resolución, calificándola de "insólita", "incomprensible", "desprotectora del Rey", y cosas parecidas. De este modo han llegado a transmitir al público general la impresión de que el TS ha declarado, poco menos, que insultar al Rey es impune en España.

"Todo el espectáculo fue despreciable [evidentment, calia dir-ho, no fos cas...], pero el TS, siguiendo una línea marcada por el Tribunal Constitucional, declara que fue uso del derecho exponer libremente ideas y

creencias, esto es, de la 'libertad de expresión'".

Aquest clima de persecució encoberta, de criminalització (els diputats de HB no van ser condemnants, però l'important és que van ser processats) i de secretisme ("lo bueno del rey es su sencillez y lo malo es su falta de transparencia", va dir Bertrand Meyer-Sabley), amb una política mediàtica eficaç, han creat una imatge intocable i idíl·lica del jerarca. El secretisme és fonamental per a mantenir la seva 'cotització': contràriament al que s'assegura constantment, no se li coneix cap tret d'intel·ligència igual a la mitjana, ni cap dot d'estadista, ni cap sensibilitat artística, ni cap clarividència política... cas d'existir, les deu manifestar en privat. Sembla que és un bon esportista, això sí. Si no té totes les virtuts sobrehumanes que se li atribueixen, i no les ha pogudes demostrar en tants anys de pràctica (de fet, i tot i que no fa altra cosa, no ha après ni tan sols a parlar), no hi ha més remei que ocultar la dura realitat. Això l'ha convertit -tot i que el tenim cada dia a les pantalles de la televisió- en un estadista críptic. No se sap absolutament res sobre ell. En vint anys d'exercici, ha concedit únicament set entrevistes a la premsa, i totes en condicions molt especials: la majoria per escrit (ell, òbviament, no ha estat qui les ha contestades) i totes les altres revisades pel censor abans de ser publicades. A cap d'elles no es va deixar llibertat d'acció a l'entrevistador, i aquest sempre és una persona de fidelitat provada a la Corona. Les entrevistes han estat concedides per tres motius: efemèrides especial del mitjà: 'Cambio 16' i 'Semana'; amistat personal del rei amb l'entrevistador: 'La Vanguardia' i 'Expresso', i 'fastos del 92-Año de España-Todo es maravilloso': '¡Hola!', 'Revista Española de Defensa' i 'El País'.

Les entrevistes són tan poques, que val la pena analitzar-les una a una, per veure-hi, directament, la trampa:

"YO, JUAN CARLOS" ('Cambio 16', 6.1.1986). La revista madrilenya el va nomenar 'Personaje del Año 1985' i li va passar per escrit 25 preguntes, que van ser contestades també per escrit, com es fa constar a la publicació. Les respostes van ser obra d'un veritable poeta, donades les altes cotes de retòrica i les sofisticades figures que s'hi fan servir:

"-En qué medida se parece la España de 1985 a la que estaba en la mente de Su Majestad hace diez años?

"-Rara vez la realidad se corresponde con lo que deseamos al dejar en libertad la imaginación. Sobre todo cuando, tratándose de España, se imagina uno lo mejor de lo mejor y desea para ella el porvenir más perfecto y risueño."

El valor periodístic i historiogràfic de l'entrevista és nul: el rei no diu res, i la publicació, en canvi, ho diu tot: comencen per posar "Su Majestad" en majúscules, que era un sistema que fins ara, exclusiu del déu dels cristians en aquestes terres. Però n'hi ha prou amb citar l'"Editorial" que en aquell número hi va publicar el director Juan Tomás de Salas per a veure que les conclusions de l'entrevista estaven encaminades d'antuvi; la llepolia i la submissió arriben aquí a cotes bíbliques:

"Al elegir este año a S.M. el Rey como Personaje del Año hemos querido rendir nuestro modesto homenaje al español que más tesonera y brillantemente actuó para lograr la libertad española, en un proceso político inimaginable [!] que ya tiene raíces de diez años. (...) Y si alguien encarna plenamente esos diez años, ese espíritu de moderación, de civilidad y de equilibrio que, sin embargo, no se desvía nunca del objetivo a alcanzar [!], es, sin duda, Don Juan Carlos de Borbón, Rey de España, posiblemente por la gracia de Dios [!], pero bien seguro que gracias también a su denodado esfuerzo".

"COMO REY ASUMO EL SENTIR DE LA COLECTIVIDAD; MI CONFIANZA EN EL PUEBLO ESPAÑOL ES TAN ABSOLUTA AHORA COMO HACE 12 AÑOS" ('La Vanguardia', 19.6.88)

Aquesta entrevista va ser realitzada per Baltasar Porcel, l'escriptor mallorquí més monàrquic del planeta Terra, i amic personal de Juan Carlos:

"Inaugurasteis en abril, en el curso de aquel espléndido acto, la celebración del Milenario de Cataluña, ¿Cómo consideráis el proyecto? [Porcel el tracta de vós, una cortesia arcaica que, en castellà, està reservada a les oracions per adreçar-se a déu]. "Como una efeméride que puede revestir auténtica importancia si los catalanes y los españoles todos [!] sabemos aprovechar su acaso más profunda lección, la que también se ha manifestado en la etapa que estamos viviendo, como decía: la secular tenacidad de Cataluña para, a través de tantos avatares históricos como se han sucedido, apoyarse en el pasado para adaptarse positivamente a cada presente (retòrica buida, tòpics que no volen dir absolutament res, i tics franquistes tots en el discurs. Norma elemental: no citar mai res català sense que hi hagi referència immediata a l'espanyolitzat inqüestionable del subjecte).

"Avatares, Señor [!], que en ocasiones han sido muy adversos...

"Evidentemente. Lo del reto no son meras palabras. A veces se materializa en acontecimientos incluso terribles. Pero en el caso de Cataluña han sido superados en dirección ascendente. Para comprobarlo basta pasear por los pueblos, las fábricas, el campo catalanes. Por cada librería y cada orfeón. Incluso los periodos menos brillantes de los pueblos, los francamente adversos, sirven al menos para medir su capacidad de resistencia. La que será la base de su renacimiento. Observa estas cañadas, estas lomas de Castilla: todo reverdece en ellas. La

vegetación puja: es primavera. Cuando en invierno parecía casi un mundo muerto, pero en realidad la naturaleza preservaba entonces los elementos que ahora florecen (sublim! quanta sensibilitat!)

(...)

"Por un dichoso azar histórico la Familia Real [en majúscules] española, de la que soy ahora su representante supremo, es la misma desde hace doce siglos a través de cuarenta generaciones, sin ruptura ninguna de padres a hijos o a nietos. España, los pueblos de España, son el feliz fruto de un entramado recio y constante" (els astres en són aliats indiscutibles, tot estava orquestrat perquè arribés a aquesta conjunció feliç de la genealogia, la geografia i els fats).

"Uno de estos antepasados, Señor, fue Felipe V. Precisamente el primer monarca de la dinastía de Borbón (...). Felipe V, Señor, es considerado paradigma del anticatalanismo por el nacionalismo catalán, ya que abolió las leyes propias de Cataluña promulgando el centralizador Decreto de Nueva Planta. ¿Cómo juzgáis la cuestión?

"Podría responderte recordando que una de las preocupaciones iniciales de mi reinado se desarrolló en sentido opuesto al decreto de Felipe V, por cuanto que impulsé el recobramiento de la Generalitat y abrí las puertas que, en seguida, permitieron la llegada del Estatut d'Autonomia... (tanmateix, el rei manté un bust de Felip V ni més ni menys que en un lloc prominent del seu despatx de la Sarsuela, al cap i a la fi són parents -ell i el titular del bust- , i els sentiments que comporta la sang són, sens dubte, més forts que els que inspiren els 'subdits').

El més divertit no és, això no obstant, el que pugui dir el propi rei, sinó l'article que escriu sota l'entrevista l'inefable Porcel:

"UN HOMBRE DE ABIERTAS E INALTERABLES CONVICCIONES"

"El Rey está delgado, es alto y musculoso. Parco en la mesa, apenas bebe y el deporte le entusiasma. Su rostro, la enorme frente, el cabello que ya retrocede, está muy bronceado y si estuviera más lleno recordaría francamente el de algunos Borbones de los lienzos de Goya. Su mirada escruta de forma constante a su alrededor, mientras habla con vivacidad, gesticula, su lenguaje es directo y con frecuencia estalla en francas carcajadas, con un evidente deseo de cordialidad.

"El don Juan Carlos solemne, de voz lenta y profunda, de los evarados actos que transmiten las pantallas televisivas, en realidad no refleja la auténtica personalidad del Rey, sus características físicas.

"La Reina, esbelta, elegante, serena, su rostro como el de un airoso medallón clásico. Tiene también un acusado sentido del humor.

"Es asombrosa la capacidad de ambos para mantener, interesados, conversaciones con los miles de personas que acuden a saludarles. Y a muchas de las cuales pueden recordar cuando vuelven a verlas mucho tiempo después. La memoria del Rey es proverbial, una memoria fotográfica con nitidez en el detalle.

Viste don Juan Carlos unos trajes cada vez más ceñidos, claros,, unas corbatas de una sola y viva tonalidad que, a menudo, asombran a la gente. ¿Implantará el Rey una moda en el vestir? No me extrañaría. Su figura resulta así ágil, incluso tensamente juvenil, estilizada.

"El Rey se mueve con un conjunto de valores sustanciales, casi ajenos a la compleja gradación, a veces devaluación, con que da vueltas sobre sí misma en el vocabulario, en los conceptos, la sociedad de hoy. Expresiones como patria o lealtad, pongo por caso, guardan en su vocabulario su significado primigenio. A la par, es don Juan Carlos un hombre de acción: ninguna idea le entusiasma por sí misma, si no ha sido o puede ser traducida a la práctica.

"Así, palabras y hechos forman en su universo personal un todo que

se manifiesta en un firme dinamismo.

"Otra de las características del Rey es la de saber auscultar la realidad. Habla con mucha gente, observa sin cesar, y poseyendo una aguda capacidad de análisis, lo reconvierte todo a líneas esenciales, lo convierte en vigas maestras, sean de las actitudes humanas, de los fenómenos sociales o de los laberintos políticos. Y todo ello de acuerdo con su experiencia y con el difuso y cierto código de valores heredado, los singulares genes en los que pugnan el estricto e intenso hábito secular de ceñir una corona.

"Experiencia la suya, por lo demás, muy particular, afilada y rica. Hijo de un exiliado, nacido él mismo en el exilio, vivió la inseguridad, las insuficiencias económicas, y después el aislamiento de su niñez y juventud educándose en España, lejos de su familia, en un ambiente íntimo respetuoso, pero que en el exterior se manifiesta en demasiadas ocasiones con cerrada hostilidad. El Rey ha llegado al trono después de una travesía del desierto cuyas dificultades no socavaron jamás su animoso espíritu, no difuminaron su meta.

"Porque rasgos esenciales de don Juan Carlos, prácticamente imbatibles, son su esperanzado temperamento, su audaz pragmatismo, sus abiertas e inalterables convicciones, su lealtad con su alta función, con el pueblo español y con las personas que le rodean. Y a las pruebas me remito, comenzando por el desmantelamiento del régimen franquista y por su actuación el 23-F. Al Rey le gusta más decidir que dudar. Y al actuar lo hace con tranquila seguridad, pese a las incógnitas que puedan esperarle.

"Al referirse al Rey, por lo demás, no debe olvidarse algo esencial: siendo unapersona muy atenta a lo inmediato, trabaja, piensa, a largos años vista". (Impagable!).

"EL REY EVOCA SU VIDA EN UNA EXTRAORDINARIA ENTREVISTA

EXCLUSIVA" (Luis G. de Linares. 'Semana', 4.7.90)

"Su majestad el Rey ha cumplido cincuenta años en un momento venturoso de su reinado. 'Semana' también los ha cumplido".

"El 8 de noviembre de 1848 es, señor, una fecha memorable en vuestro destino. Os instalan en la finca Las Jarrillas, cerca de Colmenar, donde se ha improvisado un 'colegio' en el que va a convivir con algunos españoles. Os distinguís por vuestra sencillez, por vuestro sentido del compañerismo. Hasta aquella fecha vuestros ambientes, fuera de la familia, no fueron españoles. ¿Sentisteis un choque emocional? ¿Tuvisteis conciencia del acontecimiento o vuestra corta edad sólo percibía un cambio más de escenario entre los muchos que se habían producido ya en vuestra corta existencia?

"Acontecimiento fue, desde luego. Salvo estar en casa, que es lo que verdaderamente me apetecía a los doce años, fue lo mejor que podía desear: estar en casa con españoles. Yo ya sabía que venir a España era algo muy importante, aquello para lo que había nacido."

"SU MAJESTAD EL REY DON JUAN CARLOS HABLA CON '¡HOLA!' CON OCASION DEL AÑO 1992" ('Hola', número especial 1992).

"También este año, señor, celebramos el Quinto Centenario de la unidad de España. Una unidad que iniciaron sus antepasados hace tantos años. ¿Cómo la ve, a las puertas ya del año dos mil?

"La unidad española que mis antepasados consumaron hace quinientos años es la conjunción de muchas diversidades, que confluyen en una cultura de todos volcada en una ilusión y un proyecto común, del que los españoles podemos sentirnos protagonistas sin excepción. Solventadas al

nivel más alto, constitucional, las divergencias que en otros momentos históricos pudimos tener en este punto, estamos en un momento excelente para aunar esfuerzos y empañarlos en la solución de los auténticos y serios problemas que nos plantea el tercer milenio, tanto dentro de nuestras fronteras como en el escenario internacional".

"O PSOE FOI UMA EXPERIENCIA NECESSARIA. Aceitando responder ao Expresso por escrito o rei pronuncia-se sobre ele mesmo e sobre o seu reino numa rara entrevista onde assume posições políticas".

Aquesta entrevista va aixecar una lleu polseguera a Espanya perquè el monarca es va pronunciar a favor del PSOE. La cosa va anar així:

"Como define os últimos dez anos da história espanhola, com o PSOE no poder?

"Uma experiencia interessante e, diria, necessária."

L'entrevista va ser acompanyada amb un article firmat per Francisco Pinto Balsemao, al qual 'El País' (12.4.92) definia així: "propietario del 'Expresso' y líder del mayor grupo de prensa portugués, además de ex primer ministro y amigo personal de don Juan Carlos desde la adolescencia":

"SENTIDO DE MISSAO".

"Saindo de un silencio ponderado e estratégico, o Rei de Espanha concede ao 'Expresso' uma entrevista que, apesar de naturalmente cautelosa, tem un claro significado político, ao sublinhar que "o dilema Monarquia-República nao é das primeiras preocupações" dos espanhóis, ao qualificar ao governo do PSOE comoo "experiencia necessária", ou ao apoiar as autonomias ("a unidade da Espanha nao tem nada que temer"), entre

outras referencias.

"Esse desejo de "servir ao país", de "actualizar a memória histórica" é uma constante da vida do actual monarca espanhol, e dele posso dar público testemunho sem infringir as regras de confidencialidades que são consiçao indispensável de conservação de uma amizade de tantos anos".

"LA CORONA SE IDENTIFICA CON LA DEMOCRACIA" (Juan José Vega Echevarría i Luis Sánchez Perez, 'Revista Española de Defensa'(oficial i militar, lògicament), maig 1992):

"Disculpe Señor si insisto: ¿la estabilidad política y social y la consolidación de la democracia, han restado protagonismo a la Corona?"

"La consolidación de la democracia es la tarea que me propuse y el servicio a que dedico mi vida".

Entrevista con el Rey al cierre de la Olimpiada. "EN DEPORTE NO HAY DERROTAS. SABER PERDER ES UNA VICTORIA" (Xavier Vidal-Folch, 'El País', 11.8.94).

"En estos Juegos se han acuñado dos apodos de rápida implantación: el Dream Team pra el equipo de baloncesto de Estados Unidos, y el de 'rey Midas' para el rey de España, simbolizando como animaba la presencia del jefe del Estado y su familia a nuestros deportistas. Ellos y el público lo han sentido así, ¿Cómo lo ha sentido el Rey?"

"He querido participar directa y personalmente en los Juegos porque lo merecían y eran importantes para España. Si fuera el 'rey Midas' nos habríamos llevado todas las medallas.

"¿Un deseo no alcanzado en los juegos?"

"Ninguno. Todo ha sido satisfactorio..."

"Cómo se ha sentido el Rey estos días en Barcelona, en Cataluña?"

"En casa".

Va ser estupend, perquè el monarca va ser esbroncat a les cerimònies d'inauguració i clausura, repetidament i unànimement, i va ser fortament criticat per alguns dels seus actes, com "que fés servir 'Els segadors', l'himne català, com el fil musical" (Angel Colom dixit). Però el que va ser realment curiós es això de 'rei Mides'. Tota la premsa, i en especial la més condescendent amb el conservadorisme, va destacar el paper de "talismà" que tenia el rei quan assistia a les competicions, "que ajudava a guanyar medalles". El servilisme i l'ensabonament dels mitjans de comunicació van ser proverbials i ridículs un altre cop. Aquesta conducta, una vegada més, oposa Espanya als 'països civilitzats': Per exemple, la reina d'Anglaterra va ser acusada amb total naturalitat i impunitat de "sexista, racista i dèspota" pels seus servidors en el programa 'Dispatches' emès pel Canal 4 de la televisió britànica. A Anglaterra s'ha discutit obertament sobre la conveniència de conservar la monarquia, i s'han publicat llibres polèmics i fotos escandaloses sobre la majoria dels membres de la família reial; se'ls ha obligat a pagar impostos i tots els seus comptes són transparents. Aquí, per contra, no sabem ni el sou del rei, que s'inclou en un capítol general de despeses de la Casa Reial. Després se'ns diu que la monarquia 'democràtica' és una forma de govern idònia "a molts dels països d'Europa". A Anglaterra, almenys, els membres de la família reial fan 'activitats paral·leles'; Felip d'Edimburg, rei consort, es president del Fons Mundial de la Natura, i el príncep Carles, l'hereu, escriu llibres sobre arquitectura, articles a favor de la natura i dóna reiteradament les seues opinions en moltes matèries: A Espanya ningú de la família parla mai. No se sap si és a causa de la 'divinització' en què viuen immersos o del seu mutisme innat, o de les dues coses a la vegada...

El rei no ha concedit mai cap entrevista a cap mitjà audiovisual.

Per què? Es fàcil de deduir: és incapaç d'oferir una imatge endreçada i veraç. Quan ha estat abordat i ha parlat alguns segons per a alguna emissora, ha fet, sense excepcions, el ridícul.

Va ser molt esventada pels mitjans de comunicació una biografia ('Yo, el Rey') firmada per José Luis de Vilallonga, redactada a partir de moltes hores de converses. "Mira, ha pasado el tiempo, todo está más tranquilo en España, y como de mí se han escrito muchas falsedades [sens dubte], quiero hablar yo". Està bé, és un bon document i és la primera vegada que es fa tal cosa, pero ¿és creïble una biografia redactada pel biografat? Cap manual d'història l'acceptaria si no era com 'una dada més'. Una altra dada: "Mire, yo no soy su amigo, soy su súbdito; ahora bien, si usted me honra con su amistad, pues soy el más feliz", li va dir Vilallonga a De Borbón. Amb això ja està resumida la biografia, la qual, naturalment, també va ser 'revisada' pel servei censors de la Sarsuela.

"Me decía muchas cosas de Franco. Tiene un respeto y una admiración no por lo que hacía, sino cómo lo hacía".

"Me habló del 23-F, pero sin decir grandes novedades".

Es la línia general del llibre. I les novetats que pot aportar no estan contrastades. 'Yo, el rey' resulta un exercici d'adulació més.

"Todo nuestro entramado constitucional está sujeto a una rigurosa norma: nadie ose correr la cortina y mostrar la naturaleza de que están hechas personas, símbolos y signos. Aún hoy sería considerada temeridad la redacción de una biografía del Rey Juan Carlos que no se moviera entre la hagiografía y la cosmética. No faltan datos, ni ganas, ni intenciones ni -sospecho- historiadores; falta voluntad y sobra temor" (Gregorio Morán, op. cit. p. 138). I ja esta tot dit...

Una de les poques persones amb un mínim de vocació crítica -en especial pel que fa al domesticat món de la premsa- és, malgrat el seu monarquisme, el periodista Juan Balansó, especialista en temes reials i

nobiliaris. El 30 de noviembre de 1993 va publicar, amb el títol "¿Quién escribe los discursos del Rey?", un article molt sucós a 'El Mundo':

"Uno ya está acostumbrado a escuchar frases peregrinas en boca del presidente del Gobierno. Pero oírse las decir al Rey don Juan Carlos me parece mucho más grave. Sin embargo, ambos han incurrido exactamente en el mismo error. ¿Acaso una misma persona mete a veces baza en sus discursos?

"Felipe González afirmó recientemente en la Universidad Carlos III de Madrid: "España hace 500 años que es una nación".

"A Su Majestad el Rey le hicieron decir [sic] en Badalona: "Cuando hace quinientos años los Reyes Católicos visitaban este monasterio, España se encontraba en un momento fundamental para su Historia y para la del mundo, pues al hecho de la unificación de sus reinos, unía la Corona su decisivo impulso colombino.

"Que un Gobierno utilice a su presidente es discutible, desde luego, pero me parece relativamente normal. Que se intente utilizar al monarca de manera aviesa para poner de relieve cualquier fin, aunque éste sea la 'unidad de España', no es, a mi juicio, honesto.

"La leyenda de que España quedó unida -"unificada", le hicieron decir a don Juan Carlos, en término aún más inexacto- por el matrimonio de los Reyes Católicos no puede, ciertamente ser admitida en 1993 con un mínimo de seriedad y de rigor histórico.

"Aparte de que Navarra no fue incorporada hasta después de la muerte de la reina Isabel, por la fuerza de las armas de Fernando el Católico, cada uno de los países de la Corona de Aragón sólo estaba unido con un vínculo personal a los sucesivos monarcas, herederos de los Reyes Católicos, pero con un derecho de extranjería e idioma propios.

"Cataluña siguió siendo una nación soberana nada menos que

doscientos treinta y cinco años después del casamiento de los Reyes Católicos.

"Para regir a los catalanes, nuestros reyes comunes tenían que jurar en las Cortes catalanas sus leyes y constituciones particulares y no eran reconocidos como soberanos en Cataluña sin aquella sumisión.

"Se olvida con harta frivolidad que nuestros soberanos no eran 'Reyes de España', sino 'de las Españas': es decir, un conjunto de países unidos por la persona de un mismo soberano, en quien, por azares del destino, confluían las diferentes herencias dinásticas peninsulares.

"Nada de 'unificación', que sólo llegaría al término de la guerra de sucesión, con el centralismo borbónico, en el siglo XVIII, cuando los reyes católicos criaban malvas.

"La persona que escribe los discursos de Felipe González y, ahora, los de Su Majestad, confunde el principio con el fin: identifica proyecto con realización.

"Se puede suponer que el casamiento de Isabel y Fernando llevase soterrado un proyecto de unidad. Pero cabe preguntarse en qué hubiera quedado aquel proyecto si la muerte no hubiera comenzado a segar reales cabezas.

"Porque, tras el fallecimiento de Isabel la Católica, su viudo se volvió a casar con una princesa francesa, Germana de Foix, que le dio un único hijo, el príncipe don Juan de Aragón, mientras su hermanastra Juana la Loca reinaba en la corte de Castilla. Y ambas coronas, tan ajenas como antes de la ahora tan cacareada "unificación" nacional...

"La misma 'mano negra' ha convertido recientemente en Israel a don Juan Carlos en paladín de la autodeterminación palestina.

"Personalmente me parece bien que el monarca se haya definido en este punto, pues es obvio que lo que mantiene allende el Mediterráneo, deberá sostenerlo aquende. Y, por otra parte, seguir el ritmo de hasta

ahora -"la unidad de España no es cuestionable" como expresó no hace mucho Felipe González- suponía no enterarse de qué Europa se está hablando. ¿Qué obsesión antidemocrática puede condicionar el criterio de las generaciones del futuro?

"La historia moderna de Europa está compuesta de antiguas unidades hoy segregadas y no por ello han caído los cielos: Bélgica se independizó de los Países Bajos sólo en 1830; Luxemburgo, en 1867. En 1903, Noruega se separó de Suecia. En 1918, Islandia de Dinamarca. En 1919 reapareció Polonia. Irlanda en 1932. Unidades, separaciones, federaciones, confederaciones...

"La historia habla ahora a través de los referendums de los pueblos. ¿Con qué derecho un Estado democrático puede apoderarse de la voluntad popular libremente expresada? Hijo de barcelonés y madrileña, expresándome indistintamente en catalán o castellano, cada vez comprendo menos ese afán de disimular lo que para muchas personas son hechos obvios".

Aquest article de Balansó congria diferents deduccions. La primera, que el rei no sap el què diu, i el periodista l'acusa directament d'això tot volent exculpar-lo de la 'distorsió' de la historia: el culpable n'és el qui li redacta els discursos, però de retruc, el rei passa per babau. S'erra, tanmateix, Balansó en pensar que el culpable és l'escriba: a les entrevistes reproduïdes més amunt es constata que "els 500' anys d'unitat" és un dels dogmes favorits del monarca, i ben antic i propi, ¿o és que són inútils tots els anys d'escola franquista?

El comentari ens porta directament a una altra de les fal·làcies inveterades d'Espanya, que podria ocupar tot un altre capítol: el falsejament de la història en benefici de la consagració de la tal unitat, sens dubte orquestrada per incontenibles forces tel·lúriques que van

lluitar contra tots els entrebancs històrics possibles per a arribar a complir el 'destino'. El tema ens porta directament a "¿Quién escribe los discursos del Rey?" ('El Siglo', 20.12.93):

"Según explica Zarzuela, cuando el Rey viaja al extranjero y ha de hacer alguna declaración ante las autoridades anfitrionas, el embajador en el país de destino suele preparar con la suficiente antelación un borrador del discurso. Esta primera matriz del texto es revisada después en Asuntos Exteriores por el director general del área correspondiente (África, América Latina, Europa del Este...). Posteriormente es el secretario general de Política Exterior el que introduce cambios o da el visto bueno, e incluso puede ser revisado por el ministro de Exteriores y/o Presidencia del Gobierno. El texto va a parar por fin a la Zarzuela, donde le dan los últimos retoques "sin cambiar nunca el contenido político". El mismo proceso se sigue cuando el Rey hace una declaración en y para el interior del país. En este caso, en vez de ser un embajador, los primeros consultados son instituciones u organismos cercanos al tema que se va a tratar, también los ministerios correspondientes para, después, seguir el mismo proceso hasta llegar a la Zarzuela". Per cert, ¿en què intervé el rei, a part de la lectura -invariablement defectuosa-?

Un altra 'traïció' la va cometre l'amanuense que va redactar el discurs de la pasqua militar de 1994. En ella, el rei va fer una crida a "superar las tradicionales desuniones que, en ocasiones, han malogrado etapas de nuestra historia". ¿En què quedem? No hi ha una unitat sagrada des de fa 502 anys? No... Ara resulta que el mateix cap d'Estat assegura que Espanya no és ni tan sols un país consolidat... On ha quedat allò (1988) de: "España, los pueblos de España, son el fruto feliz de un entramado recio y constante".

Paradoxes, paradoxes, paradoxes... Espanya no serà mai un país no ja democràtic, sinó adult, en tant que existeixi el gran dogma reial, la

fallàcia més crua i nua -i més tapada- amb què s'enfronta el país. Mentre tot el que envolta el monarca es presenti (en ocasions fins a límits grotescos) com perfecte i seràfic, Espanya no reeixirà a sortir de l'infantilisme més border line. La Casa Reial -amb la col.laboració del Govern, les Corts i els mitjans de comunicació- tracta els espanyols com a menors d'edat; encara que crec que dir com a 'dèbils mentals' seria més exacte...

Anatema tres: els cossos armats

El tercer gran anatema de la política espanyola són els cossos de seguretat de l'Estat, en totes les seues varietats, excepte en les autonòmiques, que més que veneració, el que inspiren són recels (per ser ells qui són) en els croats de la hispanitat. L'exèrcit és la columna vertebral de la 'pàtria' i els cossos policials la garantia de l'ordre; peces fonamentals, doncs, per a garantir la unitat a la força, i puntal ideològic de tot sistema autoritari.

La sacralització d'aquestes entitats, però, ha anat darrerament de

baixa; més aviat, en els últims temps els cossos uniformats són objecte de totes les mofes i de totes les ires: tan sols els integristes de la política els continuen elevant als altars. Ha costat, però, perquè en un altre alarde de prestidigitació, aquests cossos armats -notoris pel seu esperit antidemocràtic i la seua orientació filofeixista- han estat lloats durant anys com exemple de desorientats i mirall de perfecció. Aquí, però, l'engany és absolutament evident: gran part de la meitat masculina de la població ha passat -forçada- per l'exèrcit; i, qui més qui menys, ha hagut de posar alguna vegada un policia a la seua vida. Aquestes experiències majoritàries han estat fatals per a la reputació dels uniformats.

L'últim gran deliri de l'administració ha estat intentar per tots els mitjans convèncer -per força- la ciutadania que el servei militar obligatori és el paradigma del sistema democràtic. La hilaritat ha estat general: les enquestes indiquen que el 65 % dels joves espanyols en edat militar (i el 55 % del total) estan contra la 'mili' obligatòria. L'estudi diu que l'oposició "ja no és exclussiva dels objectors" uns objectors que ningú vol jutjar -els tribunals es van passant la pilota els uns als altres- i que augmenten dia a dia fins a uns punts alarmants per als defensors dels valors nacional-castrenses. Les xifres de març de 1994 (11.869 a tot l'Estat) van suposar un increment del 196 % respecte al mateix mes de l'any anterior. El Govern, astut, havia reaccionat a la reacció contra el segrest legal de la 'mili' amb un pla per actuar amb més rigor amb els objectors, perquè els fos més complicat realitzar el servei social: un xantatge, en definitiva, que ha provocat la reacció contrària. Al govern espanyol, se li estan obrint vies d'aigua per tot arreu: la seua política social-militarista no sols ha estat contestada pels jutges, pels polítics i per la població civil; fins i tot el Parlament europeu va acusar-lo de "discriminar greument a multitud d'objectors", segons informe elaborat el desembre de 1993 per la Comissió de Llibertats Públiques de l'eurocambra. El document assegurava que el

període d'espera entre la presentació de la sol·licitud i la incorporació a la destinació de la prestació social substitutòria és "tan elevat i indeterminat" que ha provocat "una greu inseguretat jurídica" als objectors. La Comissió també va acusar la legislació espanyola de mantenir una prestació social "d'estructura similar al servei militar i no com un autèntic servei civil alternatiu". De fet, tot l'informe és una acusació contra el govern pel que fa a la coacció i persecució a què sotmet els joves que es neguen a fer el servei militar. El document recorda que a Espanya la informació sobre l'objecció "no es facilita conjuntament amb la crida a files" i que la seva difusió ha hagut de ser realitzada de forma voluntarista i al·legal per entitats juvenils o associacions cíviques.

"Es difícil encontrar un caso en que las decisiones de los gobernantes hayan ido tan por detrás de la realidad social como el de puesta en marcha del actual modelo de defensa nacional. El hecho de que este modelo entronca con la Constitución de 1978 y supone un cambio radical respecto al habido tradicionalmente en España, no ha evitado que sufra un radical rechazo social", relataba un editorial (12.4.94) del diari progovernamental 'El País'.

L'exèrcit està passant per hores baixes, en especial quan tothom sap que el cas espanyol és extrem pel que fa a la inoperància i la corrupció dins les seues forces armades. Els capitans generals ja se li van queixar al rei pel retall pressupostari durant celebració de la pasqua militar (3 de gener de 1994). "Con los recursos humanos y económicos que recibimos es imposible mantener un grado de cobertura adecuado de plantillas y sufragar los gastos de mantenimiento del material", va dir el capità general de La Corunya Máximo de Miguel Page. La mateixa administració ha vist que els diners poder ser millor utilitzats en altres qüestions...

Els càrrecs del PNB s'han destacat, com els correspon per tradició, per la seua duresa a l'hora d'atacar les institucions militars.

El número u de la llista d'aquest partit al Parlament europeu, Josu Jon Imaz, va definir en un míting, celebrat el 27 de març de 1994, l'exèrcit com "caduc, niu d'incompetència i illa de vexació i intolerància en la nostra societat". Imaz va ser implacable: "Hace 118 años se implantó el servicio militar obligatorio y tenemos que hacer todo lo possible para que no llegue a los 120 años". "Ahora que tanto se habla de competitividad, vamos a analizar también la competitividad del ejército español..." "El ejército es actualmente un nido de incompetencia, con una estructura que no sirve en absoluto para los tiempos actuales, y es, además, una escuela de intolerancia que sólo sirve para formar a los jóvenes en valores que son absolutamente anticívicos. El diagnóstico de Josu Jon Imaz se acompañó de una explicación sobre la defensa que el ejército hace sobre la validez de la violencia para resolver los conflictos entre las personas, de "pisar al que está debajo por principio", del "malgastar el tiempo en el alcohol y otras drogas" y de "colaborar con el machismo más duro" ('Diario 16', 7.3.94). O sigui, el que tothom sap, però que els integristes i espanyols irredempts defensen com a puntal de la vida social. Ja era hora que algú s'atrevisís a dir paraules així...

L'espectacle de llum i color el va oferir, però, Xabier arzálluz, quan va citar l'article 8 de la Constitució per a demostrar que l'Estat delegava en l'exèrcit, és a dir, en les armes i la violència, la defensa de la unitat d'Espanya, o sigui, que va comparar l'exèrcit amb ETA, pel que fa als mètodes utilitzats per a defensar els seus interessos. L'espanyolitat tota es va rebregar com un monstre ferit: l'endemà ETA va matar un militar, i el governador civil de Biscaia va dir que "alguns escrivien el pròleg i uns altres l'epíleg"... va ser distret, però no cal estendre-s'hi.

La Guàrdia civil i el Cuerpo Nacional de Policía, que no s'han adaptat tampoc als nous temps, són els altres puntals del sistema de valors que atacava Imaz. Tothom ha tingut alguna experiència

desagradable amb alguns d'aquests representants de l'"ordre", tothom sap amb qui es juga els 'quartos', perquè aquests personatges són a tot arreu; per això és més grotesca la idealització que en fan els polítics del règim. L'autocensura també funciona aquí -com en el cas real- àmpliament. Aquesta gent no és susceptible d'anàlisi ni de crítica, només d'adulació. La veda s'hauria de començar a obrir també per a ells, i no sols contra l'exèrcit. La mentida, però, continua, a pesar que han protagonitzat des d'intents de cops d'estat fins a alguns dels escàndols de corrupció més sucosos dels últims anys: per no citar els afers Cubillo, GAL o Almeria, de trista memòria. El seu cas és específic, diferent de les altres dues sacralitzacions cel·tibèriques: la de la pàtria i el rei. Els cossos uniformats són àmpliament detestats, per això la mentida general sobre ells és aquí més greu: només els substenta que - les policies almenys- són insubstituïbles. Ningú ha parlat, però, d'una reforma a fons del esperit que les substenta.

El fracàs de l'última possibilitat

L'última aposta que havia fet Espanya, la incorporació a la Unió Europea, ha estat el darrer dels fiascos. Era l'última nansa de salvació i calia aprofitar-la; però Espanya no va comptar amb les forces pròpies, sinó que es va apuntar a les peonades. Des d'un principi Espanya va començar a demanar; va confiar que els altres els socis rics- l'ajudessin. "Europa és el principal actiu del govern socialista", deien els politòlegs quan els escàndols Rubio i Roldán van ensorrar la imatge de González, en la crisi

més profunda dels seus dotze anys de govern. De fet, havia de ser l'actiu principal perquè era gairebé l'únic, ¿què si no es podia apuntar en l'haver d'un president que només havia fet política d'aparador i que, finalment, el propi Estat li estava fent aigües per tots els cantons? Europa, d'acord...

Europa va ser la gran il·lusió, la gran esperança blanca d'un país que feia 350 anys que estava en decadència (si no més, si fem cas a Ortega), un país que havia quedat bandejat de tots els grans moviments culturals, polítics, econòmics i religiosos del continent, que estava endarrerit tecnològicament i socialment, i que, a més, havia perdut i seguit perdent tots els trens del progrés. Després de l'enèsim aïllament provocat per la dictadura franquista, el continent ric i ros, culte i civilitzat obria les portes al germà pobre. Tot era possible.

De nou, Espanya va parar la mà ("a ver qué cae") enlloc de posar mans a la feina. En ple deliri, va pretendre també ingressar en el G-7 (havent fet una política econòmica únicament especulativa) mentre reclamava cabals de compensació... La patacada ha estat monumental.

Ara resulta que el centre d'Europa no és l'eix França-Alemanya, sinó que amb l'incorporació imminent de tres països escandinauvis i Àustria, aquest centre serà d'Alemanya cap el nord i el centre-est; o sigui, el tradicional 'espai vital' teutó. Ja està Espanya, una altra vegada, a la més tenebrosa de les perifèries... Què li passa a Espanya? Ho resumeix Fernando García de Cortázar, autor de 'Breve historia de España' ('El País', 25.3.94):

"Después de 40 años de España 'diferente' y 17 de España 'parecida', merece la pena descubrir cuándo se perdió el tren de Europa. García de Cortázar describe dos momentos clave: "El proceso de introspección colectiva inherente a los primeros tropezones del Imperio (siglos XVI-XVII), con su carga de intolerancia religiosa y cultural y la inestabilidad política, que arranca del final del siglo XVIII (guerras contra Francia e Inglaterra) y se prolonga en la guerra de Independencia y en las guerras de

emancipación americana y en las guerras carlistas. Acontecimientos que no sólo frustran los avances del Siglo de las Luces, sino que dan pie al auge de la reacción".

García de Cortázar no cree en la única responsabilidad de la Iglesia en el atraso español. No duda de que fue un obstáculo en la modernización, "pero ni más ni menos que la burocracia, un Estado débil, unas clases privilegiadas atentas a sus propios intereses o a un ridículo concepto del honor".

España sí vivió, en su opinión, dos trances en los que se jugó su destino: "En el siglo XVII con la pérdida de Portugal y la guerra de Cataluña, que sólo el talento del conde-duque de Olivares supo salvar [!], y en la guerra civil" [ambdós 'trances' provocats per la perifèria, especialment per Catalunya; la qual va ser, en paraules del propi Franco, la causa principal del 'alzamiento']. Y padeció dos monarcas que la marcaron negativamente: "Sin duda, Fernando VII, que en un mundo liberal hace un esfuerzo sobrehumano por mantener un mundo antiguo, y Carlos V, rey medieval en un mundo moderno, que hace a Castilla víctima de sus sueños imperiales".

Ja posats a citar García Cortázar, val la pena afegir aquest paràgraf: "La única ideología que existe actualmente es el nacionalismo"; "Catalunya ha sido el principal problema de España en el primer tercio del siglo XX y el País Vasco, por culpa de ETA, el de la segunda mitad. Espero que no sea el atraso del Sur el problema del siglo XXI". O sigui, sempre la invertebració, sempre la unió a la força, sempre la falta d'ensamblatge... Pero ara la doble tragèdia d'Espanya és que no sols està invertebrada interiorment, entre les seues parts, sinó que no ha trobat, en la darrera de les seues oportunitats, una vertebració exterior: amb Europa, que és el seu marc natural i de referència. Espanya s'ha quedat en apèndix extemporani i excèntric, que ja fa més nosa que servei. L'únic recurs que li està quedant

últimament és rondinar. El següent article, firmat per Lluís Bassets a 'El País' (20.3.94), resulta patètic; Espanya ha arribat al punt més humiliant de la seua incardinació europea: ja no li fan ni cas:

"OTRA VEZ LOS PIRINEOS. España se queda aislada en la ampliación de la Unión Europea":

"En la adhesión de España y Portugal era la Comunidad Europea la que ponía el precio. En la actual es al revés: son los nuevos quienes se hacen rogar y cortejar, bajo la amenaza de que sus poblaciones no aceptarán unas malas condiciones. Todo esto ha hecho estragos entre los diplomáticos españoles: "estamos quemados", "nos han pisado los callos", "nosotros somos los candidatos", "tratan a Noruega como si fuera el país socio y a nosotros como país tercero". Estas expresiones se han oído estos días -y noches- en los pasillos de las largas veladas de negociación. No se trata de que los cuatro hayan obtenido mejores acuerdos que España, sino algo anterior y todavía peor: la propia ampliación está planteada en términos contrarios a la que protagonizó España. Todo conduce a desmentir el dogma establecido hasta ahora, que el ministro de Exteriores, Javier Solana, todavía repetía hace escasos días: "Lo que es bueno para Europa es bueno para España".

O sigui, de nou, 'donde dije digo...', val a dir, el reconeixement d'un nou fracàs. ¿Què està quedant d'Europa? Passats els primers moments d'eufòria després de Maastricht, tot s'està replantejant. "El mercado único no ha derribado las barreras que han hecho de británicos y españoles algo aparte", es llegeix en un destacat de l'article citat anteriorment. Potser la sortida més assenyada és la d'anar passant, que apuntava Andreu Mas-Colell, "profesor de la Business School de la universidad de Harvard, es el economista teórico español más prestigioso de la actualidad" ('El País',

13.9.93):

"¿Cuál es su receta?

"Seguir en Europa sin proyectar grandes sueños.

"España es un país de desajustes muy serios y con una gran inflación subyacente. Ahora, en momentos de crisis, se puede comprobar que España es un seguidor natural, es decir, un país que no decide, no fija precios y se adapta como puede".

Espanya ja té mala sort... Quan aconseguix ingressar al club privilegiat europeu, no sols li amplien l'"univers' cap al nord i l'Est i li xafen la guitarra, sino que la propia Unió Europea passa de ser la panacea de la convivència i l'economia a un orgue de gats fatigós, a una associació contestada i, fins i tot, denostada. Ja pocs creuen en ella com un fi; només, en tot cas, com una ajuda. La unió política i cultural ha fet aigües abans d'engegar-se; alguna cosa queda, és veritat, i hi ha un lleu sentiment europeu. Però el cert és que els estats han posat per davant els interessos propis en tot moment; fins i tot l'il·lús de Solana ho va acabar veient... L'estat segueix sent el centre de tot i no hi ha voluntat de canviar-ho, en especial a la tan lloada Europa que havia de trencar les barreres entre els pobles i "agermanar-nos a tots". Estupenda visió kumbaià... Com ja he citat més amunt, s'han trencat les barreres duaneres, i s'estant esborrant les mediàtiques, però, proporcionalment, les estrictament nacionals (estats) estan creixent. El bloqueig mental continua, i per a un ciutadà de Portbou segueix estant més lluny -molt més- Cervera de la Marenda -deu kilòmetres i mateixa llengua i cultura-, que Huelva, mil kilòmetres... Si això és Unió Europea ¿què ha canviat?

L'europeista Espanya es va encarregar de corroborar-ho de forma altament pintoresca: que ens deixin despullats però que no ens prenguin les banderes de l'honor. Aquesta bandera, com es pot suposar, és la Ñ, que s'ha convertit en l'emblema nacional contra de nou- les 'perilloses'

imposicions exteriors:

"PROHIBIDA LA VENTA DE TECLADOS QUE NO LLEVEN LA LETRA EÑE"
(*'El País'*, 17.4.93):

"El consejo de Estado aprobó ayer un decreto que establece la obligatoriedad de que la letra ñe se incorpore a todos los teclados que se venden a los consumidores en España.

"El director general del libro zanjó la cuestión contundentemente: "En España no se podrán vender teclados sin ñe, y sobre quien incumpla el decreto caerá el peso de la ley".

Totes les declaracions de cosmopolitisme que havia fet Espanya se li escolaven pel desguàs, no perquè defensessin la enye, sinó perquè la defensaven atacant el "provincianisme" de la c trencada, i a sobre "¡con el peso de la ley!". Europa, finalment, quedava resumida a reivindicar una lletra. Va ser en l'únic en què Espanya va poder prendre decisions; això sí, contravenint la normativa europea. Però la enye és la base de les essències...

Al final, la gran Europa unida, quedava paralyzada per les llengües dels estats. Unes llengües que les pròpies nacions oficial havien negat a les nacions subsistents perquè... etcètera, etcètera...

"LA GUERRA LINGÜÍSTICA DE LA OFICINA DE MARCAS PARALIZA LA POLICIA EUROPEA" (*'El País'*, 30.11.94).

"España decidió también bloquear la constitución de uno de los grandes pilares de Europol, la sección para la lucha contra la droga de la futura policía europea, que debía constituirse mañana, 1 de diciembre, en

La Haya. España vetará la constitución de esta sección "hasta que se desbloquee la puesta en marcha de la agencia de Marcas", con sede en Alicante.

"El reglamento de la oficina de marcas no ha podido ser aprobado por la pretensión de un grupo de países pequeños, encabezados por Holanda, que exigen que, aunque las cinco lenguas de trabajo sean las acordadas en el Consejo Europeo del pasado 29 de octubre -castellano, inglés, francés, italiano y alemán-, la oficina costee las traducciones a las otras cuatro lenguas comunitarias -neerlandés, portugués, griego y danés-.

"La exclusión del holandés como lengua de trabajo de esta oficina ha generado una gran polémica en Holanda, donde el primer ministro Ruud Lubbers ha sido acusado de negociar mal".

Però a Espanya no sols se li ha escolat entre els dits l'Europa salvavides; ara resulta que el propi concepte d'Unió continental és ampliament qüestionat, almenys tal com existeix avui. "El concepte d'Europa ha mort. Europa és vista com una amenaça, no com una oportunitat. Unicament impera un fort nacionalisme", diu Future Youth, que ha estat l'estudi sobre joventut (de 16 a 18 anys) més complet realitzat mai a Europa (elaborat per BBDO). Els sondejos no fan més que provar el desànim general. El somni s'ha esvaït:

"SOBRE LA UNION EUROPEA". Regis Débray ('El País', 7.10.94).

"Dos sondeos lo confirman: si los franceses votaran hoy, la mayoría diría "no" a los acuerdos de Maastricht. Europa se desintegra lentamente en la mente de los franceses. La inercia del Consejo Europeo ante el desmembramiento de Bosnia, la implosión del sistema monetario, la oleada de protestas de los campesinos y, ahora, la defensa unánime de la

"excepción cultural" (para apartar a las 'obras del espíritu' del ámbito de negociaciones del GATT) se conjuga para poner en el banquillo a las instituciones de Bruselas.

"Europa ha sido hasta ahora un hecho tecnocrático impuesto desde arriba por unos cuantos "déspotas ilustrados".

"Está claro que Francia y Alemania no llegará juntas a viejas, aunque el divorcio no se haya anunciado oficialmente. Alemania ya no necesita realmente a Francia ni la legitimidad europea, porque ha alcanzado sus objetivos nacionales y regresa a su área natural de influencia: la Mitteleuropa.

"Estos cambios de la balanza no explican por sí solos la crisis. Puede que la Europa federal sea una falsa buena idea, tan atractiva como retrógrada en sus principios. Reconsiderar Europa no es una tarea burocrática, sino filosófica. Implica una modificación de nuestras concepciones lineales y mecánicas del espacio y el tiempo heredadas del siglo XIX. Se pensaba que después de la época municipal venía la época de las provincias, después la de las naciones y, por último, la de los planetas. Por lo tanto, una Europa supranacional -modernidad, porvenir, progreso-, y unas naciones infraeuropeas -apego al pasado, pusilanimidad, reticencia-. La unión económica triunfará sobre los viejos demonios políticos que atormentan a la humanidad: identidades, culturas y tradiciones locales.

"Hoy sabemos que el tiempo histórico no respeta la vieja fábula de los antiguos y los modernos, y que no hay un juego de suma cero entre lo cerrado y lo abierto. La retórica que opone nacionalismo y mundialismo se deriva de una idea simplista, ya que ambos pueden muy bien desarrollarse juntos, el uno 'por' el otro [d'això en castellà se'n diu "descobrir la sopa de ajo", ¡quantes voltes ens han fet donar els jacobins!]. Cuanto más se globaliza nuestro espacio económico, más se balcaniza nuestro espacio político.

"Japón, tribu global, está presente en todo el universo, en primera línea del progreso técnico, porque ha sabido conservar una identidad cultural casi medieval.

"Cada nación de Europa, cada idioma, cada cultura, ofrece una concepción de Europa en su conjunto. Esta perdería su identidad, e incluso todo su interés a ojos de los propios europeos, si les impidiera ser 'ante todo' españoles, alemanes, franceses o checos. En tal caso, la vieja Europa de las naciones no quedaría atrás, sino 'delante' de nosotros". Cert, però a Débray i als francesos de les enquestes se'ls veu el llautó, el 'chauvinisme', com si diguéssim. Ara resulta que defensen les cultures perquè és la seua, la que ha quedat en minoria davant de l'anglès. No accepten Europa perquè és anglòfona. ¿Com és que Débray no cita els corsos o els occitans? 'Llautó' apart, el discurs és impecable.

La primera fal·làcia de la Comunitat Econòmica Europea va ser apropiar-se del nom del continent. El centre d'Europa és a Lituània, i no al Rin. Després va pretendre dictar què era nou i què era vell, què era progressista i què era reaccionari, què era rendible i què no... Tot homogeneïtzat, impol.lut i jacobí... Massa 'home nou' per als temps que corren. Ara resulta que ens agrada la sopa de l'àvia (no homologada), el formatge sense normes sanitàries i parlar holandès. Europa s'ha convertit en una descomunal burocràcia; la qual cosa no té per què ser nefasta si fes funcionar la Unió. Però resulta que els euroburòcrates tenen encara el cap al segle XIX, o pitjor, al XVIII, a la Il·lustració, com diu Débray. Europa ha quedat caduca abans d'estrenar-se.

"UNA EUROPA PARA EL FUTURO", de Ralf Dahrendorf ('El País', 8.1.94):

"El proceso de unificación europea se ha atrancado; el tratado de

Maastricht no marca un principio, sino un final. Ha dividido a los miembros de la Comunidad Europea; a sus ciudadanos, en pro y antieuropeos, y a los mismos Estados, en unionistas de vía rápida y de vía lenta. Incluso el término Unión Europea se ha vuelto inoportuno, porque Europa está menos unida que nunca desde el principio de los años cincuenta.

"Maastricht no sólo fue un tratado de división, sino también una gigantesca banalidad a la vista de los nuevos problemas de Europa. (...) En todas partes surge la animadversión hacia la Comunidad Europea de Bruselas".

Europa, això no obstant, no morirà, però la fórmula "sense projectar grans somnis" prevaldrà arreu. El 'desplaçament' cap a l'Est ha fet quedar la pròpia Unió excèntrica; els interessos del seu 'motor' Alemanya, són ja uns altres, els lleons asiàtics la desborden econòmicament, i, sobretot, filosòficament (com recalca Débray) i sociològicament ha fet figa. La ideologia que imparteix és ja absolutament caduca. Per a mi Europa va morir definitivament a Bòsnia, i no per una qüestió militar, sinó perquè va ensenyar el llautó: es va veure que estava basada en els interessos més baixos, no ja econòmics, que serien comprensibles, sinó ideològics. "Els estats són els que faran Europa, i no les regions", va dir Pujol. I és veritat, però no sols els estats en tant que fronteres, sinó en tant que ens maquiavèlics que pretenen ser racionals i no passen de despòtics, que no miren altres interessos més que les pròpies fronteres i la pròpia sacralització. Aquests estats ja no són ni econòmics, l'Estat frontierista existent s'ha convertit en una finalitat en si mateix. Es com els militars, que provoquen guerres perquè són la seua raó d'existir; més i tot, perquè són la seua filosofia de vida. Per aquí va l'Estat actual, l'Estat jacobí, l'Estat de la Unió Europea. Una hidra verinosa que no segueix altres lleis que les d'engreixar-se i perpetuar-se sense cap fi ulterior. Ell és la raó suprema de si mateix. La vida i la mort, la felicitat, la fam o la desgràcia

dels individus no són importants si no són per a servir-lo.

La Unió Europea és ja també un altre zombi, no sols ideològicament i geogràficament, sinó fins i tot en la part que li va donar origen -i que si anés bé podria reconciliar a tothom-. L'Europa dels dotze, o dels setze, no funciona tampoc econòmicament. Funcionen, en tot cas, algunes de les seues parts; és a dir, els estats que, a més, no actuen solidàriament:

"EUROPA: TOCATA Y FUGA DE CAPITALS. Las lentas expectativas de crecimiento vuelven la mirada a Asia y Latinoamérica", ('El Mundo', 20.12.93):

"El comercio siempre ha discurrido a lo largo de la historia a través de los grandes océanos y mares del globo. El Mediterráneo es el del pasado, el Atlántico ha sido el centro hasta hoy, pero el del futuro es el océano Pacífico.

"El aviso para navegantes transmitido por Clinton [després de la firma del Tractat de Lliure comerç i del GATT] ha sido claro. Estados Unidos mira ahora hacia América del Sur y Asia del Pacífico".

A la "Europa dels estats", que predicava Pujol, no sols se li escapa la supremacia, sinó la pròpia ontologia. El concepte en el qual està basada, aquest concepte setcentista de les fronteres, està fent aigües ¿calen més txecoslovàquies, iugoslàvies o espanyes per a demostrar-ho? Els estats tradicionals estan sent anorreats per totes bandes, per dalt i per baix; per dalt amb la pròpia Unió Europea (que haurà de transformar-se) , els acords del GATT i la internacionalització de l'economia i els mitjans de comunicació; pero sobretot, per baix. Una sorpresa que els inveterats internacionalistes no sospitaven: un cop més els ha esclatat l'invent a les mans:

"LA HORA DE LAS PATRIAS CHICAS. Kenichi Ohmae, presidente de Mackinsey Japón: "El futuro está en las economías regionales" ('El País Negocios', 20.12.92).

"Unas veces le hacen caso y otras no, pero todos consideran a Kenichi Ohmae como el 'número uno' de los 'gurús' empresariales. Ohmae se atreve a apostar por un cambio radical en el panorama económico mundial. A su juicio, el futuro pasa por un mayor protagonismo de las economías regionales, en detrimento del poder de los estados. Calcula que la crisis durará todavía cinco años y no es partidario de la moneda única y de otros planteamientos políticos de la Comunidad Europea.

"Este japonés que se especializó en el célebre Massachusetts Institute for Technology es asesor de varios jefes de Gobierno asiáticos y de las más importantes compañías multinacionales de Japón, Estados Unidos y Europa.

"-¿No es una contradicción que mientras la economía mundial está cada vez más interconectada, se avance hacia una mayor regionalización?

"-No, es un fenómeno paralelo, que llega incluso a las grandes urbes. Es fácil observar que gran parte de la crisis financiera actual ha venido de la crisis inmobiliaria de grandes ciudades, como Nueva York, Londres, y ahora Tokio. Igual que una recesión en ciudades o regiones puede arrastrar las economías nacionales, la recuperación bien puede llegar por la misma vía."

El que li faltava, el 'descabello' per a Espanya... I no són únicament els economistes liberals (en queden d'altres?) els que preveuen la crisi econòmica de les organitzacions estatals com a tals. Europa s'està desenvolupant políticament i econòmicament cap a noves estructures

geogràfiques. L'estat encarcarat comença a ser una rèmorà evident per a tothom (excepte per als creients, és clar: amb la fe no es juga!):

"Scenari per il duemila/La nuova Europa. IL FUTURO? E LA CITTA-STATO", ('L'Espresso', 8.8.94):

"Da qualche tempo a Bruxelles, negli uffici-studi della Comunità dove economisti, sociologi, politologi pensano l'Europa, studiano il suo presente per cogliere le tendenze del suo futuro, il domani continentale viene immaginato usando un solo aggettivo: "anseatico". Da Hansa, o Lega anseatica (...).

"Cinque secoli dopo, questo scenario anseatico sembra riproporsi con tutti i suoi protagonisti in visione aggiornata.

"Mentre al declino del mondo feudale corrisponde l'odierno tramonto dell' Stato nazionale. Al suo posto c'è la città-Stato che svolge il ruolo di attore principale dell'economia come della politica [per desgràcia per als integristes, aquesta es la radiografia perfecta de Barcelona i el seu 'hinterland', Catalunya].

"Resta però a capire come si sia arrivati a questa fase anseatica, che in realtà non riguarda solo l'Europa ma anche gli altri due poli del mondo sviluppato, America del Nord e Giappone. E quanto sostiene il direttore del Forecasting and Assessment in Service and Technology, l'ufficio-studi della Commissione europea che ha analizzato più da vicino il fenomeno, che è un italiano, Riccardo Petrella: "Se le tendenze attuali non cambiano, si può prevedere che nello spazio di appena cinquant'anni Stati-nazione come la Germania, l'Italia, la Gran Bretagna e persino Stati Uniti, Giappone, Cina e India, non rappresentarono più delle entità socio-economiche e politiche importanti come sono oggi. Al posto loro ci saranno le Città-regioni [!]".

"Le nuove tecnologie favoriscono dunque l'affermarsi di una economia globalizzata che segna la fine congiunta dei capitalismi nazionali e del territorio nazionale come luogo strategico di partenza e arrivo degli attori economici, com'era stato sino a pochi anni fa, ancora ai tempi delle vecchie e ben note multinazionali.

"Nella progressiva evaporazione del ruolo dello Stato-nazione sono poche mega-super-città, una trentina in tutto il mondo, dieci in Europa, che diventano le sedi delle nuove imprese high-tech, i centri del nuovo potere tecnocratico.

"Inoltre, le nuove città forti dell'Europa renana e centrale, dell'arco alpino, della costa mediterranea sino a Barcellona, nella misura in cui realizzavano la loro rinascita hanno cominciato a intessere fra loro una rete di legami privilegiati (...) Le 'major islands' del nuovo Arcipelago Europa, sempre secondo l'antico modello anseatico, hanno affermato il loro ruolo grazie anche a una serie di associazioni tra simili. Tra le regioni Lombardia, Baden-Württemberg, Rhone-Alpes e Catalogna, autoproclamate per l'occasione "i quattro motori dell'Europa".

Però no són només les qüestions econòmiques, la premsa internacional ha recollit una nova fesomia d'Europa, nous mapes polítics basats en les regions. L'estat està sent sabotejat per tots els vents:

"THE SUM OF ITS PARTS. Europe: Regions defined by language or economic interest raise a challenge to nation-states", (Newsweek', 8.3.94):

"It won't happen tomorrow, or even in 10 years. But european regionalism is booming. In Spain, Belgium and Germany, regional authorities already command larger budgets and enforce more laws than the national government. Even France, a country where central control has

been dogma for at least three centuries, is devolving some real power to regional bodies. On march 9 and 10, the European Union formally recognized the movement by creating a 189-member consultative Committee of the Regions".

Tanmateix, un mapa que inclou la revista n'oblida 181 i només assenyala vuit regions d'aquest immens nombre: Euskadi, Catalunya, Baden- Württemberg, Rhone-Alps, Il Nord (Itàlia), Il Mezzogiorno (Itàlia - amb Sardenya-), Flandes, Pomerània i Eslovàquia. D'aquestes, Eslovàquia ja té un estat, i Flandes ja no és 'regió', ja que, amb el 60 % dels habitants, domina -amb les precaucions oportunes- Bèlgica. De totes aquestes regions, la més citada és Catalunya (quatre vegades en les tres columnes del reportatge), més una vegada el Llenguadoc-Rosselló. El País Basc n'és citat tres. Pobra Espanya! El peu de foto diu: "A farmer heads for home: Basque first, Spanish second".

Quan fins i tot els americans, per als quals les cultures minoritàries ('what's this?') mai no havien existit, destaquen el fenomen, és que la revolada és ja imparabile. Els francesos també ho estan vivint, i en pròpia pell, i als italians els ha sorgit una Lega que està engegant en orris els propis ossos del monstre sagrat Garibaldi. Si es mouen aquests tres països vol dir que el món s'ha tornat ja boig. Tothom en comença a ser conscient; ho recull la premsa internacional i se'n fan ressò els estaments supranacionals, però Espanya segueix immutable... ¿no havíem dit que l'autoengany forma part de la seua raó de ser? L'administració ens va voler fer creure que Espanya era un país consolidat i unit, després que era un país lliure, després que era un país 'autonòmic', després que era un país pròsper, després que era un país honrat... Quina en serà la pròxima? Ens ha volgut fer creure també que era un país just en els escenaris

internacionals; un altre dels grans enganys en què estem colgats... En tots els fronts en els quals Espanya actua supranacionalment segueix una política agressiva i armamentística, que dóna suport a dictadures impresentables amb l'única finalitat de fer algun negoci (o pesquer o armamentístic), o per simple política reaccionària. El seu esport favorit és ajudar els dictadors i criminals contra la humanitat, en detriment dels petits països màrtirs, des del Sàhara al Kurdistan, passant, lògicament, per Bòsnia i Macedònia. La política internacional espanyola és un crim encobert contra la humanitat. Aquesta política la dicta un sol afany, la voluntat al preu que sigui, i mori qui mori, de no "poner las barbas a remojar", que havia dit Arzallus. Així, Espanya no sols va vendre el Sàhara a Marroc, sinó que ara està fent el possible perquè el sanguinari Hassan II esclafi el moviment independentista del Polisario; el mateix ha passat amb Bòsnia, on ha dictat -aquest cop ha aconseguit tenir veu i vot- una política de no intervenció i bloqueig armamentístic que afavoria els agressors serbis; li ha estat negant el pa i la sal a Macedònia sense ni tan sols buscar una excusa i està venent armament al govern turc perquè l'usi contra els insurrectes kurds... tot un rècord de despropòsits, i tots amb el mateix fi i el mateix resultat: esclafar els pobles emergents perquè no se segueixin bellugant els mapes d'Europa i el Magreb.

Espanya ja va negar el dret a existir a Croàcia, Eslovènia, Lituània..., però és que a Espanya li ponen totes... Després es va ensenyar amb Macedònia, víctima de dos nacionalismes impresentables, el grec i el serbi. Arraconada entre enemics poderosos, el petit nou país s'està preparant a convertir-se en una nova Bòsnia: tota la Unió Europea, excepte la interessada Grècia i Espanya! l'han reconeguda. Javier Solana no ha considerat oportú:

"ABSURDA AUSENCIA DE ESPAÑA" ('El País', 18.12.93):

"La negativa de España a incorporarse al grupo de países de la Unión Europea (Francia, Italia, Alemania, Reino Unido, Holanda y Dinamarca) que han decidido establecer relaciones diplomáticas con Macedonia es un ejemplo de las indecisiones que salpican la trayectoria de nuestra política exterior. La frase de Felipe González en Bruselas, diciendo que la postura española no estaba decidida, refleja esta tendencia a la indecisión.

"El deseo de hacer un gesto amistoso hacia Grecia es natural [!]. Pero hay que saber a qué precio se hace. Y en el caso de Macedonia, el problema de fondo está en que es un país amenazado. Milosevic no ha escondido su deseo de avanzar las fronteras serbias para tener un contacto directo con Grecia. En Macedonia hay una minoría serbia fácil de manipular desde Belgrado. Hay, además, una gran minoría albanesa de más del 25 % de la población total, cada vez más tentada a buscar la Gran Albania, visto el éxito logrado por Serbia en su expansión ante los ojos del mundo".

Els propis amics de 'El País' li diuen al govern que desvarieja -i amb arguments precisos-, però, ai! resulta que Espanya no reconeix Macedònia per 'amistat' envers Grècia. Qui volen enganyar? Però és que això no sols no és excusa, sinó que és un crim. Grècia s'ha revelat com un país amb una tendència nacionalista agressora purament feixista. El seu vell odi contra els turcs (i els musulmans, per extensió) la ha portat a desbarrar absolutament en el marc dels Balcans actuals. No ha estat ni tan sols cauta; hauria pogut 'deixar fer'. No, ha adoptat una actitud clarament bel.ligerant, no sols contra la indefensa i amenaçada Macedònia, sinó a favor dels assassins serbir; als quals ha ajudat, estimulat i, fins i tot, guardonat. La Grècia de lord Byron ha mort amb l'esclat de Iugoslàvia. La Grècia que coneixem avui és la Grècia del nacionalisme més averrant, del

fanatisme i del feixisme. Aquesta és l'amiga d'Espanya! Que, d'altra banda, ja va posant "las barbas a remojar", perquè els socis europeus l'obliguen a reconèixer Macedònia.

Uns europeus que s'han 'cobert de glòria' als Balcans, d'altra banda. Però la seua estrafolària actuació no ha estat casualitat. S'han deixat guiar per la fe cega en l'Estat jacobí, amb les fronteres immutables. Europa va començar a morir matant a Bòsnia, però no va ser un assassinat casual, sinó àmpliament premeditat. Van aprofitar per a matar també el somni d'un món més just.

Hi va haver un moment -fa molt poc temps, encara que ja no ens en recordem- en què vam viure un miratge de pau i justícia 'urbi et orbi'. Els blocs que havien separat els governs del món havien desaparegut (per KO tècnic d'un d'ells) i tots vam sofrir l'al·lucinació que els pressupostos militars serien destinats a menjar, i que els drets humans es convertirien, per fi, en el 'vademecum' de la conducta planetària. Es va arribar a parlar, fins i tot, de 'final de la història: es cloïen milennis de barbàrie per a levitar fins als llimbs de la raó i el progrés. Havíem vist que amb la invasió de Kuwait l'entitat universal que havia redactat la carta dels Drets Humans, Nacions Unides, va aconseguir una unanimitat no vista mai per a aplicar un correctiu definitiu a l'agressor. I no només això: per a detenir l'extermini dels kurds del nord d'Iraq se'l va amenaçar dintre de les seues pròpies fronteres. Per primera vegada, el món com comunitat posava traves a una operació de neteja ètnica auspiciada per un govern, per primera vegada es passava per sobre de les 'qüestions internes' per a garantir el dret més elemental: la vida. Després hi va tornar a haver quòrum per a salvar un milió de somalis dels seus propis cabdills, que es quedaven l'ajuda humanitària que rebia el país.

El món es va omplir la boca amb un dret que acabava de néixer, el dret d'intervenció. Per primera vegada les fronteres no oferirien

impunitat a la barbàrie. Per posar un cas, l'aleshores ministre de Salut i Acció Humanitària de França, Bernard Kouchner, es va esbravar escrivint (en dades tan recents com març de 1993): "J'ai toujours eu un reve, que nous arretons le bras des dictateurs avant qu'ils batent leus peuples et envaissent leur voisin". La cita de Kouchner és extreta de 'Les cahiers de l'Express', un número especial que van titular "Action humanitaire, devoir d'ingérence. La naissance d'un nouveau droit". El ministre francès conclouïa el seu article de la guisa següent: "Le droit d'ingérence fondé sur les droits de l'homme (...) quelle révolution si formidable! (...) Et nous devons commencer par la Bosnie".

Tanmateix, a la república ex-iugoslava no sols no s'ha actuat a favor dels drets humans ni s'han intentat aturar les carnisseries generalitzades, sinó que els països que havien de protagonitzar la 'formidable' revolució han jugat la carta del fonamentalisme serbi.

Potser convingui repassar la història recent, perquè l'abundància d'informació ens ha pogut arribar a fer creure que a Bòsnia està tenint lloc una guerra en la qual tots són culpables: El 2 i el 3 de març de 1992 es va celebrar un referéndum en què el 64 % de l'electorat va votar a favor de la independència del país, o sigui, la gran majoria dels bosnis. Tanmateix, una minoria de serbis (auspiciada per Belgrad) va negar les urnes i, armada per l'Exèrcit Federal Iugoslau, va iniciar una guerra d'extermini contra la població civil musulmana i catòlica (croata) per a ocupar en exclusiva el territori. La aleshores Comunitat Europea va reconèixer Bòsnia-Hercegovina el 6 d'abril de 1992 i el país va ser admés a NU. Els musulmans són -o eren- el 44 % de la població, els catòlics el 18 % i els ortodoxos el 33. D'aquests darrers, ni molt menys tots donaven suport a la 'Gran Sèrbia' que va inspirar la guerra. Les xifres donen una idea de fins a quin punt l'inici de les hostilitats va ser cosa d'una minoria; encara que, un cop iniciada l'espiral de violència, els catòlics (croats) armats i instigats

per Zàgreb es van convertir en ocasions en deixebles avantatjats dels exterminadors serbis.

Des que es va iniciar el conflicte fins als darrers bombardejos exterminadors contra els únics partidaris de la convivència entre religions i cultures, la gran Europa unida (Unió Europea, diríem), la llei internacional i el tan anunciat dret d'ingerència han anat morint dia a dia amb cada nova víctima que es cobrava l'artilleria atacant. Ningú no s'havia burlat tan cruament de la comunitat internacional com els ortodoxos (serbis) de Bòsnia. Han firmat més de 40 tractats i no n'han respectat cap, han amenaçat l'OTAN i disparat contra els seus avions, han fatxendejat davant d'EEUU i la UE, i s'han mort de riure davant de totes les resolucions de NU que els condemnaven..., i, paral·lelament, ningú no ha fet tant el ridícul com els representants de tanta sigla a Bòsnia: van declarar 'zones protegides' que no han existit gairebé mai, van crear una espècie de tribunal de Nuremberg que va néixer mort, volien salvar els civils i hi ha quatre milions de víctimes... L'ambaixador d'Espanya davant de NU, Juan Antonio Yáñez, va declarar que "a Iugoslàvia s'han comès tots els errors possibles".

Ha arribat, potser, l'hora de les preguntes, ¿com és possible que tot s'hagi fet malament a Bòsnia, és a dir, que tot s'hagi fet bé en favor de l'agressor? Pot haver-hi moltes raons tècniques, i tantes excuses com es vulgui, però són massa casualitats... Ningú es va fer enrere quan Sadam Hussein va anunciar "la mare de totes les batalles"; no gensmenys, hi va haver una corredissa generalitzada quan els pagesos serbis van anunciar una guerra total ni més ni menys que contra l'OTAN, ¿com és possible que la màquina de guerra més poderosa de la història es converteixi en estàtua de sal davant d'un exèrcit amateur? Un exèrcit que, encara que està ben proveït, no ha sabut guanyar una sola batalla estratègica, i s'ha dedicat a matxucar amb la seua artilleria.

No sols no es va protegir "els ciutadans honestos i demòcrates", com va dir José María Mendiluce, antic responsable per a l'ex-Iugoslàvia de l'Alt Comissariat per als Refugiats, de NU, sinó que s'ha anat fent el possible perquè la seua situació s'anés degradant dia a dia; en especial, se'ls prohibeix un dret fonamental, que és el de defensar-se. S'aplica un embargament d'armes 'per a tothom', quan els serbis tenen a les seues mans el material del segon exèrcit més poderós del que var ser l'Europa de l'Est. Evidentment no es té en compte la llei de la dissuació, que durant tants anys va ser excusa per a er despeses armamentístiques extraordinàries a Occident. Mendiluce, una de les persones que ha viscut més de prop la tragèdia, assegura que "no hi ha hagut voluntat política" i que "s'han perseguit fins inconfessables" per part dels que jugaven les cartes de la comunitat internacional. El propi cap dels agressors, van manifestar una vegada que "el seu error" va ser no acabar amb la guerra 'de seguida', "tal com suggerien alguns líders occidentals".

En realitat, tot ha anat malament per als bosnis honestos perquè estaven massa a prop dels 'països justos'. "¿Què espera Europa per a intervenir -em comentava Mariella, una jove arquitecta, mentre ploviien obusos sobre Sarajevo-, els serbis no són bons soldats, un simple atac contra les seues peces artilleres els faria fugir com conills? Ni ella ni ningú ha sabut trobar una resposta. Algú s'ha encarregat que ens puguem enfrontar només a fets consumats; és a dir, a la victòria del terror.

L'esperança per a Mariella i per als seus conciutadans es va enfonsar gairebé definitivament el 24 de maig de 1993, després d'una reunió mantinguda per Estats Units, França, Gran Bretanya i Espanya. Els americans estaven a favor d'intervenir (com ho estava Alemanya i la major part d'Europa); per tant, els quatre països restants són els que han dictat les normes d'actuació a Bòsnia. I Precisament, casualitat de casualitats, aquests són els quatre únics estats d'Europa que tenen importants

minories nacionals dins de les seues fronteres..., descartades Bèlgica i Suïssa, que són estats constitucionalment plurals i on no hi ha cap ètnia que sigui 'oficial' i prevalgui sobre les veïnes. França, a més de la qüestió corsa, tem com a la pesta mutacions en la seua frontera sud, tenint població catalana i basca autòctona, i el Regne Unit de Gran Bretanya i Irlanda del Nord pot tenir els seus dies comptats si el virus del separatisme progressa dins la UE.

S'Espanya ja en coneixem els topalls: "¿Cómo se atreve a pedir la independencia después de lo que está pasando en la antigua Yugoslavia?", li va preguntar la meliflua presentadora televisiva Mercedes Milá a Angel Colom en un programa de debat sobre la guerra als Balcans... L'"advertència" escampada per les 'potències' europees des de Washington va calar fàcilment entre els anomenats 'líders d'opinió estatalistes. El missatge, a més, ha caigut en un terreny adobat per moltes altres reticències: "On és l'esquerra que clamava per les víctimes de la guerra del Golf? Per què calla davant dels morts o les violades de Bòsnia?", va dir el 'veterà' de les causes perdudes que es Daniel Cohn-Bendit. Per a posar el dit a la nafra del cas espanyol: la presidència d'Izquierda Unida va fer pública el 4 d'agost de 1993 una nota en què acusava Estats Units de "miserabilitzar" les relacions internacionals quan defensava la possibilitat d'una atac des de l'aire contra els serbis: cal recordar que el partit de Milosevic, el que governa i dirigeix la guerra és el Partit Socialista de Sèrbia, i els interessos de 'classe' segueixen estan per sobre de les pàtries... I també les vides humanes, perquè Estats Units no va atacar i milers de bosnis indefensos estan pagant amb la seua sang la redenció de tal 'miserabilització'...

Un irredemptisme que creiem mort a Europa, el religiós ha jugat també el seu paper: Què hauria passat si un exèrcit de musulmans estigués exterminant una nació cristiana? Sens dubte una fúria justiciera

s'hauria desencadenat sense pietat contra els 'sarraïns'. Grecs i russos, en una alarde de barra sincera, han fet costat obertament el germà ortodox. L'església grega va arribar a distingir Radovan Karadzic, de líder dels serbis de Bòsnia, "per la seua contribució a la pau mundial"...

Més dades per a la perplexitat: el jurista holandès Frits Kashoven, nomenat per NU per a investigar els crims de guerra a l'ex-Iugoslàvia, va denunciar que els membres del Consell de Seguretat de la pròpia organització li negava suport logístic i protecció per a realitzar la seua missió. I per si això fos poc, en l'únic que intervenien els mitjancers internacionals era a donar pressa al govern legítim de Bòsnia-Hercegovina perquè es rendís i acceptés la pèrdua de territoris. La veu cantant la va dur, és clar, el prepresentant de la Unió Europea, David Owen, que s'ha esforçat per transmetre un missatge clar dels seus mentors: liquidar l'abans possible el tema de Bòsnia i beneir el repartiment del territori aconseguit per la neteja ètnica. Les irregularitats són tan manifestes que, per citar un cas, el diari "The New York Times" va demanar el 2 de setembre de 1993 al president Clinton en un editorial que no involucrés Estats Units en un acord de pau humiliant per a la justícia i el dret internacional. "Els mitjancers David Owen i Thorvald Stoltenberg preconitzen una partició flagrant que deixarà el govern principalment musulmà de Bòsnia amb terres que no permeten la supervivència econòmica i que ni tan sols estan connectades". Aquesta era l'opinió del periòdic respecte a les converses de pau que van tenir lloc a Ginebra l'agost de 1993: "Donades les pressions diplomàtiques i militars entorn a les converses, hi ha raons sobrades per a preguntar-se si el pla Owen-Stoltenberg pot considerar-se just i aconseguit lliurement, i també és dubtós que pugui arribar a posar-se en pràctica".

Obviament, les negociacions de Ginebra, organitzades per mitjancers tan 'equànimes', van fracassar: no sense abans, però, que el ja

predecible David Owen renyés en públic al Govern de Bòsnia (l'única part que defensa la convivència dels tres pobles) i el fes retractar-se d'una afirmació que és òbvia per a tothom: que els obligava a firmar un pla que legitimava l'agressió i l'expulsió ètnico-religiosa.

No hi ha solució per a Bòsnia. La pau, si arriba, serà "més costosa" que la guerra, segons predeia amb clarividència un titular de la revista 'Time' el 30 d'agost de 1993. El món pagarà un preu molt alt pels interessos -inconfessables o confessats- d'Europa. Tenim una Palestina al centre del continent i el president Milosevic ha anunciat ja que aplicarà la seua lògica trimofant a Kosovo i Macedònia, que ells anomena 'el Sud' de Sèrbia, cosa que portaria a una guerra generalitzada. ¿Qui pot aspirar ara a posar fre a les misèries que sofreixen els pobles dèbils? De nou impera la llei de la jungla a les relacions internacionals. ¿Quines esperances els queden als tibetans, als saharisans o als kurds perquè s'aturin alguna vegada les seues particulars neteges ètniques? Algú ha assassinat als Balcans la nova Europa, ha enterrat la justícia i ha avortat la 'revolució formidable' que acabàvem d'estrenar, com sempre a causa dels interessos locals (raons d'Estat).

L'última de la UE ha estat la reiteració, el 28 de 1994, de la seua oposició a aixecar l'embargament d'armes als bosnis; una petició que havien renovat els països islàmics del Consell de Seguretat de NU. Parlant en nom dels països comunitaris, el president grec d'Exteriors, precisament ell!, va assenyalar que "el pla d'acció de la Unió Europea és l'únic apropiat per a un acord negociat i una pau duradora". Definitivament, aquesta no és la meua Europa, ni l'Europa dels ciutadans! Aquesta segueix sent l'Europa dels Estats jacobins, una Europa aniquiladora de tota dissidència! Una Europa, en la qual Espanya -aquesta vegada sí- està perfectament integrada.

Un altre cas vergonyós en la política de tirar la pedra i amagar

la mà que guia les relacions internacionals espanyoles és el cas del Sàhara. El govern espanyol ha ultimat una venda de material militar al seu homòleg marroquí per valor de 50.000 milions de pessetes. Encara que, per a ser més precisos, es tracta d'una subvenció, ja que al regne al·lauí se li concedeix un crèdit a llarg termini i baix interès. L'adquisició (pactada en un principi en material per a la Marina) s'ha convertit en armament i equips per al desert: és a dir, per a lluitar contra el Front Polisario, el qual, segons NU i l'Organització per a la Unitat Africana, és el representant legítim del poble saharià.

Aquesta operació finiquita pràcticament la possibilitat que se celebri el referèndum d'autodeterminació que, sota els auspicis de NU, Hassan II havia acceptat per a l'ex-colònia espanyola, i en un principi es va fixar per a gener de 1992. A darrera hora, tanmateix, el rei va tenir dubtes -certament fonamentats- sobre la seua victòria en la consulta, i va decidir ajornar-la 'sine die'. D'aquesta manera el règim marroquí inicia el seu camí per a arribar a la 'solució final' d'una de les operacions d'anorreament d'un poble més vergonyants del segle i, evidentment, el capítol més averrant de la descolonització africana: es tracta de completar l'escombrada de tota una nació, la sahariana, que ha estat expulsada del seu territori, confinada en un racó del desert algerià i obligada a la força a renunciar a qualsevol dret sobre la terra pròpia.

Després de la 'llició' de Bòsnia, està clar que ningú no obligarà aquest defensor dels interessos d'Occident que és Hassan II que dugui a terme el plebiscit. ¿A qui li importa, d'altra banda, que el cas marroquí ompli tres pàgines senceres en l'últim informe d'Amnistia Internacional sobre violacions dels drets humans?

L'adquisició d'armament espanyol significa una declaració de guerra a drete llei, i el Polisario ha contestat nomenant un 'dur', Brahim Ghali, com nou ministre de Defensa. Una altra esperança que s'ha esvaït.

Espanya ha estat conseqüent amb ella mateixa, i, un cop més, el beneficiari de les garrotades ha estat el més feble, i, per a més vergonya, el que té de part seua el dret internacional. La postura oficial espanyola és que la guerra que es deslliura al Sàhara atlàntic és una 'qüestió interna' de Marroc. ¿Es possible oblidar que la misèria de 100.000 persones, el seu extermini constant i implacable, es deu a la darrera potineria colonial hispana?

Però no és sols això: ja que la suposada descolonització no va ser reconeguda per NU, jurídicament l'acord és nul; primer perquè una potència administradora no pot renunciar unilateralment a les seues facultats, ni menys transmetre'ls a altres potències, i en segon lloc perquè l'acte de cessió és contrari a la llei internacional, ja que no es va tenir en compte el dret d'autodeterminació. Per si això fos poc, en els Acords de Madrid, Espanya va cedir al Marroc i a Mauritània l'administració, i no la sobirania, del territori.

El per què Espanya va cedir gratuïtament el territori a aquests dos països, contravenint el manament de NU i contra el propi criteri dels jerarques de l'exèrcit espanyol, és un dels afers més obscurs de la història recent del país. El propi Hassan II va revelar en una conferència de premsa el 25 de novembre de 1975, després de l'abandó espanyol, que una guerra per a aconseguir el Sàhara era impensable, perquè la desigualtat militar a favor d'Espanya era manifesta. Es van adduir raons econòmiques, com possibles beneficis que la potència colonial sortint obtindria dels jaciments de fosfats de Bu Kraa, però això va ser un engany des del primer moment, i Espanya no va obtenir mai una sola pesseta de beneficis, en especial perquè l'explotació de les mines va ser paralitzada per les accions militars del Polisario. Segurament els 'interessos de la defensa occidental' sí que van tenir el seu pes, ja que als països atlantistes no els interessava un règim revolucionari instal·lat en un Magreb que, a més,

permetés una sortida a l'oceà d'Algèria. Això no obstant, el Front Polisario sempre havia garantit moderació i, a més, Occident havia votat en bloc a NU a favor de la legalitat en la via de la descolonització. El procés dut a terme fins al lliurament del territori va ser especialment estrany, en especial perquè el propi general Franco i l'aleshores príncep hereu, Juna Carlos, s'havien pronunciat a favor de l'autodeterminació dels saharisans.

Tot això va ser amb el caudillo agonitzant al llit; tanmateix, el que és realment greu és que els governs posteriors s'han esforçat a superar la matusseria dels polítics franquistes: el totalitarisme va arribar a dialogar amb el Polisario, en tant que els gerents de la Constitució l'han expulsat d'Espanya i han lliurat alguns dels seus homes a Marroc. Ara, com a colofó, els faciliten el material militar perquè els 'despatxin' d'una vegada.

Segons un informe del Parlament europeu sobre l'armament a l'aleshores Comunitat Europea -divulgat l'octubre de 1993-, Espanya practica una política "molt agressiva" d'exportació d'armes, i ha creat organismes estatals de foment per a la seua venda i distribució, contràriament al que fan la majoria dels altres països europeus. En aquesta línia, no hi podia faltar la contribució local en la repressió d'un altre dels pobles que no tenen dret a existir, els kurds; una actitud que, un cop més, està incardinada en la política general europea. El Partit Democràtic del Kurdistan ha demanat que Espanya deixi de vendre material bèl·lic a Turquia, perquè l'armament que aquest país li compra com a membre de l'OTAN és utilitzat després contra els secessionistes. Turquia n'ha matat ja més de 10.000 i hi ha 1.400.000 desplaçats, en una de les accions de repressió d'un poble més brutals que hi ha en aquests moments al món.

Armes contra els saharisans, armes contra els kurds..., i embargament d'armes als bosnis. Tots els casos en la mateixa direcció -

armes espanyoles i armes europees- ¿on és l'Europa dels drets civils i de la democràcia? ¿on es practica aquesta democràcia?

Europa -gran somni i l'últim recurs- s'està dil.luint. Espanya, que s'hi havia afegit com a satèl.lit, ha quedat a la deriva. Tots els astres (els econòmics, els polítics, els ètics, els geogràfics, els tecnològics...) conflueixen. Tots s'allunyen d'Espanya a la velocitat de la llum.